

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL VE KÜLTÜREL ANTROPOLOJİ BİLİM DALI**

**KÜLTÜR TARİHİ BAĞLAMINDA ENTELEKTÜELLERİN
TOPLUMSAL ALGILANIŞINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİM SÜRECİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

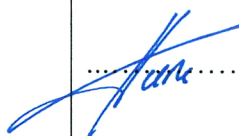

Sedat YILDIRIM

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Handan TUNÇ

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

<p>Sedat Yıldırım tarafından hazırlanan “Kültür Tarihi Bağlamında Entelektüellerin Toplumsal Algılanışında Geçirdiği Değişim Süreci.” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Antropoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</p>	
<p>Danışman: Dr Öğr. Üyesi Handan Tunç Resim Anabilim Dalı Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	<p>..... </p>
<p>Başkan: Unvanı Adı SOYADI <i>Dr. Öğr. Üyesi Handan Tunç</i> Anabilim Dalı, Üniversite Adı <i>YYÜ. G.S.F</i> Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	<p>..... </p>
<p>Üye: Unvanı Adı SOYADI <i>Doç.Dr. Esra CAŞELİ MUTLU</i> Anabilim Dalı, Üniversite Adı <i>MAKÜ Fen-Ed. Bil. Fakültesi</i> Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	<p>..... </p>
<p>Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI <i>Dr. Öğr. Üyesi İlyas Özdemir</i> Anabilim Dalı, Üniversite Adı <i>YYÜ Edebiyat Fak. Felsefe</i> Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.</p>	<p>..... </p>
<p>Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	<p>.....</p>
<p>Tez Savunma Tarihi:</p>	<p><i>13.09.2019</i></p>
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p>	
<p>..... Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p>	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 13.09.2019

Sedat Yıldırım

Yüksek Lisans Tezi

Sedat YILDIRIM

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eylül, 2019

KÜLTÜR TARİHİ BAĞLAMINDA ENTELEKTÜELLERİN TOPLUMSAL ALGILANIŞINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİM SÜRECİ

ÖZET

“Kültür Tarihi Bağlamında Entelektüellerin Toplumsal Algılanışında Geçirdiği Değişim Süreci” adlı tez çalışması; entelektüel olgunun kültür tarihi süreçlerinde yer alma koşullarını incelemektedir. Entelektüel kimliğin toplumsal rolleri bilimsel, siyasal ve kültürel boyutta ele alınmıştır. Entelektüellerin toplumsal rolü incelenirken; farklı görüşlerin entelektüellere yükledikleri sorumluluklar analiz edilmiştir. Tez çalışmasının Kavramsal Analiz bölümünde; çeşitli çevrelerden entelektüellere yönelen eleştirel yaklaşımlar tartışılarak, entelektüel kimliğin toplumsal algılanış biçimlerindeki çeşitlilik, eleştirel bağlamda tartışılmıştır.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde; entelektüellerin toplumsal algılanışında geçirdiği değişim süreçleri incelenmiştir. Entelektüel kavramının uygarlık tarihi boyunca işlevsel karşılığı olmakla beraber, adlandırma bağlamında Orta Çağ ve sonrasında toplumsal gündemde yer aldığı için değişim süreçleri tartışılırken yoğunluk; Orta Çağ’ dan günümüze doğru artırılmıştır. Toplumsal algılanışta uygarlıkların görüş farklılıkları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Entelektüellerin tarihi ve sosyolojisi konusunda binlerce kitap; entelektüeller hakkında sonsuz sayıda incelemenin varlığı bu konun; tarihin hiçbir döneminde toplumların gündeminden düşmediğini kanıtlayan somut bir gösterge olarak düşünülebilir. Ancak bu olgu bir yandan, yapılan her yeni araştırmaya önemli katkı sağlarken, diğer yandan geçmişin değerlendirmesi ve geleceğe ilişkin öngörülerin oluşturulması bağlamında, görüş çeşitliliğinin rafine edilmesi, araştırmacının yoğun çabasını zorunlu kılmıştır.

Disiplinlerarası anlamda çok sayıda sosyal bilim dalının gündeminde yer alan entelektüel kavramının analizi, evrensel bağlamda ele alınmış; ülke, inanç, kültür adacıkları bağlamında özel bir kesit öncelenmemiştir. Çalışma sürecinde araştırmacının öznel görüşleri tartışmaların yorumlanması bağlamında yer almamasına özen gösterilmiştir. Entelektüellerin toplumsal algılanışı ülkemiz özelinde ele alınmamış ancak ülkemiz bilim insanlarının görüşlerine yer verilmiştir.

Konu günümüzden sonra da tartışılacağı için kesin bir sonuca varmak yerine, günümüze değin gerçekleşen değişim sürecinin izlenmesi ve gruplandırılması tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Entelektüel, Toplumsal Algı, Kültürel Kimlik
Sayfa Sayısı : 99
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Handan TUNÇ

M.Sc. Thesis

Sedat YILDIRIM

**VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
September 2019**

TITLE OF DISSERTATION

ABSTRACT

The study of thesis called the The Process of Change in the Social Perception on of Intellectuals in the Context of Cultural History Analyzes of intellectual phenomenon in cultural history processes. The social roles of intellectual identity have been discussed in scientific, political and cultural dimensions.

When the social role of intellectuals is examined, the responsibilities imposed by the different views on intellectuals are analyzed. In the Conceptual Analysis section of the thesis study, variations in the social perception of intellectual identity are discussed in critical context by discussing critical approaches to intellectuals from various circles.

In the second part of the thesis, the process of change in the social perception of intellectuals are analysed. While the concept of intellectual has a functional equivalent throughout the history of civilization; since it has taken part in Middle Age and later in social agenda intensity of concept of intellectual has been increased frm the Middle Ages to the present when discussing change processes. The differences of opinion of civilizations in social perception are evaluated comparatively.

The existence of thousands of books on the history and sociology of intellectuals and an infinite number of studies on them can be considered as a concrete indicator that proves that this issue has never come out from the agenda of societies in any period of history. However, while this phenomenon contributes significantly to each new research, on the one hand, refining the diversity of views in

the context of the evaluation of the past and the prediction of the future has made the researcher's intensive effort necessary.

Interdisciplinary analysis of the intellectual concept on the agenda of many social sciences has been handled in a universal context, no particular cross-section has been considered in the context of country, belief and culture. During the study process, it is taken care that the subjective opinions of the researcher are not included in the context of the interpretation of the discussions. The social perception of intellectuals is not considered in our country but the views of scientists of our country are included.

Since the issue will be discussed after today, it is preferred to monitor and group the change process that has taken place until today.

Key Word : Intellectual, social perception, cultural identity
Quantity of Page : 99
Surname : Dr. Öğr. Üyesi Handan TUNÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ANALİZ	4
1.1. Entelektüel Kimlik.....	5
1.2. Entelektüelin Toplumsal Rolü.....	11
1.2.1. Bilimsel Rolü	23
1.2.2. Siyasal Rolü	36
1.2.3. Kültürel Rolü	45
1.3. Entelektüele Yönelik Eleştirel Yaklaşımlar	46
2. ENTELEKTÜELLERİN TOPLUMSAL ALGILANIŞINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİM SÜRECİ	53
2.1. İlk ve Orta Çağda Entelektüellerin Algılanışı	53
2.2. Orta Çağda Entelektüellerin Algılanışı	55
2.3. Aydınlanma Döneminde Entelektüellerin Algılanışı	66
2.4. Modern ve Postmodern Dönemde Entelektüellerin Algılanışı.....	70
SONUÇ	92
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

ÖNSÖZ

Tez çalışmasında kültür tarihi bağlamında, entelektüellerin toplumsal algılanışında geçirdiği değişim, biçimleri irdelemektedir. Literatür tarama yöntemiyle elde edilen verilerin, sosyal antropoloji penceresinden bakılarak yorumlayan tez çalışması; ilk çağdan başlayıp, günümüze uzanan süreç içerisinde entelektüellerin rolünün toplum tarafından, nasıl algılandığına bakılmıştır. Entelektüellere yönelik tutum ve davranışlarda kültürel, yönetsel ve inançsal gerekçelerin neler olduğu araştırılmıştır.

Zaman zaman yönetim sistemleriyle, inanç biçimleriyle ve toplumun kültürel yapıyla çelişen entelektüel tutum; gerçekte içinde bulunulan tarihsel koşullar ve toplumsal yapılarla biçimlenir. Bir anlamda entelektüel; kendini yaratan koşullara karşı çatışan, öngörülerini olan okur-yazar bilge insandır.

Tarihsel süreç bağlamında, farklı kültürlerin, entelektüelleri algılayış biçimlerini etkileyen, ana etkeni; yönetim biçimleri, inanış biçimleri ve bireyin toplumsal rolüne yönelik, kültürel beklentileri biçimlendirdiği söylenebilir.

GİRİŞ

Entelektüel, geleneksel kavramı içinde, düşünsel veya zihinsel etkinliğe yönelmiş, bilgili, değerlendirme ve eleştiri gücü yüksek, topluma öncülük etme misyonu yüklenmiş aydın, çağdaş varoluşçu filozof Camus'nün deyiimiyle 'zihni kendi kendisini gözleyen kişi' (Cevizci, 2000:116). Entelektüel kavramı kültürel tüm dönemlerin zaman zaman yönetim erkleri zaman zaman da toplumsal yapılar tarafından tartışma konusu olmuştur. Sıklıkla farklı kavramlarla da karıştırılan entelektüel kavramı; Türkçe'de büyük ölçüde 'aydın' sözcüğüyle eş anlamlı kullanılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde yoğun tartışmalara neden olan entelektüeller; araştırmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Entelektüel kavramının farklı kültürel dönemlerde geçirdiği anlam evriminden çok, geçirdiği işlev dönüşümleri tez çalışmasında önemli yer tutmuştur.

Entelektüel kavramı, bir özneye işaret eden kavramdır. Öznenin işlevsel kimliğini tanımlar ve o kimliğin toplumsal rolünü ifade eder. Bu kavramın sıklıkla farklı kavramlarla karıştırmasının temel gerekçesi, entelektüelin işlevi ve toplumsal rolüne ilişkindir. 'Bilge insan', 'filozof', 'sözü dinlenen', 'düşüncesine güvenilir', 'seçkin ve popüler', 'sorumlu yurttaş' gibi çok sayıda rol ve işlevle yan yana düşünülen entelektüel kavramında bir tanım uzlaşmasından söz edilemez. Araştırmanın içeriğinde tanım çeşitliliğinin nedenleri tartışılacaktır. Bazı tanımlarda entelektüel ile 'entelijensiya' sözcükleri birbiriyle karıştırılır. Entelijensiya; sosyal politik reformlar içinde mücadele eden, entelektüeli kapsadığı gibi diğer önder kişilikleri de kapsayan bir kavramdır. Bu nedenle tez çalışması sürecinde 'entelijensiya' nın ayırt edici özellikleri vurgulanıp tartışılmıştır.

Entelektüel kavramı ve rolü; uygarlık tarihi boyunca sosyolojik, tarihsel, kültürel, ideolojik görünümler kazanmıştır. Bu nedenle araştırma kapsamı içerisinde her kültürel dönemin ürettiği entelektüel kavramı, o kültürel dönemin algılayış biçimine uygun olarak ele alınması yöntemi seçilmiştir.

Entelektüellin temsil ettiği roller, gelenekler ve iktidarla olan çelişkileri, toplumsal algılanış biçimleri, tez çalışmasının ana problemini oluşturmaktadır.

Tez konusu entelektüel kimliğin antropolojik bağlamda ele alınmasını amaçlayan kuramsal tartışmaları kapsamaktadır. Söz konusu tartışmalar kültürel dönemlerin karşıtlıkları içinde ele alındığında, her kültürel dönemin karakteristik özelliği büyük ölçüde öne çıkacaktır. Her kültürel dönem; bir entelektüelin nasıl olması gerektiğini, hangi özellikleriyle toplumun gereksinimleri karşılması gerektiğine ilişkin veriler sunar. Bu veriler, büyük ölçüde entelektüellerin yaşadıkları dönem ve kültürde bir anlamda '*başına gelenleri belgeleyen*' yazılı dokümanlardan elde edilir.

Günümüzde hızlı değişen ekonomik, siyasal ve toplumsal yapılara ayak uydurmakta zorlanan bireyler, sıklıkla entelektüelleri '*sorumluluklarını üstlenmeye*' davet ederler. Zaman zaman alay konusu, zaman zaman toplumun dışlanmış marjinaleri olarak görülen entelektüeller, 21. Yüzyılın başlangıcında yeniden yoğun biçimde tartışma ortamına alınmıştır. Çok sayıda bilimsel tartışmanın gündemine, ana konu olarak olmasa da bağlantılı özne analizi olarak giren entelektüel olgu; günümüzde sosyal bilim alanlarının birçoğunun gündeminde yer alır. Bu kavramın kültürel boyutta ele alınması, bir olgu olarak sosyo-kültürel dönüşümlerin izlenebilmesini amaçlayan çalışma; gelecek toplumların olası tutumlarına da yanıt aramayı içermektedir.

Entelektüel kavramı 1820'li yıllardan itibaren bir özneyi işaret eden ad olarak kullanılmasına karşın; kavramın kapsamında kabul edilebilecek, özneleri ve özelliklerini kapsayan tartışmaları İlk Çağ'dan başlayarak, izleyebilme olanağına sahibiz. Antik Yunan'dan günümüze değin farklı görüş ve savlarla tanımlanan entelektüel olgusu, toplumsal algılama biçimleriyle kültürel anlam kazanmıştır.

Antropolojik anlamda kültürel kesitlerin, entelektüele bakışını irdelemeyi amaçlayan tez çalışması; çok sayıda sosyal bilim alanının katkısıyla gerçekleştirilmiştir. Entelektüel imgesini sosyal bir rol kategorisi olarak ele alınan araştırma; doğal olarak inanç, iktidar, gelenek, kimlik gibi antropolojinin temel kavramlarını kullanarak olguyu çözümleme yoluna gitmiştir.

Yapılan taramada entelektüel kavramını doğrudan çalışılmış bir teze rastlanamamıştır. Buna karşın, büyük ölçüde düşünürlerin gündeminde yer alan

kavram, yoğun biçimde tartışılmaktadır. Bu yoğunluk ve çok sayıda sosyal olguda entelektüellere vurgu yapılması tezin önemini ortaya koymaktadır. Kuşkusuz yüksek lisans tezi ölçülerinde ele alınan konu, bütünüyle tamamlanmış bir araştırma olama özelliği taşıması olanaksızdır. Ancak kültür bilimleri açısından önem taşıyan kavramın tartışma konusu olarak ele alınması, entelektüel olgusunun akademik çevrelerde de sıklıkla tartışılan bazı problemlerin anımsatılmasını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Tez çalışmasında olgunun karşılaştığı kavramsal, metodolojik ve kategorik sorunlar ele alındığı için kültürel dönemlerin olgu boyutunda ele alınışının bir haritasını ya da rotasını ortaya çıkarmak olasıdır.

Tez çalışması; “*Kültür Tarihi bağlamında Entelektüellerin Toplumsal Algılanışında Geçirdiği Değişim Süreci*” ni kapsamaktadır. Çalışma; üniversitemizin yüksek lisans tez yönergesinin vurguladığı kurallarla sınırlandırılmıştır. Çalışmada herhangi bir siyasal görüşe ağırlık verilmeden ilk çağdan günümüze uzanan süreçte önemli kültürel kesitler belirlenerek, bu kesitlerde toplumların entelektüel olan insanlara bakış açılarını ve entelektüel olma özelliklerinde beklentilerin ne olduğuna ilişkin sorulara yanıt aramakla sınırlıdır.

Her kültürel dönemde toplumların entelektüellere nasıl baktıklarını, onlara yönelik beklentilerinin neler olduğuna ilişkin bilgiler, dönemlerinin düşünür ve yazarlarının bıraktığı yazılı belgeleri konu eden literatür taranarak elde edilmiştir. Ayrıca söz konusu dönemleri analiz eden günümüz yazarlarının araştırmaları, veri olarak kullanılmıştır. Böylece tez çalışmasının materyali entelektüeller üzerine görüş ileri süren toplumsal kurum ve bireylerin ele aldıkları yazılı metinlerin analizine dayanmaktadır. Özellikle 17. Yüzyıldan sonra ele alınacak kültürel dönemler; dönem analizi yapan bilim insanlarının kitaplarına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Tez çalışması yazılı kaynakların taranarak, entelektüel kavramını ele alan yazılı materyalin sınıflandırmasının ardından, derleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

1. KAVRAMSAL ANALİZ

Modern toplumlarda entelektüeller açıkça tanımlanmış bir grup oluşturmazlar. Geleneksel düzlemde bakıldığında, entelektüellerin rolü, düşünür ve hakikat arayıcısı rolüdür. Gelişmemiş toplumlarda bunlar rahipler ya da şamanlar olabilir. Avrupa’ da Rönesans’tan on dokuzuncu yüzyıla kadar yüksek kültürün yaratıcıları, filozoflar ve kendi çağlarının bilimsel yenilikçileri, entelektüeller arasından çıkmıştır. Örneğin, Büyük Fransız Ansiklopedisi’ni (1751-1775) hazırlarken Diderot’ya katılan (D’Alembert, Montesquieu, Voltaire, Rousseau ve diğerleri) fikir üreticisi entelektüel gruplar, geleneklere bağlı toplumlara yeni bilgiler ve düşünsel çözümler sunarak, toplumu sözcüğün gerçek anlamında değiştirmişlerdir (Akınhay ve Kömürcü, 2014: 201).

Entelektüel kavramı, çok yönlü tanım ve betimlemenin yapıldığı, kültürel beklentiler ve ideolojilerle değişkenlik gösteren tartışmalı bir kavramdır. Dilimizde entelektüel: 1. Bilim, teknik ve kültürün değişik dallarında özel öğrenim görmüş (kimse), aydın, münevver; 2. Fikir sorunlarıyla ilgili kişi ya da çalışma, anlamlarını taşımaktadır (www.TDK.gov.tr). Bu kavram çok sayıda bilimsel disiplinin inceleme ve tartışma konuları arasında yer almakla birlikte, düşünce tarihi çerçevesinde büyük ölçüde entelektüellerin gündeminde yer almıştır.

Gramsci toplumda entelektüel işlevi görenleri iki tipe ayırarak göstermeye çalışır. Bunlardan birincisi, nesilden nesile aynı şeyi yapmayı sürdüren öğretmenler, papazlar ve idareciler gibi geleneksel entelektüeller, ikincisi ise entelektüel çıkarlarını korumak, daha fazla iktidar, daha fazla denetim gücü elde etmek için kullanan sınıflarla ya da kuruluşlarla doğrudan bağlantılı olduklarını düşündükleri organik entelektüellerdir. Gramsci organik entelektüellere ilişkin şöyle der: “*Kapitalist girişimci kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, ekonomik politika uzmanını, yeni bir kültürün yeni bir hukuk sisteminin oluşturacakları vb yaratır*” (Said, 2017: 22). Gramsci organik entelektüellerin topluma aktif olarak katıldıklarına inanır; yani bu entelektüel sürekli insanların zihinlerini değiştirip piyasaları genişletme mücadelesi içindeler; çoğunluklar aynı yerde kalan, yıllar yılı aynı tür

işler yapan öğretmenlerle, papazların tersine organik entelektüeller daima hareket ve oluşum halindedirler (Said, 2017: 22).

Julien Benda göre ise; gerçek entelektüel bir tür ruhban sınıfı oluştururlar, nadir bulunan varlıklardır; çünkü bu dünyaya ait olmayan ebedi hakikat ve adalet standartlarının gerçek bayraktarlığını yaparlar. Benda'nın bu insanlar ruhban gibi bir terim kullanmasının, onlara her zaman bu sınıfa ait olmayan, yani maddi avantajlar edinme, kendini geliştirme ve mümkünse dünyevi güçlerle yakın ilişkiler kurma gibi dertleri olan sıradan insanlarınkine karşıt bir statü ve davranış tarzı atfetmesine bağlamaktadır. Gerçek entelektüeller, der Benda, *“özünde pratik amaçlar gütmeyen faaliyetler yürüten, bir sanat ya da bir bilimle ya da metafizik spekülasyonla ilgilenmekten, özetle manevi avantajlara sahip olmaktan keyif alan bir bakıma ‘Benim krallığım bu dünyanın krallığı değil’”* (Said, 2017: 23), diyerek düşüncelerini açıkça vurgulamaktadır (Said, 2017: 23). Entelektüellerin uygarlık tarihi sürecinde etkili olduğu, onların bilim ve siyasi tarihin önemli özneleri olarak kabul edilmesinin başlangıcı olarak görülen Orta Çağ'da entelektüel betimlemesi şöyledir:

Bir sanat zihnin maddi olduğu kadar entelektüel araçlar imalatına da uyguladığı her tür akli ve doğru faaliyetir; sanat, bir şey yapmanın zekice tekniğidir. Yani entelektüel, bir zanaatkârdır: Bütün bilimler arasında (düşünce sanatlarına) sanat denilmiştir, çünkü bunlar yalnızca bilgi değil, aynı zamanda doğrudan akılla bağlantılı olan bir üretim gerektirmektedirler, örneğin inşa (gramer), kıyas (diyalektik), söylev olarak (hitabet), sayı (aritmetik), ölçü (geometri), melodi (müzik) ve yıldızların seyrinin hesabının (astronomi) işlevleri böyledir (Le Gooff, 2017: 79).

Sartre; entelektüeller nedir sorusuna karşılık; entelektüellerin eleştirel ya da muhafazakâr bir işlev görme arasında gidip geldikleri vurgular. Entelektüeller bir yandan, geleneksel olarak kültürü koruma ve aktarımıyla görevli. *“Sık sık başat ideolojileri meşrulaştırma ve güçlendirmeye ve mevcut toplumu sürdürmeye yönelik çıkarlara hizmet etme”* (Kellner, 1966'dan aktaran Çağan, 2015: 119-120) olarak tanımlanmaktadır

1.1. Entelektüel Kimlik

Entelektüellerin doğası gereği bireyciliğe, yaşam stratejisi olarak kitlelerden ayrı durmaya yatkın olduğu uygarlık tarihi boyunca gözlemlenmiştir. Tüm enerjilerini, düşünsel faaliyetlerini, eylemleri topluma yönelik hedefleri içerse de

entelektüellerin öznel yaşamlarında yalnızlık ya da kendisine benzer çalışmalar içinde olan küçük çevresiyle yaşarlar. Marx politik ekonomi teorilerinde entelektüellerin sosyal yalnızlığını bir sorun olarak görmüş bu seçimin entelektüel üretimini olumsuz etkilediğini savunmuştur. Marx'a göre entelektüel topluluk içinde yaşayıp düşüncelerini geneli kapsayacak biçimde yönlendirmelidir.

Mahremiyet ve gizlenme ya da yalıtım, entelektüelin reddetmesini kolaylaştırır. Sıradan halkın bu tutumunun akılcıl olmadığı açık olsa da halk entelektüeli onaylamadığı sürece entelektüelin işlevsel verimliliğinden söz etmek olanaksızlaşır. Bu nedenle entelektüel halkla bir fikir emekçisi olarak diyalog kurmayı, bir arada yaşamayı, ürettiği bilgiyi sosyalleştirebilmeyi başarmalıdır.

Her entelektüel mesleğinden bağımsız olarak genellikle yetkin ve kültürlü bir kişidir. Bu özellikleriyle entelektüel; cehaletin ve sıradanlığın yaygın olduğu topluluklarda ötekidir. Sıradan insanın entelektüeli ötekileştirmesi, sadece insan olarak entelektüeli kapsamaz; onun savunduğu kültürel önermeleri de ötekileştirmesi söz konusu olur. Bu anlamda entelektüel bilgi birikiminden ödün vermeden saf ve evrensel bilincin verilerini, sıradan insana ulaştırabilmenin yollarını araması kaçınılmaz hale gelir.

Entelektüel olmak başlı başına bir meslekmiş gibi algılanır. Oysa entelektüel olma; bir düşünme ve yaşama biçimidir. Bu yaşama biçimi kendiliğinden bir sorumluluk üstlenir. Ancak bu sorumluluğu uygarlık süreci boyunca çoğunlukla yanlış anlaşılmıştır. Genellikle ondan bir politikacı gibi davranıp halkı mutlu edecek, onun inançlarıyla çelişmeyecek şeyler söylenmesi beklenir. Oysa entelektüelin sorumluluğu halka karşı değildir. Entelektüel, bütüncül anlamda toplumu tarihsel bağlamda entelektüel sürece dâhil etmek amacındadır.

Entelektüelin kamuya hizmeti ve eleştirel faaliyeti, ilk önce kendi organik bağlarını sorgulamasıyla başlamaktadır. Habermas'ın evrensel entelektüeli belirli bir grup içinden veya adına değil, herkesle konuşmaktadır. Ancak o bir akıl simsarı da değildir; aksine akıl, özneler arası yani iletişim yoluyla kendi uzlaşım değerlerini oluşturduğu için Habermas'ın entelektüeli, aklın öngörülerini tarif eden değil, diğerleriyle birlikte kamusal akıl oluşturmak isteğiyle hareket eden ayrıcalıksız bir katılımcıdır (İrem, 2006: 217).

Endüstriyel bir bilgi çağında bu çaba herkese açıktır. Entelektüelin ya da bilim insanının çabaları sonuç vermeye başladığında giderek politikanın da

entelektüelleşmesi gerçekleşir. Dünya tarihi kendi dönemlerinde çok sayıda eleştiriye maruz kalsalar da, entelektüellerin ve bilim insanlarının başarısıyla toplumun kolektif zihinsel gelişimi gerçekleşmiştir. İnsanlık tarihinin düşünme süreçleri ve yöntemlerinde izlediği gelişim, entelektüellerin geliştirdikleri akıl yürütme kurallarıyla gerçekleşmiştir.

Entelektüelin yaşadığı dönemlerde üstlendikleri en önemli işlevleri dönemin kabul görmüş genel geçer doğrularını sorgulamak olmuştur. Kuşkusuz her sorgulama genel kabullerin yıpranmasını sağlamıştır. Yıpranan her genel kabul, yeni doğrular aramaya yönelik çabaların artmasını sağlamıştır. Ancak bu çabalar yoğunlaşırken; bir yandan da genel kabul taraftarlarıyla savaşılmak zorunda kalınmıştır.

Bireysel ya da grup içinde bir entelektüelin takip etmesi gereken nihai amaç, düzen ile mücadele olmalıdır. Bu açıdan Foucault'a göre entelektüel, oldukça ihtiyatlı olmalıdır. Çünkü her düzende, devlette ve her kitle hareketindeki baskıcı potansiyelin farkındadır. Özgürleştiricilik iddiasıyla yeni düzenler kurmayı hedefleyen eylemlere ise kuşkuyla bakar. Çünkü Foucault, yöntemsel olarak her tür söylemsel üretimi karşı kullanılabilir analitik bir silah geliştirmiştir. (Bayram, 2005: 252).

Kurumsal bağlamda dünya tarihi boyunca çok sayıda entelektüel betimlemesi, entelektüellere yaklaşımı bir ölçüde anlamlandırır da zaman zaman tanım ile tutumlar arasında önemli farklar olmuştur. Aynı toplumsal yapı içerisinde farklı toplumsal kesimlerin entelektüellere yaklaşımları da çeşitlilik gösterir. Çoğunlukla toplumsal sınıfların entelektüel üretimlere yaklaşımı değiştiği gibi yönetim kadrolarının da yaklaşımları farklılıklar gösterir. Aynı toplum içinde entelektüelle yönelik farklı yaklaşımların gelişimi hem kavramları etkilemiş, hem de entelektüelle yönelik açık ya da kapalı yaptırımların gerekçesi olmuştur. Goulder entelektüel tutumun yarattığı toplumsal gerilimin nedenini şöyle açıklar:

Entelektüellerin kültür ve ideolojisinin en derininde özerk olmaktan duydukları gurur vardır. Özerkliğin, entelektüeller için kilit önemde bir arzuyu yansıttığını öne süren Goulder; entelektüelin davranışını, inancına göre yaşayabilmek için özgür olma arzusu belirler. Bu durum, entelektüellerin sık sık, gündelik hayatı belirleyen kurumlarca dayatılan kurallar ve kısıtlamalarla yaratıcı bir gerilim içerisinde olmalarının da nedenidir. (Furedi, 2017: 40).

Entelektüellere belli bir sosyal grup olarak yaklaşmak, tüm entelektüelleri bir kategoride bütünleşmiş olarak görme biçimini sağlar. Bu görme biçimi çoğunlukla ideolojik ön yargıların yönlendirdiği karmaşık tutum yapısına dayalı modern

toplumlarda görülür. Bu yaklaşımın özünde entelektüelleri küçümseyen onları eğitimli amatörler olarak gören bir görüştür. Bu yaklaşım entelektüellin profesyonel bilgi üretim ve yorumlama işlevini bütünüyle etkisiz bir eylem olarak görmeleriyle ilişkilidir.

Kültürel hayatın tekdüzeliğine dair en çarpıcı açıklamalardan biri, entelektüelin, son derece önemsiz bir simaya dönüşmüş olmasıdır. Artık entelektüelin, vatanları olarak kabul edilen Fransa'da bile, kültürel hayattan çekildikleri görülmektedir. Amerikalı bir köşe yazarının gözlemlediği gibi, Jean Paul Sartre'a kıyasla '*bugünkü Fransız entelektüelleri, cılız birer teknokrat gibidirler*' (Furedi, 2017:33).

Marksist yaklaşım; entelektüellere birbiriyle ilişkili geniş kavramlarla anlamlandırılan yaklaşımları içerir. Bu yaklaşımda entelektüellin toplumsal işlevi değerlendirilerek tanımlanır. Entelektüel, sosyal ilişkiler sisteminde bir bilgi ve ideoloji üreticisi olarak değerlendirilir. Ayrıca entelektüellin günümüzü ve geleceği etkileme biçimleri, etik ve politik bağlamda yorumlanır. Bu yaklaşımda entelektüellin bilinen işlevlerinin yanı sıra ideolojik taraftar olmak ve sosyal idealin devrimci kimliğinin beklentisi olmuştur. Entelektüel, birbirine karşıt iki dünya görüşünde de eğer siyasal sistemin ideolojik duruşuna yaklaşım göstermese, faşist ya da komünist olarak kolayca adlandırılıp ürettiği bilgi biçiminin reddedilme gerekçelerini, siyasi çevreler bağlamında oluşturduğu varsayılır.

Entelektüeller doğası gereği devlet, hukuk, siyaset ve ekonomi gibi konularla ilişkili sistematik çalışmalar yapması; onların kolayca bir taraftar olarak görülmelerine neden olmuştur. Oysa Antonio Gramsci'nin de savunduğu gibi entelektüeller spesifik, etik, politik işlevlere sahip olsalar da yönetim sistemleri ile doğrudan bağlantı kurma olanakları yoktur. En temel işlevleri olan eleştirel düşünme işlevi devlet ile entelektüeli bağlarını zayıflatır.

Foucault, Gramsci ile hem fikir olarak II. Dünya Savaşı sonrasına kadar, uzun bir dönem boyunca birbirine zıt iki tür entelektüelin var olduğunu belirtir. Bunlar: evrensel bir bilinç, özgür bir özne olarak yazar-entelektüel ve devletin ya da sermayenin hizmetindeki yetkili mercilerden başka bir şey olmayan entelektüel (Bayram, 2005: 249).

Modern toplumda entelektüellere yönelik en popüler yaklaşım sosyolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşımda entelektüel, üretim faaliyetlerinde bilgiyi kullanan üretimleri ile kamusal yaşamdaki koşullara hizmet eden herhangi bir çalışandır.

Diğer çalışanlardan tek ve küçük farkı üretimlerini kar amacı gütmemesidir. Sosyolojik yaklaşım entelektüeli emeğin sahip olduğu işçi sınıfında ya da işçi kategorisinde tanımlayarak onun üretimlerini toplumsal değişim üzerindeki etkisi hafifletilip başarı ya da başarısızlıklarının öznel değil bağlı olduğu işçi sınıfının performansı ile ilişkilendirilir. Sosyolojik bakış açısı, sosyalist rejimlerde özellikle proletarya diktatörlüğünü önceleyen rejimlerde belirli bir anlam taşısa bile, kapitalist ve liberal rejimlerde bu yaklaşım entelektüelin toplumsal işlevini sıradanlaştırmıştır.

Entelektüellere yaklaşım biçimlerinden bir diğeri de entelektüellere entelektüel yaklaşımdır. Entelektüelleri bağımsız bir sınıf ve sosyal grup olarak görmeyen ve onların heterojen bir grup olduğunu kabul eden bu yaklaşım, iki ayrı entelektüel grubun birbirleriyle olan ilişkilerinin yorumuyla açıklanır. Devlet ve devletin yönetim kademelerinde yer alarak bilgi üreten uzman entelektüeller; özerk ve bağımsız biçimde üretimlerini gerçekleştiren entelektüellere karşı tutumları modern ve postmodern devlet yapılarında zaman zaman demokratik devlet görüşü olarak benimsenmiştir. Bu tutum içinde özerk ve bağımsız bilgi üreten entelektüeller, doğrudan muhalif olarak kabul edilmemekle birlikte, üretimleri tekil olarak incelenir.

Foucault'ya göre bütünsel bilginin çöktüğü günümüz dünyasında entelektüel, bütünselliği olan bilginin değil, yerel-spesifik alandaki bilginin sahibi olan kişidir. Günümüzde bilginin yerel, spesifik doğası ve hakikat üretimiyle ilişkisi, entelektüelin konumunu, kitlelerle iletişimini yeniden şekillendirir. Bu yeniden şekillenmeyle entelektüel artık temsil yeteneği olan temsilci bir bilinç, çarpıtılmış-kandırılmış bilinçlerin aydınlanmış öncüsü değildir. Artık dönem, spesifik entelektüelin dönemidir. Bu teknisyen-öğretmen entelektüelin iki seçeneği vardır: her alanda hakikat rejimlerinin üretilip, sürdürülmesine hizmet etmek ya da yerel düzlemde, kendi uzmanlık alanında yerleşmiş iktidar ilişkileri ve teknikleriyle mücadele edip, hakikat rejimini yıkmak üzere faaliyet göstermektir (Bayram, 2015: 246).

Entelektüel özne; entelektüel kimliği ile değil üretimlerinin mevcut egemen sisteme zarar verip vermemeleri ile değerlendirilir. Çeşitli kaynaklarda entelektüel-aydın ilişkisi olarak değerlendirirse bile genel çerçevede devleti temsil eden organizasyonlarda yer alan akıl ya da bilgi üretimi aydın olma seviyesinin ötesindedir. Entelektüeller ile entelektüeller arasındaki bağlantı yasa koyucu ile yurttaş arasındaki bağlantı kadar sert bir ayırım çizgisi oluşturmaz. Birey sistem ya da egemen güç tarafından onaylanmasa bile, fikir özgürlükleri çerçevesinde kabul görür ancak pasifize edilirler.

Her koşulda siyaset ve entelektüel ilişkisi yönetenlerin politikası doğrultusunda biçimlenir. Devrim ve savaş zaman dilimleri dışında entelektüellerin dayanışmaları, toplumla ilişkileri, devlet sistemine yönelik eleştirileri kontrol altında tutulmuştur. Batı Avrupa demokrasilerinde bir kısım entelektüel asimile edilerek aydın konumuna getirilmişlerdir. Özellikle üniversiteler bu asimilasyonun merkezi olmuşlardır. Hayatını sürdürebilmek için üretimlerinden sınırlı da olsa gelir sağlamak zorunda olan entelektüeller, üniversite çatısı altında devlet kontrolü sağlanarak üretimleri sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma geleneksel anlamıyla sansür değildir.

Üniversite öğretim elemanı olmak ile ilgili geliştirilen hukuksal ve bilimsel kurallar kendiliğinden sınırlandırmayı gerçekleştirmiştir. Çünkü üniversitede çalışıyor olmak, üniversitenin kurallarını yerine getirme ile sorumlu olmak anlamı taşımaktadır. Söz konusu bu gelişmeler, modern toplumlarda özerk ve özgür bilgi üretici ve yorumlayıcı olan entelektüellerin sayısını azaltmış, buna karşın yeni aydınların yani uzman bilgi ve teknoloji üreten ve uygulayan, belli bir bilim dalında araştırmacı olan bireylerin sayısı artmıştır.

Entelektüeller; kültürel kimlikler içinde kendi kimliklerini yaratma yeterliliğine sahip olan öznelerdir. Entelektüeller kendilerini değerli bilginin taşıyıcısı olarak algılayıp, misyoner heyecanı ile düşünce üretirler. Dünya tarihi boyunca egemen yapılar entelektüeller gibi sosyal seçkinler karşısında istikrarlı bir tutum gösterememişlerdir. Entelektüeller egemen yapıların sosyal seçkinlere karşı aldıkları tutuma göre kendi tutumlarını belirler. Bu nedenle, bazen devletin yanında onunla işbirliği içinde; kendi kimlikleri korurken bazen de radikal bir muhalefete dönüşürler.

Pierre Bourdieu, modern entelektüelin, evrenselliğe kucak açmak suretiyle *kendilerini yandaşlığın hem içinde hem de karşısında inşa ettikleri* gözleminde bulunur. Entelektüeller; akıl, akılcılık, bilim, özgürlük gibi belirli bir tecrübeyi aşan değerlerden bahsederek Aydınlanma projesinin ayakta olduğunu yeniden teyit eder. (Furedi, 2017: 42).

Bu değişkenlik çeşitli siyasi dönemlerde, çeşitli kültürel yapılarda egemen gücün entelektüele yönelik tutumuyla belirlenir. Bu nedenle entelektüeller siyasi elit ile aralarındaki ilişkiyi bir yansıtıcı grup olarak düzenlerler. Siyasi seçkinler entelektüelleri değerlendirme biçimleriyle bağlantılı olarak entelektüeller tarafından

algılanırlar. Bu nedenle entelektüel tarihinde entelektüel ile siyasi sistemler arasındaki ilişki tekil olarak yorumlanamaz. Her yönetsel sistem, her ekonomik yapı, her sosyo-kültürel strateji entelektüele yönelik davranış biçimini karşılığında, entelektüel tutumuyla karşılaşır. Bu nedenle entelektüellin farklı çevrelerden farklı eleştiriler alması, genellemelerle entelektüellere bakmak sonucu olduğu gözlemlenmiştir. Entelektüelin bu özelliği entelektüel aristokrasisi kavramını ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.2. Entelektüelin Toplumsal Rolü

Entelektüellerin sosyal tabakalarla tarihsel ve kültürel olarak etkileşmesi kaçınılmaz olduğu gibi; birbirleriyle de etkileşmesi kaçınılmazdır. Entelektüellerin birbirleriyle etkileşimi onları her zaman yan yana getirmez. Entelektüalizmin iki kategorisini analiz ve sentez olduğunu kabul edersek modern aydınların farklı katmanlarda birbirleriyle kolayca ayrıştığını görürüz.

Geleneksel anlamda entelektüeller; gelişmiş aktif düşünme yöntemleri, kuramsal bilgi üretiminin temsilcileri, hümanizm savunucuları ve evrensel problem analizcileri olmaları gibi özellikleri ile toplumsal seçkinler olarak kabul edilirler. Ancak bu özellikler, kamu rolleri bakımından değerlendirildiğinde; her bir entelektüel tutumun değişiklik gösterdiği fark edilir. Aynı soruna iki ayrı entelektüel farklı analizle yaklaşabilir. Çünkü özgün ve özgür olmaları onların entelektüel olmalarındaki temel özelliktir. Bu nedenle entelektüeller benzer işlevleri üstlenseler de, toplumsal rolleri değiştiği için bir sosyal sınıf oluşturmazlar.

20. Yüzyılda entelektüeller ile entelijensiyalar arasındaki fark tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma konusu aynı zamanda çağlar arasındaki kültürel farkları da ortaya koyar. Alexander Hella¹; (Vasina, Elena Evgenevna: 2008) entelektüeller ile entelijensiya arasındaki farkı betimlerken, ayrımları özetle şöyle saptamıştır:

¹ Vasina, E. E. (2008) Становление и развитие системы подготовки инженерно-технических и научных кадров СССР в 1928 - июне 1941 годов: на примере химической промышленности (1928 - Haziran 1941'de SSCB'nin mühendislik, teknik ve bilimsel personeli için eğitim sisteminin oluşturulması ve geliştirilmesi: örnek olarak kimya endüstrisi) <https://www.dissercat.com/content/stanovlenie-i-razvitie-sistemy-podgotovki-inzhenerno-tekhnicheskikh-i-nauchnykh-kadrov-sssr-> (Erişim Tarihi: 12.03.2019)

Entelektüeller herhangi bir toplum için gerekli olan seçkin bireylerdir. Buna karşın entelijensiya yalnızca feodal toplumların sanayileşme döneminde ortaya çıkar. Ayrıca entelektüeller hiçbir zaman bir sosyal tabaka ya da sosyal sınıf oluşturmazken entelijensiya söz konusu dönemde farklı bir sosyal tabaka olarak görülür. Entelijansiyalık; geleneksel toplumların modernleşmesinin bir ürünüdür (Vasina: 2008).

Söz konusu bu betimleme Avrupa tarihi ile yakından ilişkilidir. Batılı entelektüellerin ilerici, ideal bir toplumun temsilcisi olarak normatif bir yükseliş eğilimi yoktur. Buna karşın feodalizmden modernizme geçilirken uygarlığın ortak kültürünü birleştirecek, evrensel hedefe yönelecek bir dünya entelijensiyasının ortaya çıkması beklenmiştir. Toplumun bilinçli olarak kendini geliştirmesini aktif ajanı olarak kabul edilen entelijensiyanın entelektüellerle olan ilişkisi önemlidir. Avrupalı entelektüellerin tamamen farklı sosyo politik modellerinin Avrupa'nın kaderini tayin etmesi önermesi toplumsal önderlik işlevini ortadan kaldırmıştır. Batılı entelektüeller; feodalizmden modernizme geçilirken tanık oldukları olay ve olguları kendilerine uygun ya da uygun olmayan biçimde ayırmışlardır. Entelektüellerin yenilikçi düşünceleri derinleşmeden başka bir yenilikçi düşünce ile yüz yüze kalmıştır. Bu gelişmeler karşın modernleşme teorisine dayanan entelijensiyanın rolü modern dünyanın modern toplumunu oluşturulacağı varsayılan siyasal ve ekonomik kararlarda toplum adına görev üstlenmek olmuştur.

Entelijensiya yerleşik geleneksel iktidarlara karşı çıkmış, geçiş dönemindeki topluma uyum sağlamakta güçlük çekmeler de halkın kararları üzerinde etkili olmuşlardır. Kuşkusuz bu etki alanında ayrımcı ve uyumsuz gibi görünen entelektüellerle de bağlarını koparmamışlardır.

Batılı aydınlar; feodalizmden modernizme geçişte özellikle de manevi değerleri dikkate alıp almamakta önemli çatışmalar yaşamışlardır. Buna karşın entelijensiya özelliğindeki entelektüeller, toplumu temsil ederken bazı kavramların çatışma yaratmaksızın, geneli mutlu edecek biçimde soyut ifadelerini tercih etmişlerdir. Bu anlamda bakıldığında entelektüellerin entelijensiya sorumluluğu üstlenmesi belirli kültürel ve siyasal keskin geçişli dönemleri olmuştur. Örneğin feodalizmden modernize geçerken entelijensiya oluşmuş iken, benzer durum 1980'ler de Rusya'da gelişmiştir. Çünkü bir rejim değişikliği yaşanılacak değişikliklerin yöntem ve sonuçları tartışacak bir entelijansiya sınıfı yaratmıştır.

Entelijansiyanın işlevleri bağlamında çeşitli ülkelerde aydın sınıfı kavramı kullanılmıştır.

Uzun süre boyunca doğruluk ve adalet öğretmeni olarak görülen entelektüeller aynı zamanda evrenselliği temsil eden bireyler olarak da evrensel bir vicdan olma sorumluluğu üstlenirler. Aron; Jean-Paul Sartre'yi varoluşçu bir felsefeci olmasından öte, aktif bir protestocu olarak evrensel vicdanın bir örneği olduğunu yazmıştır. Aron değerlendirmesinde faşizm karşısındaki mücadelede savaş sonrası sosyal reformlarda soyun soyunun güçlenmesini geniş bir bağlamda değerlendirir.

Düşünsel faaliyetin entelektüel kimliği, uygarlık tarihinde tanık olunan manifestolarda göze çarpacak biçimde fark edilir. 1960 yılında Fransız entelektüellerin siyasal faaliyetlerinin evreninde yeni ve önemli bir aşamanın yaşaması 121 manifestonun ortaya çıkması bile gerçekleşmiştir 121 manifesto; Drefys davası² anılarından ilham alınarak dava konusu edilmiş manifestoları imzalayan Cezayirli aydınların sivil itaatsizlik haklarını savunmuştur. Fransız sömürge sisteminin yıkılması ve Cezayir halkının özgürlük mücadelesi bu manifestonun çabasıyla gerçekleşmiştir. 121 manifesto davası 20. Yüzyılın başlarında gerçekleşen otoriterler ile entelektüeller arasındaki mücadelenin bir örneği

² Alfred Dreyfus 1893 yılında Fransız Genel Kurmayı'nda Yahudi yüzbaşıydı. Onun 1894 yılının sonlarında Alman Teğmen Von Shwertzkoppen'e bilgi sızdırdığı iddia ediliyor. Bu gerekçeden dolayı Dreyfus, vatana ihanet suçlamasıyla mahkemeye veriliyor. 1895'te mahkeme tarafından suçlu bulundu ve Diable (Şeytan) adasına ömür boyu hapse gönderildi. Yüzbaşı Dreyfus 5 Ocak 1895'te rütbeleri söküldü. Bunun üzerine 13 Ocak tarihinde Küçük Gazete adlı gazetede 'ihanet' başlığıyla verildi. Dreyfus' un ailesi 1896 yılında bazı gazeteci ve politikacılara onun suçsuz olduğunu ikna ettiler. Dava 1896'da yeniden görüldü. Askeri Mahkeme başkanı Picguart, Dreyfus' un suçsuz olduğunu, asıl suçlunun başka subay Esterhazy olduğunu belirtti. Fakat ordu, yargılama sonuçlarını halktan gizlemeye çalıştı. Bunun üzerine kamuoyu, Dreyfus yanlıları ve Dreyfus karşıtı olarak ikiye bölündü. "Adalet ve hakikat" adına mücadele eden İnsan Hakları savunucuları Dreyfus' un yanında yer aldı. Onlar cumhuriyetçilerden, savaş karşıtlarından, radikallerden, sosyalistlerden oluşan bir gruptu. Bunların yayın organı, Clemenceau' nun *L' Aurore* (Şafak) adlı gazetesi idi. Fransız yurtseverleri ise Dreyfus karşıtıydı. Karşıtlar milliyetçilerden, muhafazakârlardan, anti semitiklerden oluşmaktadır. Onların sözcülüğünü de Eduard Drumont' un *La Libre Parole* (Özgür Söz) adlı gazete yapıyordu. Bu karşılıklı tartışmalar sürerken Zola' nın çabalarıyla Dreyfus yanlıları birlik oluşturular. 13 Ocak 1898'te Clemenceau' nun *L' Aurore* gazetesi, "İtham ediyorum" başlığıyla Devlet Başkanına hitaben bir açık bir mektup yayınladı mektup Zola imzasını taşıyordu. Zola bu mektupta Dreyfus'u savunuyor, ona yöneltilen haksız suçlamaları reddediyor davanın yeniden ele alınmasını istiyordu. Entelektüellere öncülük eden Zola bu davranışlarından dolayı suçlandı ve Temmuz ortalarında hapse mahkûm edildi. Zola hapse girmemek için Londra'ya kaçtı. Zola, 1899 Temmuz'unda Paris'e tekrar geri döndü ve Dreyfus tekrar yargılanmak için mahkemeye çıktı. Böylece Dreyfus olayı yeni bir dönemece girdi. Dreyfus, 1899 Eylülünde Devlet başkanı tarafında affedildi (Özcan, 2006: 46-47).

olarak görüldü. Entelektüeller romantik ideallerini destekleyen muhalif tutumlarını tüm dünyaya karşı kanıtlamışlardır.

1960'lı yıllar ikinci dünya savaşının yarattığı yıkımın yanı sıra geliştirdiği milliyetçi ulus devlet sistemleri karşısında umduklarını bulamayan sosyal demokrat okuryazarların kendilerini ifade ettikleri zincirleme tepkilerle geçmiştir. Bu grup komünist olmadığı gibi milliyetçi ve ulusalcı da değildir. Birçok kaynakta 'sol aydın' olarak nitelendirse de demokratik haklar çerçevesinde sosyal devlet yönetimini savunan genç bir gruptur. Protestolar 1968'de zirveye ulaştığı için dönemin protestocu okuryazarları '1968 kuşağı' olarak adlandırılırlar. Entelektüellerin bu kuşağı desteklemesi, sosyal projeksiyondan sosyal devlet ve özgürlükler konusunda kuramsal birikimlerini protestoculara aktarmaları entelektüellerin reformist dürtüsü olarak değerlendirilmiştir.

Entelektüellerin siyasallaşması her yüzyılda görüldüğü gibi 1968 yıllarda toplumsal katkılarda bulunmuş, Avrupalı okuryazarlar çok sayıda özgürlük taleplerini yasal çerçevelerle Avrupa ülkelerinin yasalarında yer almasını sağlamıştır. Özellikle milliyetçilik ve vatanseverlik kavramlarının birbirine paralel tutulması alışkanlığı henüz belleklerde taze olan Hitler deneyimiyle de reddedilmiş, özgürlüklerin uluslar değerler için bir tehlike olmadığı dönemin politikacılarına kabul ettirilmiştir. Aynı dönemde muhafazakâr entelektüellerinde ifade ettikleri karşı görüşler olmasına karşın bu görüşler fazlaca taraftar bulamamış 1980'lere kadar bir fikir özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1968 kuşağının Afrika, Asya ve Amerika kıtalarında yarattığı etki, medyanın da katkıyla popülerleşmiş yeniden özgürlükler ve dünya halkları eşitliği ütopyası canlandırılmak istenmiştir. Doğrudan entelektüellerin yer almayıp büyük ölçüde aydın-entelektüel dayanışmasıyla desteklenen protestolar, toplumun entelektüele duyduğu gereksinimi bir kez daha hatırlatmıştır.

Entelektüellerin birbirleri arasındaki kutupsallaşmaları tarihsel süreç boyunca tehlikeli bulunsa da gerçekte bu kutupsallaşmanın yarattığı eleştirel ortam özellikle modern toplumlarda sosyal yeniden yapılanma olanaklarını artırmıştır. Sosyal yeniden yapılandırmalar her toplum için tazeleyici bir rol oynar. Bu yapılandırmalar

gerçekleşmediğinde ne kadar başarılı görünürse görünsün yönetim ve çıkar çevrelerinin yaşadıkları rahat ortamı kolayca yozlaşmak için kullanabilecekleri tarihsel deneyimlerde de görülmüştür.

Entelektüellerin çatışma biçiminde gerçekleşen eleştirel düşünce ortamları toplum dinamiklerini harekete geçirir. Entelektüellerin kutupsallaşmasını sol ve sağ değerlere bağlamış her iki entelektüel grubunun da kendi varlıklarını koruma ile toplumsal sorumlulukları arasında çelişki yaşadıklarını savunulmuştur. Her iki grubunda sık sık yabancılaşma yaşamasını nedenini toplumsal rollerini gerçekleştirmelerine karşın toplumun onların yaratıcı varlığına yeterince sahip çıkmamaları olarak gösterilmiştir. Çünkü her toplumsal yeni yapılanmanın heyecanı yavaşladığında ya da eridiğinde entelektüeller de unutulmuştur. Entelektüelin yüz yüze kaldığı ilgisizlik, artarak yaygınlaştı. Edward Shils ve J.P. Nettl'in saptamaları ile ilgisizliği nedenselleştirmişlerdir:

Edward Shils; bugün entelektüellerin içinde faaliyette bulunduğu ve geçerliliklerini elde ettikleri bu üniter kültür alanının oldukça farklılaşmış olduğunu vurgular. Kültür alanları gittikçe birbirinden kopan sektörlerle doğru parçalanmış durumdadır. Yüksek kültür ile kitle kültürü ayrılaştıkça ve azınlık kültürleri kendi kitle iletişim organlarını sağlayarak, kitle iletişim araçlarının baskısından kurtarmaya yönelik özel çabalarını güçlendirdikçe, entelektüel ilgilerin kültürel alanı da, kayıtsızlık ve metalaşmayla kuşatılmış, yapısal yankıların adasına doğru daralmıştır (Nettl, 2005: 224).

Değişim karşısında entelektüelin tutumunu dramatik bir anlatımla ifade eden J.p.Nettl, günümüz toplumsal yapısını da dolaylı olarak eleştirmektedir.

Entelektüeller bu daralma içinde, kendilerini tüm toplum için meşrulaştırma yerine yalnızca birbirini meşrulaştırmakla yetinmek zorunda kalıyorlar. J.P.Nettl' in (Çağan 2005: 224) söylemiyle; *“Birbirlerinin beyanatçısı ve dinleyicisi oldular o kadar. Gruplar, kültürel bir uçurum boyunca birbirleriyle ve ancak her birinin, kendi alanında kabul edilmiş otorite olduğu varsayımıyla konuşuyor”* (Nettl, 2005: 224).

Araştırmacıya göre hem sol hem sağ entelektüeller aynı kaderi aynı yüzyıl içinde paylaşmışlardır.

Genel olarak Avrupalı düşünürler; Amerikan entelektüellerini Avrupalı entelektüellerinden ayırmışlardır. Avrupa entelektüellerinden ilham alsalar da, ABD 'aydınların cehennemi' olarak nitelendirilmiştir. Aron bu farkın önemini savunurken Amerikan entelektüellerinin tipik temsilcilerin bilim insanı ya da yazar değil; bir

uzman, ekonomist ya da sosyolog oldukları gerçeğini dikkat çekmiştir. 1930'larda Avrupa faşizminden kaçan entelektüellerin ABD'ye yerleşmeleri kısa bir süre ABD entelektüellerini etkilese de bu etkileşim sahte bir entelektüel özlemi olmanın dışında büyük bir değişim yaratmamıştır. Aron'a³ (Lapinhttps, 2016) göre bunun nedeni Mc Carthy örneğinde görüldüğü gibi devlet korumacılığın Avrupa'da farklı geliştiği ve devlet sisteminin her türlü protesto deneyimini yer altına itmeyi başarması nedeniyle olmuştur. Özellikle 1968'in fırtınalı olayları Amerika da yumuşatılmış Amerikalı muhafazakârlar tarafından yoğun bir toplumsal harekete dönüşmesi engellenmiştir. Amerika bu engellemeleri bir toplumsal çatışmaya meydan vermeden istihbarat örgütlerinin dikkatli çalışmalarıyla gerçekleştirmiş ve Amerika'nın bu tür sosyal hareketlerle çok da ilgilenmediği imajını yaratmışlardır. Aron'un bu savı günümüzde de ABD tutumu açısından taraftar bulmaktadır.

Modern aydınların ve entelektüellerin ahlaki özellikleri sosyal yeteneklerinden bağımsız olarak hep tartışma konusu olmuştur. Entelektüellerin etki ile güç arasında seçim yapmak zorunda bırakıldıkları sosyal olayların yoğunluğu Habermas'a göre yakın geçmişte entelektüel misyonlarının eleştirilmesine neden olmuştur. Foucault' da benzer biçimde durumu yorumlayarak entelektüeli üstü örtülü biçimde uyarmıştır:

Foucault, klasik entelektüelin işlevi çerçevesindeki mücadelenin kendi başına yeterli olduğunu zımnen kabul eder. Her türden direniş ve mücadele devrimci mücadelenin bir parçasıdır, "... Yeter ki radikal olsunlar, uzlaşmacı ya da reformist olmasınlar, yeter ki en fazla bir el değişikliğiyle aynı iktidarı düzenlemeye kalkışmasınlar..." İşte entelektüelin yüz yüze olduğu risk tam da bu noktadan kaynaklanmaktadır. Aynı iktidarı reforma etmek bir mücadele ya da eleştiri anlamına gelmediği gibi bu çaba, global iktidarın hizmetçisi olma riskini de taşır (Bayram, 2005: 249).

Entelektüellerin sıklıkla toplumsal çatışmaların merkezine itilmesi onların araştırmacı işlevlerine zarar vermiş ideolojiye olan katkı çabaları evrensel işlevlerini etkisizleşmiştir. Oysa entelektüellerin toplumsal işlevleri siyasal yapılanmaların çok ötesinde; evrensel, bilimsel, estetik ve düşünsel üretimlerin uygar insanı yaratması olarak görülmelidir. Entelektüellerin siyasal katkıları onları kısa süreli kahramanlar

³ Lapinhttps, N. Y. (2016), Взаимодействие Элитных Групп Во Франции, (Fransa'da Elit Grupların Etkileşimi) DOI: <https://doi.org/10.3Sh9/pe.2016.3.2>, <https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimodeystvie-elitnyh-grupp-vo-frantsii> (Erişim Tarihi:09.03.2019)

olarak seçkin bir insana dönüştürürken kısa bir süre sonra her toplum onları suçlamak eylemine girerler.

Entelektüelin kamusal rolü çerçevesinde modernitenin siyasal/kültürel temsil kuramı; entelektüelin siyasi rolü çerçevesinde modern reformculuğun yöntemleri eleştirilmektedir. Kısacası entelektüel, modernitenin vaat ettiği daha özgür ve adil bir toplumun yaratılmamasından kaynaklanan bütün ahlaki sorumluluğu üstlenmeye zorlanarak şeytanlaştırılmaktadır (İrem, 2006: 211).

Oysa entelektüellerin ideolojik çatışmaların dışında düşünce ve teori üretmeleri tüm insanlık için yarar sağlayacak bir katlı olacaktır. Entelektüellerin zihinsel enerjilerini gündelik siyasal tartışmaların dışında tutmaları onların ahlaki olarak topluma yaklaşımlarını dokunulmaz konuma getirecektir. Kuşkusuz bu sav entelektüelin apolitik olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak entelektüellerin politik görüşleri belli bir coğrafyayla sınırlı ya da belli bir tarihsel kesitin gündelik siyasi çatışmaların dışında olmalıdır.

Entelektüellerin sosyal sorumluluğu Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden tartışma konusu edilmiştir. Özellikle demir perde ülkelerinde (Polonya, Macaristan, Bulgaristan vb.) entelektüellerin konuları siyasal etkisizlik bağlamında eleştirilmiş, geçiş döneminde olan bu topluluklarda entelektüeller değerler konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bir yandan düşünce üretme, bilim ve sanat verilerini yorumlama işlevlerinin artık öne çıkması gerektiği savunurken, diğer yandan entelektüelin siyasal görüş üretmemeleri bu ülkelerdeki rejim değişikliğini bütünüyle Avrupa ve Amerika siyasetinin kontrolünde gerçekleşmesini sağladığına ilişkin kuşkuları güçlendirmiştir. İkinci görüş, entelektüelin toplumsal sorumluluğu ile ilgili tartışmayı güçlendirirken; birinci görüş entelektüelin siyaset dışı faaliyetlerinin önemini öne çıkarmıştır.

Benzer sorunlar yani entelektüelin kendi rolünü seçme üzerine verdiği kararın tartışılması, Asya, Latin Amerika ve Çin'de de yaşanmıştır. Entelektüel figürün fark edildiği her yerde entelektüelin amacı ve sosyal sorumluluğu hakkında birbiriyle çelişen iki görüş ortaya çıkmıştır. Bu durumu Benda⁴ (Kustarev, 2009) kitabında Avrupalı aydınların kriterleriyle üçüncü dünya ülkeleri toplumlarının toplumsal

⁴ Kustarev, A. (2009), Интеллигенция и общество. Интеллектуалы и власть (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html, (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

ihtiyaç karının örtüşmediği varsayımıyla çelişkiyi onaylamıştır. Örneğin Fransız aydını modelini Çin, Arap ve diğer Asya aydınlar ile farklı tarihsel koşullar taşıdığını savunmuş; Gramsci'nin şeması bağlamında Afrika ve Asya entelektüellerinin organik olmayan aydınlar olduğunu savunmuştur.

Ulusal liderlik için ulusal burjuvaziyle rekabet eden Afrika ülkelerindeki eğitimli kesim, aydın kategorisinde sınıflandırılmamış olsalar da entelektüel rol bağlamında sorumluluk almışlardır. Türkiye'de de Hasan Bülent Kahraman entelektüellerin toplumsal değerlerle uyum sağlamasının her dönemde güçlükler yaşadığını ifade etmiş entelektüellerin sorumluluk alması çoğunlukla toplumu tatmin edecek sonuçlar doğurmamıştır. Hatta sert biçimde eleştirilerek çıkarıcı olmaları suçlaması yapılmıştır:

Türk entelektüelinin genel tavrının, Batılılaşma idealine kilitlenmesinden dolayı, kendini ipotek altında bırakan, bu nedenle de özgür bir nitelik arz etmeyen yanı olduğunu söyleyebiliriz. Türk entelektüeli ait olduğu grubun dilini kullanmaktan, dolayısıyla o grubun ait menfaatlerini savunmaktan başka bir misyon edinmemektedir. İdeolojik aidiyetlerle, kendini sınırlandıran Türk entelektüelinin asla dışarıdan bakmadığını, dolayısıyla da ne pahasına olursa olsun sadece hakikati dillendiremediğini, aksine hakikat içeriden konuşmanın bütün tarafgirliği ile hakikat tekelciliğine kalkıştığını söyleyebiliriz. Bunu yaparken salt sağ-sol ideolojileri adına değil, ideolojiye dönüştürebileceği her şey adına bunu yapar (Çağan, 2005: 324).

Benzer bir örnekle Meksika' da aydınlar ve entelektüeller sıradan insanlar tarafında '*büyük zihinli*' insanlar olarak adlandırılmış olsalar da sıklıkla toplumsal rolleri tartışılmıştır. Bu örneklerden de görüldüğü gibi geleneksel bağlamda entelektüel kavramının tartışılması farklı kültürel ve tarihsel geçmişi olan toplumlarda, ortak tanınma ulaşmayı engellemektedir. Entelektüeller içinde buldukları toplumun gereksinimlerine ve tarihsel koşullarına göre rollerini belirlerken; dünyanın diğer bölgelerindeki entelektüellerle karşı kutuplarda yer almaları kaçınılmazdır.

Modern sosyal araştırmacılar bilim insanı ve entelektüel arasındaki sınırların giderek belirsizleşmesi nedeniyle entelektüelin farkını belirginleştirecek temel bir koşul ortaya koymak istemişlerdir. Entelektüelleri tarafsızlığını ve netliğini kaybetmemesi için politikadan sağlıklı bir mesafe bırakıp uzaklaşması gerekliliği sıklıkla

savunulmuştur. Söz konusu savlarda⁵; entelektüel bir halk aktörüdür. Araştırmacı ve bilim insanı olarak teori üretir ve yorumlar ancak yorumlarını ve birikimlerini bir lider olarak ta toplumsal sorumluluk anlayışıyla halka doğrudan iletir. Bu işlevi onu diğer bilimci aydınlardan ayırır. Modern dünyanın entelektüelleri kamu entelektüelleri olma statülerini korumak zorundadır. Özellikle rekabetçi küresel ekonomin çıkar ilişkilerini karmaşık hale getirdiği günümüzde toplum ve kültür politikalarının devlet aracılığıyla sıradan insanı etkisizleştirme çabalarının amaçlarına ulaşmaması için entelektüellerin ortak değer ve sembollerle sorumluluğunu hatırlamalı ve bir kamu entelektüeli olarak statükolar karşısında kamunun gücünü artırmalıdır. Burada Gatton'⁶nun (Fadeeva: 2012), görüşü entelektüelin apolitik değil; ancak belli bir politikanın da taraftarı olmadan kamu yanlısı bir rol üstlenmesi talep edilmiştir. Ancak Gatton' nun (Fadeeva: 2012), görüşleri pragmatik bağlamda mantık içerse de; entelektüel kimliklerin kaçınmadığı toplumsal yaklaşım biçimleri olduğunu savunan düşünürler de yaygın biçimde desteklenmiştir. Furedi *Nereye Gitti Bu Entelektüeller* adlı kitabında entelektüel olmanın kaçınılmaz davranış ve tutum biçimlerini betimlerken; çok sayıda örnekle düşüncesini gerekçelendirmiştir.

Entelektüel olmak, toplumsal katılım anlamı da taşır. Fikir için yaşayıp, topluma etki etmeye kalkışmamak zordur. Bu durum sadece yaratıcı faaliyetlerde bulunmayı değil aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk üstlenmeyi ve siyasal bir tavır takınmayı da içine alır. Her entelektüel toplumsal katılıma uygun bir yaratılışa sahip olmayabilir fakat grup olarak entelektüeller, siyasal hayata kayıtsız kalamazlar. Fransız entelektüellerine dair yaptığı çalışmasında Regis Debray, entelektüeli tanımlayan şeyin eğitim düzeyi değil '*halka etki etme tasarısı*' olduğunu dile getirir. Debray, bu yönelimi özünde siyasal bir ahlaki tasarı olarak nitelendirir. Bu tasarının mutlaka parti siyasetiyle ilgili olması gerekmez; fakat entelektüellik iddiası taşıyan bir kimsenin halkın duygu ve düşünceleri için mücadele etmeye hazır olması gerekir (Furedi, 2017: 43).

Özellikle 80'ler sonrası ekonomik neo-liberalizmin yükselişi neo-muhafazakâr politikaların iktidara gelmesini sağlamıştır. Günümüzde gerek Avrupa ülkelerinde gerekse dünya ülkelerinde yeni bir muhafazakâr dalga yaygın biçimde görülmektedir. Gerek iki dünya savaşı deneyimi, gerekse Sovyetler Birliği'nin

⁵ Fadeeva, L. A. (2012), Discussions on intellectuals in the context of the Western political history (Batı siyasî tarihi bağlamında entelektüeller üzerine tartışmalar) http://roii.ru/publications/dialogue/article/41_6/fadeeva_l.a./discussions-on-intellectuals-in-the-context-of-the-western-political-history (Erişim Tarihi: 09.04.2019).

dağılması tek kutuplu dünya sistemini güçlendirmiş bu sistem sosyo ekonomik neo-liberalizmin dünyada yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kuşkusuz bu gelişmelerden entelektüeller de etkilenmiş hatta Amerika kaynaklı *yeni muhafazakâr entelektüel* kavramı ortaya çıkmıştır. Neo-muhafazakârlığın savunucusu; Irwine Krstol⁷ (Gutorov, 2014), Amerika entelektüellerinin Vietnam savaşında seçtikleri olumsuz tutumları entelektüellerin toplumdan yabancılaşmalarına neden olduğunu savunmuştur. Krstol; liberal Amerika entelektüellerin emperyal siyasetin ahlaki liderliğine yardım etmeyi reddettikleri için sorumsuzlukla suçlanmıştır. Krstol'e (Gutorov, 2014) göre emperyal siyasetin haklılıklarının da Amerikan halkına açıklanması gerekliliğiydi. Aynı gerekçeler ileri sürülme de Amerika'da entelektüel karşıtlığına değinen, ancak durumu benimsemeyen araştırmacılar da vardır:

Entelektüalizm karşıtlığı Amerika kültürü içerisindeki oldukça güçlü bir görüşün yansımasıydı. Richard Hofstadter'in Amerika'da *Entelektüalizm Karşıtlığı* adlı kitabı bu eğilimin etkilerini bir grafikte açıklar John Cotton 1642'de, *daha çok şey öğrenip daha esprili biri oldukça, şeytanın istediği kişiye daha çok yaklaşmış olursunuz* uyarısında bulunmuştur. Zeki insanları sevmemeye yönelik bu tür duygular, entelektüelin geleneksel kurallarını ihlal etme tehlikesi taşımasından beslenmiştir (Furedi, 2017: 35).

Amerikan siyasetinin ve modern dünyanın gelişimin birçok önemli sorununda entelektüellerin parçalanmış durumda olduğu savunulmuştur. Amerikan entelektüellerinin özellikle sol entelektüellerin 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan tartışmalar nedeniyle vatanseverlik karşıtı tutumları olduğu suçlamasıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu suçlama özellikle okuryazar toplum tarafından entelektüellere yöneltilmiş, entelektüellerin karşı taraftar olarak adlandırmasına neden olmuştur.

Uygarlıklar geliştikçe ben merkezli ve kişisel çıkarların egemen olduğu, ortak çıkarları bir kenara iten geniş insan gurupları yaratır. Uygarlığın ekonomik yansımalarındaki zenginleşme ve kâr, insanların hiç tartışmadıkları eşitsizliğe uğramadıkça eleştirmedeği bir sosyal ortam yaratmıştır. Kuşkusuz bu ortamın giderek türün geleceği açısından yoğun çatışmaların yaşanacağı günlere işaret ettiği çok

⁷ Gutorov, V. A. (2014) К вопросу О Теоретических Трансформациях Современного Консерватизма, (Modern Muhafazakârlığın Teorik Dönüşümleri Sorunu), <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-teoreticheskikh-transformatsiyah-sovremennogo-konservatizma> (Erişim Tarihi: 09.04.2019)

sayıda aydın tarafından bilinmektedir. Ancak entelektüellerin üstlendiği sorumluluk gelişmeleri izlerken geliştirmelerin yönlendiricisi olan güçlere karşı eleştirel tutumunu aktif hale getirmektedir.

Entelektüel için; kusurlu bir dünya düzeninin insandan yana dönüşümüne katkı da bulunmak, üstlenebilecek en önemli işlevidir. Bu işlevi üstlenebilmek için entelektüel eleştirel tutumunu önce kendisine yöneltilir. Kişisel inanç ve ilkelerini geliştirirken, kontrol edemediği çifte standart taşıyan görüşlerinin olup olmadığını tartışır. Değerlerini gözden geçirirken evrensel insan bağlamında toplumsal varlıklara bakıp bakamayacağını kontrol eder. Yaşamın yıkıcı olgularından yapıcı olgulara geçmesinde yaşanacak insan kayıplarını dikkate alır. Aklın insan gereksinimleriyle uyumu kollanır, tüm bu analizlerdeki hoşnutsuzluklarını karşılaşacağı kötü muameleleri göze alarak ifade eder.

Entelektüellerin sorumluluğu olarak sayılan bu özellikler kuşkusuz zaman zaman ütöpik bulunmuştur. Entelektüelin sorumluluğu kendisine yöneltilen suçlamalar karşısında savunmacı bir konum seçmemesidir. Kendi kendine yeten entelektüel; kendini geliştirme arzusunu yitirmeden benmerkezci duyguların kontrolüne girmeden, düşüncelerini açıklama verimliliği göstermesi beklenir.

Uygarlık tarihi boyunca toplumsal ve siyasal retlerle karşılaşan entelektüellerin toplumdan kaçma tepkisi gösterdikleri sıklıkla yazılmış ve tartışılmıştır. Ancak kaçış, entelektüel kimlikten sıyrılma olarak görülmemiştir. Entelektüel olma doğasının, söz konusu kaçışı neredeyse olanaksızlaştırdığı da vurgulanmıştır.

Entelektüel olmak, kişinin hayatını nasıl kazandığıyla ilgili bir husus değildir. Coser, entelektüellerin, *fikirleri sayesinde eğil, fikir için yaşadıklarını* ileri sürer. Eyerman; da *entelektüellerin, fikirler sayesinde yaşadıklarına fakat aynı zamanda fikirler için de yaşamak zorunda olduklarına* değinirken aynı konuyu dile getirir. Her ne kadar fikirler için yaşama düşüncesi, okura fazla idealist bir düşünce gibi gelebilse de, geçtiğimiz asırlarda milyonlarca insanı harekete geçirmiştir. Gerçekten de, kimin ne gibi bir tereddüdü olursa olsun, bu tür bir idealizm pek çok insana, gündelik hayatın ağır havasının ötesine geçen yaratıcılık için ilham kaynağı olmuştur (Furedi, 2017: 40).

Oysa bu kaçışlar zaman zaman varlığını sürdürebilmenin tek çözüm yolu olmuştur. Çünkü entelektüel olmanın kahraman olmakla eşdeğer tutulduğu bir bakış, toplumların bilinçaltında yerleşik önyargılardan biri olarak kabul edilir.

Dürüst entelektüellerden geriye ne kaldı? Bunlar genellikle sistemin dışında yaşarlar ve bunun için de iyi sebepleri vardır. İktidar ve tahakküm kurumlarının kendi altlarını oyan insanlara tahammül etmeleri için hiçbir neden yoktur. Tam tersine. Dolayısıyla dürüst ve ciddi entelektüelleri, hakikat, özgürlük hürriyet ve adalet gibi aydınlanma değerine bağlı olan insanları marjinalize etmek için büyük bir çaba harcanmaktadır (Chomsky, 2006: 11-12).

Foucault çağımızda entelektüelin rolünün daha önemli hale geldiğini savunmuştur. Entelektüel bir yandan genetikçi, programcı, farmakolog vb. gibi bilim dallarında uzmanlığını geliştirirken onun, politik sorumlulukları ve yorum mantığı söz konusu bilimin endüstri içi olmayan sonuçları öngörmesini sağlar. Entelektüel insanların bilincini ve aklındaki değişirmek zorunda olmayıp; üretim politikalarını, ekonomik ve kurumsal yapılarını değiştirmek zorunda olmaları yeterli görülmüştür. Özellikle bilginin yoğunlaştığı çağımızda bilimsel çalışmaların küresel sermayeyle desteklenen araştırma merkezleri bağlamında üretildiği günümüzde bağımsız bilgi üreten entelektüellere gereksinim artmıştır.

Günümüzde araştırmacının neo-liberal politikaların biçimlendiği araştırma merkezlerine bağımlılığı, bilginin nasıl kullanıma sokulacağı sorusuna cevap vermesini engellemektedir. Hiçbir araştırmacı araştırmasını finanse eden kesimle, bu kesimin çıkarlarıyla çatışmasını bekleyemez. Araştırmacının bilim hayatını sonlandırması anlamına gelen bu tutumdan uzak kalması onu bilginin kullanılması yöntemleri üzerinde söz hakkını kullanmaktan vazgeçirir. Bu durum da dünya bilginin kullanıma sokulma biçimini denetleyecek ve yorumlayacak başka bir akla ihtiyaç duyar. Bu akıl küresel dünyanın yeni sorumluluklarla biçimlendiği sosyal marjinalleşmeyi göze alabilen entelektüellerdir.

Küreselleşme karşısındaki entelektüel, küresel dünyanın teknolojisini, medya araçlarını kullanabilme yeteneğine sahip ancak geleneksel entelektüelin hümanist ve toplumsal sorumluluğunu tüm dünya insanlarına karşı duyabilecek bir kimlik inşa edebilen kişidir. Habermas'ın söylemiyle entelektüeller uygarlık tarihinin geçmiş dönemlerinde olduğu gibi yalnızca kendi seçkileriyle ve kararlarıyla kendinden sorumlu olan özgür bir insan değildir. Artık daha kapsayıcı kamusal diyalog

becerileri olan kamusal alanda resmi olmayan sosyal roller üstlenebilen diğer bilgi üreticileriyle bilimsel tartışmalar yapabilen yetenekleri artmış yeni bir entelektüele gereksinim vardır.

Habermas, Aydınlanma'nın büyük düşünürü I. Kant'ın çalışmalarında felsefi bir manifestoya kavuşan özgürlük iddialarını, 19. yüzyıl sosyologu M. Weber' in modernleşme ve rasyonelleşme kavramlaştırmaları çerçevesinde canlandırarak, geç kapitalist dönemde akli yeniden bir özgürleşme aracı haline getirecek büyük bir felsefi/siyasal sistem teorisi önermektedir (İrem, 2006: 210).

Özellikle internetin yaygınlaşması entelektüelin lehinde bir gelişme olmuştur. Habermas'a göre entelektüel yalnızca toplumsal kriz anlarında değil; özellikle de toplumun rehavet dönemlerinde akılcı ve cesur eylemleriyle sıradan insana ulaşabilmelidir. Bu nedenle çağın bilim insanıyla çağın entelektüeli en kritik işlevlerde birbirinden ayrılırlar. Günümüzde artık entelektüelin sorunu insanların cehaleti değil; insanların yoğun biçimde elde ettikleri düzensiz bilgi parçacıklarını yaşamı verimli kılacak üretime dönüştürememeleridir.

1.2.1. Bilimsel Rolü

Entelektüellerin aydınlardan farklı özelliklere sahip olduğu sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Aydınlar bir toplumsal tabaka olarak hem emekçi kesime hem entelektüellere yakın özellikler gösterir. Bilgi üreticileri olarak aydınlar meta üreticisi olan diğer emekçilerle benzer özellikler taşırlar. Ürettikleri bilgi karşılığında yaşamlarını sürdürecekleri ekonomik geliri elde ederler. İlgilendikleri bilim çevresinin sosyal kuralları ile gündelik yaşamlarını sürdürürler. Aydınlar üretim nesnesi açısından entelektüellere de yakındır. Üretimleri bilgi olarak adlandırılan soyut bir üretdir. Belirli bilgi çevresinin toplam birikimine katkıda bulunup bilinenlerin sayısını artıran, bilimin ilkeleri ile akıl çerçevesinde üretim veren kişilerdir. Bu bilgi yoğunluğu aydınların kimi zaman entelektüellerin aldıkları toplumsal sorumluluklar gibi sorumluluklar üstlenmesini, politik ve ekonomik çevrelere danışmanlık yapmasını ya da eleştirel bağlamda riskleri hatırlatmasını gerekli kılar. Ancak aydınların bu sayılan işlevleri onların bütünüyle entelektüel olmalarını gerçekleştirmez.

Aydınların düşünsel üretimleri belli bir bilimin metodolojisi çerçevesinde gerçekleşir. Aydınlar düşünce üretimlerinde, ilgi alanlarındaki bilimin etik kurallarıyla sınırlıdır. Oysa entelektüeller bir bilim statüsü taşımazlar, sınıflandırılmış bir bilgi türünün uzmanı değillerdir. Fikirleri yalnızca bilimsel etik değerlere bağlı kalarak oluşturulmaz aynı zamanda evrensel hümanist etik değerler fikirlerin inşasında temel ilke olarak ele alınır. Aydınlar için gelecek tasarımı kanıtlanabilir bir bilgidir üretilir. Oysa entelektüeller için gelecek tasarımı devrimci bir tutumla biçimlenir, Bu günün bilgisinin pozitivist kanıtlayıcı yöntemleri, geleceği belirlemede yeterli olmayacağı stratejisi tercih edilir. Aydınlar filozof Thomas Kuhn tarafından da tanımlanırken; onların normal yani geçerli bilim kavramlarıyla uyum sağlayan paradigmlar ürettiğini savunmuştur. Oysa entelektüellerin, genel kabul görmüş paradigmların aşılmasına yönelik etkinliğini yoğunlaştığını belirtilir.

Entelektüellerin zihinsel üretimleri bilim alanlarına bölünmez bilimi kullanırlar ancak mevcut bilinenlerin üzerine yeni önermeler oluştururlar. Bir kısım aydının yaşamının belli bir döneminde entelektüel olması şaşılabilecek bir durum değildir. Çünkü alt yapısında aydın olan birey; bireysel kararları, dünya görüşü, toplumsal ve tarihsel koşulların uygun iklim yaratmasıyla, entelektüel bir kimliği yaşamın belli bir döneminden sonra inşa edebilir. Örneğin Che Guevara aydın kimliğini sosyal ve ideolojik koşulların yarattığı gerekçelerle entelektüel boyuta ulaştırmıştır. Aynı biçimde bir mühendis olan Yaser Arafat; Che Guevara benzer nedenlerle yaşamının belli bir döneminden sonra entelektüel bir kimlik inşa etmeyi başardığı bilinir.

Entelektüellerin bilime yaklaşımı tarihsel süreç içinde değişime uğramıştır:

Aristoteles için bilimin amacı gerçeğe ulaşmaktır. *'Felsefe, hakikatla uğraşan bilimdir'*; Albert Einstein'a göre, *'gerçeğin arayışında olmak, gerçeğe sahip olmaktan daha değerlidir'* Gerçeği arama arayışında olma konusunda Rosa Luxemburg'un da onlardan kalır yanı yoktu. Bir yerde dinleyicilerine, *'Daha çok şey bildikçe, gerçeğin bütünüyle, tüm çıplaklığıyla ve açıklığıyla, yaftalamadan, kayıt düşmeden, ondan aldığımız gücün verdiği tam bir güvenle, yani gerçeği olduğu gibi öğretmek artık bizim için bir görev olmuştur'* demişti. Modern dönemde, nesiller boyunca düşünürlere gerçeğin arayışında olmaları yönünde ilham veren de işte bu tutkulu arayıştı (Furedi, 2017: 12)

Günümüzde nüfusa oranla sayıları çok az olan entelektüel bireylere karşın sayısız üniversite, bilim şirketi ve araştırma endüstrisi vardır. Günümüz üniversite

kimliği teknolojinin gelişimiyle birlikte endüstriyel üretim donanımına sahip en yeni teknolojilerin kullanıldığı kapsamlı üretim alanlarına dönüşmüştür. Üniversiteler Orta Çağ'dan beri tartışma gündeminde ön sıralarda olan bir konudur. Üniversite entelektüel ilişkisi zaman zaman zayıflasa da en azından toplumsal yapılar için üniversite entelektüel bağı hiç kopmamıştır. Zihinsel emek üreticisi, olarak entelektüeller; zihinsel emek üretimi öğreten üniversitelerle zaman zaman gerilimli zaman zamanda uyumlu bir ilişki içinde olmuşlardır. Üniversite kültürünün yansımaları da tarihsel dönemlerde değişiklikler göstermiştir. Toplumların birçok açıdan bilgi üretimine verdiği sosyal değerin somut temsilcisi üniversiteler olmuştur. Üniversiteler kendi işlev ve üretim yöntemleriyle entelektüelleri zaman zaman bünyelerinde barındırırken zaman zamanda onları kurumlarının dışında tutmuştur.

Orta Çağ'ın tartışmalı üniversite entelektüel ilişkisi tez çalışmasının ilgili bölümünde ele alınmıştır. Bu tartışmaların Rönesans, Aydınlanma dönemi, Sanayi Devrimi süreçlerinde biçim değiştirerek günümüze ulaşması entelektüel ile üniversite ilişkisi üzerine geliştirilen tartışmaların bitmediğini göstermektedir.

İki ayrı kavram olarak ifade edilse de kurumsal bağlamda üniversiteler birincil hedefleri olmamakla birlikte entelektüel kariyerleri üzerinde etkili olmuşlardır. Özellikle modern ve postmodern dönemde profesör unvanını entelektüel kimliğin düşünce üretimlerine tanık olunmuştur.

Üniversitelerin entelektüel kariyerleri üzerindeki etki biçimi devlet yönetimlerinin entelektüellere karşı geliştirdikleri tutum ile çok bağlantılıdır. Büyük ölçüde devletlerin eğitim politikalarının kontrolünde olan üniversiteler verdikleri bilimsel eğitimin yanı sıra entelektüel kimlik oluşturma da katkıda bulunulacak dünya görüşü ve etik değerler, bir ölçüde bilgi felsefesi devlet politikalarının sansürü ile yüz yüze kalmıştır.

Yönetsel sistemiyle devlet sermayesine bağlı olmayan özel üniversitelerde de entelektüellerin kariyerlerini teşvik edecek bilgi alanları, bu bilgilerin ekonomik değer sisteminde talep edilememeleri nedeniyle ihmal edilmiştir. Hümanist birikim, evrensel etik değerler, bilginin tüm insanlara açık ve eşit biçimde ulaşması ilkeleri neo-liberal bir toplumda teşvik edilen bilgi alanlarıyla geliştirememektedir. Somut

artı değer yaratmayan, entelektüel kariyerle doğrudan bağlantılı olan tarih, felsefe, hukuk, siyaset bilimi ve kültür bilimleri ancak devlet desteğinde ya da devlet politikasıyla finansa edildiğinde doyurucu biçimde üniversite programlarında yer alabilmektedir.

Bugün bu ideal günümüz küresel kültürünün işlevselci dünya görüşüyle gitgide ayrı düşmektedir. Hindistan'daki Mumbai Üniversitesi İngiliz edebiyatı bölümü eski başkanı Vrinda Nabar, "Günümüzde hem öğrenciler arasında hem de üniversitelerde beşeri bilimler ile dil ve edebiyat fakültelerindeki bölümlerin gereksiz olduğuna dair algının gitgide arttığını" gözlediğini dile getirmektedir. Durum, Birleşik Devletler' de de bundan farklı değildir. 1970 ile 1995 yılları arasında yabancı dilde eğitim görülen bölümlerin sayısında %37 oranında bir düşüş yaşanmıştır (Furedi, 2017: 11).

Günümüz üniversitelerinde sayılan alanlar tekil bilim dalları olarak uzman yetiştirmeye yönelik öğrenciye sunulurken; bu bilim dalları bütüncül bağlamda bilim insanı yetiştirme programlarında yer almamaktadır. Birey edebiyat ve sanatı da eklemlersek kendi öncül bilim dalının yanında en az altı alanda ayrı ayrı kendisini eğiterek entelektüel kariyerini tanımlayabilir. Özellikle çağımızda çeşitlenen bilim dalları dikkate alınırse ekonomiden felsefeye uzanan kesitte iki yüze yakın bilimsel üretim alanlarından söz edilebilir. Bu veriler ışığında günümüzde entelektüel kariyerin üniversiteyle bağı; bilgiyi talep etme koşullarıyla sınırlandırılmıştır. Birey mesleği olan herhangi bir bilim dalının üzerine inşa edeceği entelektüel kimlik ancak onun seçkisiyle biçimlenen bir eğitim ortamında gerçekleşebilmektedir.

19. yüzyıla kadar amatörlerin esaslı oyuncağı olan bilim, o yüzyılın sonu itibariyle ekonomik yaşamın önemli bir bileşimi haline gelmişti. Bilim, kimyasal endüstriden tarıma ve endüstrinin yaklaşık her dalına ve ticaretin önemli sektörlerine yayılmıştır. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında bilim adamları ve artan şekilde kuramsal bilimciler, silahlı kuvvetlerle ilişkiye doğru itilmişlerdi. Bilim adamları gittikçe artan şekilde tarımla yakından ilgili araştırmalara karışmışlar, tarım ve hayvan türlerinin geliştirilmesiyle ve ekolojiyle v.s. ilgili kanun ve özel yapıların kontrol ettiği kurumlar içinde, destekte bulunmuşlar ve araştırma yöneltmişlerdir (Shils, 2005:118).

Bu eğitim alanları da yalnızca üniversiteler değil bilgi üreten tüm kaynakları kapsamaktadır. Bu çeşitlilik bir yandan geçmişe göre entelektüeli daha fazla özgürleştirirken diğer yandan entelektüel kimlik inşa etme koşulları zaman ve ekonomik yatırımlar nedeniyle geçen yüz yıllara göre zorlaşmıştır.

Bir entelektüel kimliğin inşası en iyimser hesaplamayla otuz yıllık yoğun eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. Günümüz teknolojileri bilgiye erişimi kolaylaştırıp demokratikleştirse de bilgiyi satın alma ekonomisi giderek büyümektedir. Bu durumda entelektüel kimlik inşası hem sosyal sınıflarda eşitsizlik yaratırken hem de ülkelerin bilgi erişim gelişmişlikleri bağlamında eşitsizlik yaratmaktadır.

Basın sistemlerinin gelişmesi ve büyük bir okuyucu kitlesi ortaya çıktıktan sonra Batı dünyasının en gelişmiş ülkelerinde hem üst hem de alt yazının az sayıda yazarı açısından muazzam miktarda para kazanmak, çoğu için de ancak geçimini sağlayacak kadar kazanmak mümkün olmuştur. Bunun gerçekleşmesi de, hem geniş ve yeterince eğitilmiş bir kitleye ve nispeten pahalı olmayan geniş ölçekli mekanik üretim araçlarına hem de yeni yayınlara (tenkit, biyografi ve okumuş çevreler) kamusal kazançtır. Bu araçları, iyi organize olmuş kitap ve dergi dağıtım ve entelektüel üretimin haklarını koruyan yazarlara ihtiyaç yaratmıştır. Kitap ticaretinin nispeten iyi organize olduğu ve birçok derginin, geniş bir okuyucu kitlesine sahip olduğu, Batı ülkelerinde ve Japonya’da bağımsız entelektüeller için bir yer/ sığınak vardır; Asya ve Afrika’daki diğer ülkelerde ise okumuş kitlenin azlığı ve yetersiz basım ve dağıtım mekanizması, bağımsız entelektüellerin sayısını oldukça düşürmektedir. Fakat bu ülkelerin kültürel ve sosyal tarihinde onlar yine de vardır ve gerçek yeniliği temsil etmektedirler (Shils, 2005:185).

Bu olumsuzluklar evrensel bağlamda entelektüel kimliklerini kanıtlamış bireylerin sayılarını azaltırken yerel coğrafyalarda etkili entelektüel kimliklerin sayılarını artırmıştır. Dijital teknolojilerin gelişimiyle bilgi kolayca insanlara yayılırken bilginin toplumsal konumlara sokulmasındaki değerler sistemi konusunda üretilen yorumların eksikliği günümüz dünyasında okuryazar cehalet olarak tanımlanan küresel dünya insanı özelliği yaygınlaşmıştır. Bu gelişmelerin yaratacağı kültürel dönüşüm post modernizmden sonra henüz tamamlanmamış olmakla birlikte ‘entelektüellerin sonu’ söylemlerini güçlendirecek izler taşımaktadır. Furedi; değişimi değerlendirirken dönemin tarzını eleştirmiş; hatta örtülü biçimde ilgililerle alay etmiştir:

Bazı sıradan düşünürleri ‘son entelektüeller’ olarak anmakla sadece kültürel sahtelikten ibaret değildir; bu, aynı zamanda ortalıkta dikkat çekici pek fazla entelektüel sesin olmayışından ve hep birlikte toplum üzerindeki etkilerinin pek anlaşılmasından kaynaklanmaktadır (Furedi, 2017: 34).

Bilgi teknolojilerinin yarattığı heyecan, entelektüelin uğraş alanlarının küçümsenmesine neden olmuş, onlara, geçmişin kültürel kalıntıları gibi davranılması, yadırganmıyordu:

Bu yaklaşım biçimi, belli eleştiri çevrelerinde ‘*Yazar Öldü!*’ diye ne kadar ‘haykırılmış’ olsa da sürüp gitti: ‘*Hayır, yazar metnin öncesinde değil, metnin içinde yaşıyor*’ karşılık verildi hep. Birçok eleştiri ya da edebiyat tarihi kitabının kalıplaşmış, geleneksel yazı tekniğine uyularak ‘*Hayatı, Sanatı ve Eserleri*’ biçiminde kaleme alınması da bu türden bir yaklaşımın sonucuydu (Rifat, 2012: 79).

Kültür ve sanat, bilim pedagoji, politika, ekonomi ve benzeri çeşitli alanlardaki başarıları entelektüel kimlik oluşturma da önemli rol oynar. Entelektüel tarih, kültürel çalışmalar, felsefe, sanat tarihi, sosyoloji, siyaset bilimi gibi birçok insani ve sosyal disiplinin kesiştiği yerde bulunur. Bu nedenle entelektüel bir alanın uzmanı değildir. Alanları bütüncül olarak görebilen, alanların sınırlayıcı kriterlerinden bağımsız olarak düşünebilen bir analizcidir. Bu nedenle entelektüelin kendine özgü bir çalışma hedefinin olması çok önemlidir. Bunlar entelektüellerin ortaya çıkışı oluşumu ve gelişimi gerçekleştiren ana düşünme kavşaklarını oluşturur. Bu nedenle dünya tarihinde entelektüellerin özellikleri farklı bölgelerde, farklı ulusal kesitlerde değişim gösterir. Çünkü entelektüel öncelikle kendi tarihsel gelişim sürecine yönelik düşüncelerini yoğunlaştırır.

Günümüzde yaratıcı sınıf olarak da adlandırılan entelijensiya ve entelektüellerin sosyal bir olgu olarak ve sosyal bir sınıf biçiminde algılanması sıklıkla rastlanılan genel geçer bir durumdur.

Bilgi, sıklıkla ‘*aktarılabilen*’, ‘*taşınabilen*’, ‘*piyasası pazarlanan*’ ve ‘*tüketilebilen*’, kolayca sindirilebilir bir hazır ürün olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mary Evans akademik kurumları, öğrencilere yeterli ‘*porsiyonu*’ vermeye çalışan catering endüstrisine benzetmektedir. Artık ürüne dönüşmüş olması, bilgiyi içeriğinden gelen değerden veya anlamdan yoksun kılmıştır ve bilgi ekonomisinin tüccarlarınca perakendeciliği yapılmakta olan bilgi, gerçekte bayağı bir karikatür haline gelmiştir (Furedi, 2017: 15).

Oysa entelektüellerin gerek manevi dünya özellikleri, gerekse özgün yöntem ve seçkileri onların bir sosyal katman olmalarını engellemiştir.

Entelektüeller disiplinler arası çalışan, bilgi üreten insanlar olarak hem teknik bilgilerde hem düşünsel bilgilerde hem sosyal bilgi alanlarında yüksek dil kullanım becerisine sahip olması gerekir. Tek bilim alanının uzmanı olan akademisyenin eğitim süreçleri dikkate alınırsa çoklu bilgi verilerini kullanmak zorunda olan entelektüelin, bilgi üretme becerisini geliştirecek eğitim süreçlerinin ne denli karmaşık ve derinlikli olmayı gerektirdiğini fark etmemizi sağlar. Entelektüelin

yükselen yeni bir sınıf olması kimliği, toplumun diğer üyelerinden farklı olarak kullanmak zorunda olduğu disiplinler arası bilgi verilerini yorumlayan üst bilimsel dil farklılaşmasıdır. Edward Shils'e göre entelektüeller bilgilerini günlük yaşamın doğrudan fark edilen özellikleri ile sınırlayamazlar. Entelektüeller günlük deneyimlerden uzak nihai değerlerle ilgilenirler. Entelektüel sadece ne olduğu ile değil ne olabileceği ile ilgilidir. O gözlemlerini sistematik yöntemlerle rasyonelleştirir ve bir teoriye ulaştırır. Kuşkusuz bu süreç içinde entelektüel günlük dil çerçevesinde kendisini sınırlayamaz. Entelektüelin bu özelliği onu sıklıkla yapılan çeşitli suçlamalarla yüz yüze getirir. Topluma yabancılaşma, kişisel küstahlık, anarşist ya da marjinal olma suçlamaları onun kullandığı dil farkından kaynaklanır.

Toplum içinde ve arasında entelektüel etkinlik için bir model oluşturma şeklindeki bu işlev, üstün kalite ve başarıya ilişkin genel bir kriterin kabulünü ima etmektedir. Belirli grup entelektüellerin eylem modelleri, hakikatin, güzelliğin veya erdemin kimi ideal gerekliliklerine daha çok tekabül ettiği düşünüldüğü için örnek olarak alınmaya başlar. Bu tarz standartlar asla tam konsensüs konusu olamazlar; fakat sıklıkla, belirli zamanda dünyanın oldukça geniş bölgelerinde büyük bir kabule mazhar olurlar (Shils, 2005:182).

Aslında bu suçlamalar, entelektüelin dünyasının sıradan insan tarafından algılanma biçimidir. Entelektüellerin düşünce üretim yöntemleri dört kavramla eleştirilmiştir:

- ✓ İçinde bulunduğu toplumsal ve kültürel yapının kimliğine uygun bir dil kullanıldığında popülist;
- ✓ İçinde bulunduğu kültürel yapının değerlerine yönelik eleştirilerinde uygarlığın geçmiş değerlerini hatırlatan analizler de romantik;
- ✓ İçinde bulunduğu toplumsal ve kültürel yapıya geleceği öngören söylemlerin anlatımında ütöpik bilimci;
- ✓ İçinde bulunduğu toplumun değişim ihtiyaçlarını anlatımında ise kolayca anarşist;

olarak eleştirilmelerine neden olmuştur. Her eleştiri grubunda, içinde yaşanan toplumun kültürel özünü, entelektüelin kişisel özerkliği içinde gelişen dünya görüşünün ifade edilmesindeki kullanılan dilin rolü öne çıkar.

Entelektüeller içindeki bu yabancılaşma ve ihtilaf, her toplumun entelektüel mirasını önemli bir parçasıdır. Üstelik bu, her toplumda var olan alternatif eğilimleri şekillendirme ve onlara rehberlik etme gibi önemli bir işlevi gündeme getirmektedir. Bu, hem kendi toplumlarına hem de entelektüellerine, egemen oldukları diğer toplumlar açısından alternatif bir entegrasyon modeli sağlamaktadır (Shils, 2005: 182).

Entelektüelin dünya tarihi boyunca değer verdiği özerklik soyut ve manevi bir değer değildir. Yenidünyada da entelektüelin özerkliği kaçınılmazdır. Çünkü özerklik entelektüelin üretim koşullarını belirleyen doğal iklimi oluşturur. Özerklik entelektüel için etik bir ideal değil bir gereksinimdir. Entelektüelin özerkliği onu ayrıcalıklı bir sınıfın üyeliği yapmaz; yalnızca profesyonelce bilgi üreten birey olma olanağı tanır. Bu açıklamalar ışığında, entelektüellerin toplumdan farklı bir dil seviyesi kullanmaları kaçınılmaz hale getirdiği söylenebilir.

Entelektüel kimlik edinimi öğrenme süreçlerini aileden ve toplum genelinden ayırır. Entelektüel olmak; bir meslek sahibi olmak değildir. Bu nedenle entelektüelin eğitim sistemi tekil bir okul sistemi ile açıklanamaz. Kuşkusuz entelektüel kimlik oluşumunda okulların ve üniversitelerin rolü vardır. Ancak bu rol tek başına sınırlıdır. Çünkü entelektüel olmak belli bir bilgi ortamına sahip olmak da değildir o bilgi toplamı öğrenme süreçleriyle elde edilebilir. Ancak entelektüelin temel özelliği düşünme biçimidir. Öğrendiklerini belli strateji ve metotlarla işleyerek bir fikir ya da yoruma ulaşma tutumudur.

Değişik toplumların entelektüelleri, alttakinin üsttekenden öğrendiği belirsiz bir hiyerarşik yapıyla düzenlenmiştir. Orta çağda ve modernliğin ilk dönemlerinde Güneydoğu Asya ve Hint entelektüelleri, bu eğitici işlevi icra etmişlerdir. Cumhuriyetçi ve emperyal Roma entelektüelleri, Yunan entelektüellerinden bir şeyler öğrenmiştir. Bir ara Japon ve Çin entelektüelleri de bu işlevi icra etmişlerdir. Modern dönemde Oxford, Cambridge ve London Schools of Economics vasıtasıyla İngiliz entelektüelleri Hint, Afrika ve uzun süre de ABD entelektüellerini şekillendirmiştir (Shils, 2005: 181).

Bu nedenle entelektüellerin toplumun genelinden farklı bir kültürel ve bilimsel iklimde kendini var etmesi kaçınılmazdır. Bu var oluş üst düzey bir eğitim alt yapısının üzerine zihinsel üzerine performans merkezli bir kişiliğin inşa edilmesi ile gerçekleşir. Söz konusu zihinsel performans seçici ve eleştireldir. IQ seviyesi değil bilgiler arası bağ kurma becerisidir.

Modern dünya da; eğitime, üniversitelere ve özel araştırmalara yapılan muazzam yatırım, halktaki bilimsel, kültürel ve entelektüel söylemin gelişmesine yol açmamıştır. Genç kuşaklar artık matematiğe ve bilime ilgi duymamaktadır ve bu konularla ilgili tartışmaları alevlendiren de artık entelektüel değil düşmanlık ve kuşku olmuştur. Aynı şekilde deneyciliğe ve ilerleme fikrine halkın gösterdiği tepki, entelektüel merakın gelişimi için alternatif yeni çıkışlar getirebilmiştir. Geçmiş zamanlarda, genç insanlar bilimden soğuduklarında, beşeri bilimlere ve özgürlükçü sanatlara yönelirlerdi. Bugünkü öğrenci kuşaklarıysa belirgin bir şekilde pragmatik

bir yaklaşım benimsemiş görünmekte ve bilimsel olmadığı gerekçesiyle tarih, sosyal teori ve felsefeden bile geri durmaktadırlar (Furedi, 2017: 60)

Her bilimin bir metodolojisi olduğu gibi aydınların ve entelektüellerin de kendi metodolojileri vardır. Yani teorik ve pratik etkinlikleri düzenlendirmesi ve yapılandırmasında entelektüellerin ilke ve yöntemleri farklıdır. Bu fark entelektüelin kendisine verdiği özgün sorumlulukla bağlantılı olarak üzerinde çalıştıkları nesnel konunun analiz kriterleriyle de farklılıklar gösterir. Entelektüeller faaliyet gösterdiği toplumun sosyal katmanlarıyla ilişkisini düzenlerken özgün yöntemler kullanır. Bu yöntemler zaman zaman çelişkili ve öznellik içeren yöntemlerdir. Çelişki entelektüelin cevaplarını aradığı bazı sorular için zorunluluktur. Bu nedenle toplumsal eleştirilerde tutarsızlık olarak değerlendirilen çelişkili yaklaşım, entelektüele yoğun bir veri kaynağı sunabilir.

Entelektüel yaklaşım çalışmaların çeşitliliğine karşın ilkesel bağlamda entelektüeller arasında ortak görülen kriterler vardır. Modern entelektüelin ilkesel kriterleri şöyle özetlenebilir:

- ✓ Entelektüel önermelerin, toplumun pratik ihtiyaçlarının geliştirilmesinde belirleyici rol oynaması;
- ✓ Bilimsel yaratıcılığın, yaşamın sosyo ekonomik koşullarına ve halkın kültürel gelişim düzeyine bağımlı olduğu bilinerek önermelerin ütopyik düzeylerinin olabilirlik bağlantısıyla ifade edilebilmesi;
- ✓ Entelektüel çalışmaların gelişimi sürecinde evrimsel ve devrimsel dönemlerin bileşimini ya da kesişmesini doğru zamanlamayla ayırt edebilme;
- ✓ Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin toplumlar üzerindeki etkisi ve sosyal sonuçların tartışılabilir niteliği insandan yana değerlendirmesi;
- ✓ Entelektüellerin günümüzde küreselleşen dünya da önermelerinin yalnızca belirli bir toplum için etkili olmayacağı varsayımıyla önermelerin tüm dünya insanları için yarar sağlayacağına inanılması;

Söz konusu bu ilkeler farklı farklı ifade edilse de entelektüelin göz ardı etmediği, tarihsel süreç içerisinde gelişen ortak ilkelerdir.

Entelektüellerin zihinsel çalışmaları, farklı bir eğitim sürecine ilişkin yaşamaları, çok sayıda sosyal araştırmanın konusu olmuştur. Herhangi bilgili bir insanla entelektüeli ayıran özellikler her dönemde tartışılmıştır. Modernist dönemde entelektüelin ayrıcalıkları yüzyılın filozofları tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Örneğin Çernişevski; aydınların bilgi birikiminin, entelektüel olmaya yetmediğini bir

entelektüelin gerçekliği rasyonel bir kavrayışla algılayan iyiyi, adalet arayışını gerçekliğin içinde bulabilen, hayatın anlamını yorumlayabilen bireyler olarak tanımlamıştır. Ayrıca entelektüellerin toplumun kilometre taşları olma özelliği ile toplumsal sorumlulukları vurgulanmıştır.

Entelektüeller bilenebilir fikirlerin bir koleksiyoneri gibidir. Bu özellikleri nedeniyle entelektüellerin bir bilim insanı gibi düşünülmesi yanlıştır. Çağımızın entelektüeli doğa bilimlerinin ve teknik bilimlerin verilerinin biyo-sosyal bir varlık olan insanın yaşamındaki sorunların çözümü için bir önermesi olduğu söylenemez. Sosyal bilimlerde aynı çözümsüzlük içerisinde. Sorunlar saptanır, sayısallaştırılır ve istatistiksel veriye dönüştürülür ancak insanın nasıl daha iyi yaşayabileceği ya da birbirine zarar vermeden türünün gelişimini nasıl sağlayacağı sorularını yanıtlamazlar. İdeal olanı iyiyi ve güzeli hedefleyen entelektüel önermelerini ortaya koyarken bilimsel gerçekliklerden kopmadan özgün yaşam anlayışlarının yaratıcısı ve taşıyıcısı olmak zorundadır.

Entelektüel; bilgiyi genişletme ve zihinsel gücü genişletme arzusunu her zaman duyar. Bununla birlikte, entelektüel bilimsel bilgiyi ve bilginin insana yararı konusunda ideal çözümler üretmek ister. Bu nedenle bir entelektüelin eğilimi bilimsel bilgi çıkışlı olsa da ilkeler inanışlar ve yaşamın temeli olarak kabul edilecek ölçütlerle biçimlenir.

Bir entelektüel için bilgi bir zorunluluktur. Yeteneklerinin geliştirilmesinde doğru bir başlangıçtır. Ancak entelektüel için vazgeçilmez olan bilginin uyumunun ve bütünüünün insanlık için araştırmaktadır. Oluşturduğu ilkeler ve inançların merkezini evrensel anlamda insan oluşturur. Entelektüel bilime mantıksal tutarlılığa ve delillere güvenir. Ancak rasyonelliğe inanan entelektüel, araştırmalarında ve yaşam tarzında duygu ile aklı; ahlakla yasayı; adalet ile mutluluğu; olumlu ile olumsuzluğu; maddi olanla manevi olanları bir arada düşünmek zorundadır. Entelektüel için değer; sezgi ve zekânın, sanatsal hazla ahlaki değerlerin insanla uyumunu aramak olmuştur.

Batı toplumlarında geçen yüzyıllar boyunca birey olarak orta sınıfta yer alan entelektüelin, mülkiyet elitlerinin sınıfların arasına geçişi; entelektüelin yeni bilginin

yaratılmasında kullandığı üretim araçlarının mülkiyetiyle karmaşık bir üretim ve tüketim ilişkisinde yer almasına neden olacaktır. Kişisel bilgi yeteneklerinin üretim ve sosyal ilişkiler olarak kullanılması, günümüzden sonra gerçekleşecek sınıf çatışmaların ana çatışma noktasını oluşturacağı varsayılmaktadır. Tarım ve sanayi toplumlarında üst sınıf temsilcileri, fazla ürünü üreticilerden uzaklaştırarak ekonomik sisteme sokup ana gelirlerini oluşturmaları söz konusu varsayımı kanıtlayan bir örnek olarak sunulur. Bu süreç sömürü olarak nitelendirildi. Böyle bir geçmişi yaşayan yenedünya da bilgi sınıfının sosyal bir güç olarak ortaya çıkması sömürünün aşılması olasılığını ortaya koyduğu gibi yeni bir sömürü biçiminin de ortaya çıkmasını sağlayabileceği düşüncesi yeni değildir. 1960'lar Avrupa'sında oldukça yüksek sesle ifade edilen görüşlerle büyük benzerlik bulunabilir:

Entelektüelin yıkıcı mirasıyla ilgili suçlamalar çok geçmeden neredeyse güçlü bir grubun veya yeni bir sınıf da denilebilecek bir kesimin doğmasına sebep olmuştur. Bertrand de Jouvenel'in entelektüele karşı yürüttüğü Soğuk savaş polemğinde, topluma en büyük tehdidin entelektüellerden geldiğini ileri sürdü: *'Uzun süre, sanayide ücret karşılığı çalışan kesimin toplumdaki yeri 20. Yüzyılın en büyük problemi olarak görüldü; toplum için belki de bundan daha büyük bir soru olan geniş bir entelektüel sınıfın yükselişine yeterince dikkat edilmedi.'* On yıl içinde bu iddia, genel geçer anlayış haline geldi. Hiç kuşkusuz 1960'larda, entelektüelin rolüne dair yeterli dikkatin gösterilmediğini söylemekten kimse kendini alıkoyamamıştır. Hemen peşinden de gerçek bir devrimci sınıf olarak entelijansiyanın nasıl da proletaryanın yerine geçtiğine dair sonu gelmez tartışmalar yapılmıştır (Furedi, 2017: 37).

Geleceğin en önemli çatışmasının bilgi çalışanları ile bilgi sahibi olmayan insanlar arasında yaşanması beklenmektedir. Kuşkusuz bu gelişmeler sırasında entelektüellerin bilgi çalışanları arasında kendilerini tanımlama biçimleri ve kendileri dışındaki bilgi çalışanlarının anlamlandırma yöntemi önemli rol oynayacaktır.

Önde gelen sosyologlardan Ulrich Beck ve Anthony Giddens, bilginin artmasıyla risk algısı arasında yakın bir ilişki olduğunu güçlü bir şekilde ileri sürerler. Giddens, *'Günümüzde karşı karşıya kaldığımız pek çok belirsizliğe, aslında bilgi artışı neden olmuştur'* diye yazar ve Beck'de *'Tehlikenin kaynağı artık bilgisizlik değil bilgidir'* diyerek buna katılır. Bu senaryoda, bilgi, uygulanmak suretiyle hem yeni tehlikeler doğurur hem de bu yeniliklerin riskine dair bir farkındalık yaratır. Asıl sorunun bilgisizlik değil bilgi olduğu iddiası, bilimin otoritesini temelden sorgulamaktadır (Furedi, 2010: 66).

Günümüzde tarihin hiçbir döneminde görülmemiş ölçeklere ulaşan bilgili insan nüfusunun artışı bir yandan toplumsal tabakalaşmayı zorunlu kılarken bir yandan da bilginin üretilmesi ve kullanılmasına dayanan görüş ayrılıkların ya da

çatışmalarının artmasına neden olacaktır. Bu artış içinde entelektüelin kendisini tanımlama ve konumunu belirleme tercihi önemli rol oynayacaktır.

Bilginin riskle ilişkilendirilmesi, değişim ve belirsizlikten rahatsızlık duyan ve sürekli olarak teknolojik gelişmenin tehdidi altında olduğunu hisseden bir toplum modeline dayanır. Bu tür bir toplum, bilgi artışı ve teknolojik gelişmenin istenmeyen sonuçlarını kaygı ve karmaşa kaynağı olarak tecrübe eder. Beşerin bilgisinin küresel kapitalizmin tetiklediği olayların kaotik örüntülerini yakalayamayacağı iddia edilmekte, teknolojinin ve insan hareketlerinin sonuçlarının bilinmesi ve hesaplanmasının imkânsızlığı da yaygın bir şekilde ısrarla vurgulanmaktadır (Furedi, 2010: 67).

Znanetsky,⁸ (Kurenny: 2018), *Lous Coser* kitabının yorumcusu olarak davranış ve sosyal rolü açısından bilimcileri, aydınları ve entelektüelleri sosyolog gözüyle değerlendirmiştir. Weber'in teorilerini yakın savlarına karşın Znanetsky'nin (Kurenny: 2018), yakın dönemi yani Weber sonrası dönemi analiz etmiştir. Ona göre bilgi sosyolojisi bağlamında ya da bilgi üretmelerin sosyoloji bağlamında entelektüeller, belli bir sosyal çevreyi oluşturmalarına karşın doğrudan bir sınıf oluşturmazlar. Entelektüel toplumsal olarak kendi yerini tanımlayabilen başka bir grup tarafından kolayca biçimlenmeyen bir yapı göstermelerine karşın bilgi taşıyıcısı olarak entelektüeller; birbirleriyle ilişkilerinde, bilim adamlarıyla, teknoloji uzmanları araştırmacı aydınları ile bağları ortak bir konsepte dayanmaz. Bu nedenle bilgi üretmelerin sosyolojisi bağlamında entelektüelleri birbirleri arasında sınıf oluşturmaya yetecek özellikler ortaklığı oluşturulmamıştır.

Her entelektüel farklı türdeki bilgi kahramanları olarak algılanabilmektedir. Kendileri dışındaki birçok toplumsal çevre ile zorlu ilişkiler sürdürmeye çalışırlar. Çünkü kendileri dışındaki toplulukların çıkarları ya da büyük sosyal sınıfların ideolojik politikaları bilginin taşıyıcıları olarak entelektüellerle bir çatışma ilişkisi yaşamalarına neden olur. Çünkü bilgi de tüketim pazarının bir metasıdır.

Entelektüelleri profesyonellik kavramı ile analiz etmek onların bilimsel rolü hakkında daha kapsamlı tartışmaları gündeme getirir. Entelektüellerin ideolojisi geniş anlamda profesyonellik üzerine kurgulanmıştır. Entelektüeller, kolektif öz farkındalık gelişimde tarihi bir aşamayı gerçekleştirmiştir. Onlar; gelirin eşit

⁸ Kurenny, V. (2018), Мы Рос Энтелектенция И История И Теория Интеллектуалов (Biz entelektentsia ve entelektüellerin tarihi ve teorisi), <http://www.new.pdfm.ru/35istoriya/139125-2-sl-ro-istoriya-teoriya-intelligencii-intellektualov-pod-redakciey-vitaliya-kurenno-go-redakcionniy.php> (Erişim Tarihi 09.05.2019)

dağılımını ilke edinirken, kendilerinin yer aldığı grubun imtiyazlarının olmaması gerektiğini vurgulamış, kendi gelirlerinin de eşitlikçi ilkelere dayalı olmasını savunmuşlardır. Özel loncalarla imtiyazlı gelirler elde etmeyi, ilkeleri dışında kabul etmişlerdir.

Entelektüel eşitlikçiler, ilk kez kültürel sermaye kavramını öne sürmüşlerdir. Onlara göre kültür, yani bilgi ve özel beceriler, sermayenin işlevlerinin maddi üretim varlıkları kadar başarılı hale getirebilir. Burada sermaye emek kaynaklı fonlardır. Toplumun ekonomik verimliliğini artıran toplum üzerinde etkili bir değişimi sağlayacak bilgi desteği verir. Bu nedenle bilgi fabrika binaları kadar sermayeye aittir. Ya da bizzat kendisi sermayedir. Bilginin yeni toplum yapısındaki sermaye gücü entelektüeller tarafından profesyoneller tarafından sağlanırken gelirlerinin ve prestijlerinin değişmeden kalması beklenemezdi. Bu nedenle kültürün bir sermaye biçimi olarak kabul edilmesiyle yeni yüzyıl yeni bir kültür ekonomisine ihtiyaç duyduğunu fark etmiştir.

Eğitimin entelektüel içeriğine son derece kayıtsız kalınmasına rağmen, eğitim fırsatlarının herkese açılmış olmasına odaklanılmıştır. Erişim hareketi, entelektüel bir ideal arzusundaymış gibi görünmemektedir. Burada pedagoji, bilinçli bir şekilde eğitimden çok katılıma vurgu yaparak ve halkın gözündeki en düşük ortak paydayı bulmaya çalışarak insanlığın kültürel kazanımlarını işlemekten çekinmektedir. Erişim hareketi, üniversiteyi diğer dipteki eğitim kurumlarından ayıran pedagojik uygulamalara, standartlara ve beklentilere karşı derin bir hasmane tutum içerisindedir. 2001 yılının Temmuz ayında Avrupa Erişim Ağı'na sunulan bir araştırma, *'toplum eğitimi, ileri düzeyde eğitim ve yüksek öğrenim yaklaşımları ve kültürleri arasında muazzam farklılıklar olduğu'* eleştirisini dile getirmektedir. Üniversiteyi, daha ileri bir eğitim yeri, toplumsal bir kolej olarak yeniden şekillendirme projesi, erişim hareketinin ulaştığı boyutu göstermektedir (Furedi, 2010: 128).

Telif hakları, patentler, yayın hakları mesleki lisanslar biçiminde kültürel olarak onaylanmış bilgilere sahip olanların özel gelir elde etmeleri bilginin profesyonelleşmesi anlamı taşımıştır. Kuşkusuz profesyonel bilginin üreticileri her zaman entelektüeller olmamıştır. Akademisyenler, serbest bilim insanı belli bilgi dalı uzmanları hatta bilimsel teknokratlar söz konusu profesyonel bilginin üreticileri olmuşlardır.

Ancak bu profesyonel bilgi üretiminde zaman zaman da özellikle sosyo-politik ve sosyo-ekonomik alanlarda küçük bir entelektüel grubu da yer almıştır.

Bilginin profesyonelleşmesi doğrudan entelektüelleri ekonomik bir ayrıcalığı ulaştırmamıştır. Modern dünya da kültürel gelirlerin büyüklüğü dolayısıyla sermaye değeri giderek artmış, kültüre olan arz ve talep belirli parasal değer ortaya çıkmıştır. Bu nedenle batı tipi yükselen yeni sınıf içinde entelektüellerin üretimleri ile kültürel arz üretime bağlı olarak belli bir miktarda gelir elde etmeleri yadırganamayacağı gibi yaşam süreçlerini fiziksel olarak devam ettirebilmeleri ve düşünsel üretimlerini sürdürebilmeleri için söz konusu gelir ihtiyaçları vardır. Ancak bu gelir baskın bir ekonomik büyüklük oluşturmaz. Çünkü kültürel sermayenin çok küçük bir kısmı entelektüeller tarafından üretilir. Chomsky kendisiyle yapılan röportajda, entelektüelin ayrıcalıklı konumuna getirilen eleştirileri sorgularken; bir entelektüel olarak savunma yapmıştır:

Gerçek şu ki, bir konuda iyi fikir üretmek çok zordur... Doğa bilimlerinin dışındaki alanlarda bunu iyi yapmak çok zordur. Geriye kalan her şey ya anlaşılmayacak kadar zordur ya da çok kolaydır. *Diyelim ki bir alanda çalışan bir akademisyen olarak yılda 50.000 dolar kazanıyorsunuz. Varoluşun uzun bir sebebi olmalı. Sonuçta fikirler aşırı derecede karmaşık bir terminoloji ve çerçeve ile süslenir. Bu ölçüde bu yalnızca kariyerinizdir ya da saygınlık yaratma çabasıdır. Örneğin 'edebiyat teorisi' denen şeyi ele alalım. Edebiyat teorisi diye bir şey olduğunu düşünmüyorum tıpkı kültür teorisi diye bir şey olmadığı gibi. Edmund Wilson' ı ele alalım, müthıştır. Ama bir edebiyat teorisi yoktur. Diğer yandan kuarklar hakkında konuşan bir fizikçi ile aynı odada bulunmak istiyorsanız, sizin de hiç kimsenin anlayamadığı karmaşık bir teorinin olması lazım. Eğer onun kimsenin anlayamadığı bir teori varsa neden benim de kimsenin anlayamadığı bir teorim olmasın? (Chomsky, 2006: 40).*

Chomsky'nin açıklamalarından da anlayabileceğimiz gibi, bu durumda profesyonelce elde edilen düşünsel emek karşılığı olan gelir entelektüelleri ekonomik ayrıcalığa götürmemiştir. Bir toplumun entelektüel emeğinin maliyeti o toplumun kültürel sermayesine yaptığı yatırımla ilişkilidir. Modern ulusların kültürel sermayelerini büyütmeleleri yeni işçi sınıfını (uzman işçi) yani yeni işçi sınıfını güçlendirirken doğrudan entelektüellere yansıyan bir ekonomik farklılık yaratmamıştır.

1.2.2. Siyasal Rolü

Bir entelektüelin siyasal katılımı yalnızca toplumsal çevresi ya da biyografik özelliklerine bağlı olarak gelişmez. Entelektüelin siyasal katılımı belirleyen en önemli unsur teorik faaliyetlerinin gerçekleştiği söylemsel alanın dönüşümüyle

ilintilidir. Felsefe ve politika ilişkisini psikolojik düzeyde değil, bilimsel düzeyde görmek gerekir. Teorik söylemin nasıl bir siyasi eyleme dönüşebileceği entelektüelin araştırmalarını niteliğiyle ilintilidir. Bir entelektüel yalnızca entelektüel olduğu için keyfi bir biçimde siyasal katılımı gerçekleştirmez. Entelektüellerin teorik konumu politik seçimlerini doğrular ve ona siyasi eylemlerin konusu olacak bir çıkış noktası sağlar.

Siyasi eylem teorik çalışma için bir gerekçe olabileceği gibi; teorik çalışmada siyasi eyleme gerekçe hazırlayabilir. Çoğu zaman siyasi eylemler entelektüel için aktif bir kendini yansıtmaya işlevi görür. Bileşenlerinden birinin kaybolması yani siyasi eylem ya da teorik çalışma ilişkisi koptuğu zaman, entelektüel eylem gerekçesi ortadan kalkar.

Modern siyasal alanda meydana gelen değişim zaman zaman siyasal eylem ile teorik çalışma bağlarını ortadan kalkmasına neden olur. Bu durum bir boşluğun dolmasına neden olur. Hem entelektüelin teorik aktivitesinin doğasında hem de politik davranışlarının pratik anlamını olumsuz yönde etkiler. Entelektüelin siyasi katılımını ve yeni siyasal uygulamaları; teorik çalışmada ilişkilerin yeniden tanımlanma gereğini yaratmıştır.

Siyaset; toplumun, sosyal grupların ve iktidarın kullanımı ile ilgili kurumsal ilişkileri düzenleme, yönetme biçimlerinin gerçekleştiği bir dizi sosyal uygulama ve bu uygulamalarla ilişkili söylemlerdir. Dünya tarihi boyunca insanların bir arada yaşama süreçleri siyaset dışında kalmamıştır. Yazılı kaynakların yoğun bir bölümü siyaset ve yönetimle ilgili olarak ilk çağdan günümüze kadar ulaşmıştır.

İnsana dair akla gelebilecek hiçbir olgu siyaset dışında ya da siyasetten bağımsız düşünülemez. Çünkü siyaset iktidarın kullanımı ile ilgili ilişkileri; yönetme biçiminin karar verildiği aşamadır. Yönetilme bütün özgürlük söylemlerine karşın her insandan için kaçınılmaz bir olgudur.

Kuramsal bağlamda siyaset devlet içindeki ve devletlerarasındaki gücün gerçekleşmesini amaçlayan, yönetim gücünün yönetme stratejilerini belirleyen faaliyet alanı olmuştur. Bu anlamda siyaset; kamu yönetimi faaliyetleri ile karar alma, sosyal yönetim, devlet hedeflerinin gerçekleşmesi ve tanımlanması ile varlığını

korur. Bu betimleme siyasetin, iktidar kurumları tarafından kısıtlanmasına dayanır. Söz konusu kısıtlama; tarih boyunca meşruiyeti tartışılan ve çatışmaların merkezinde olan bir konudur. Çünkü siyasi faaliyet yalnızca devlet kurumları için değil, herhangi bir organize sosyal grup faaliyetlerinde merkezde yer alır.

Sıradan bilinçte siyaset; öncelikle güç mücadelesi ve çeşitli ekonomik değerlerin toplum içindeki dağılımı üzerinde, gücün gerçekleşmesi ile tanımlanır. Eski kültürel geleneklerde devleti idare etme sanatı anlamına gelen Yunan kökenli siyaset terimi antik Yunanistan'ın tipik bir öz - örgütlenme biçimini oluşturan bir şehir topluluğunun tüm sosyal faaliyetlerini, mülkiyet dağılımını, güvenlik ve dağıtım stratejilerini belirlemek için kullanılan 'polis' kelimesinden kaynaklanır. Politika kavramı; aile ve özel ilişkilerin aksine politikaya, yani polis'in kamusal ilişkilerine atıfta bulunur. Antik Yunan'da sivil ve politik kültür, eş anlamlı kullanılıyordu. Polis vatandaşlarının ihtiyacı olan devlet işlerini yönetirken, çoğunluğun gücüne dayanan sosyal devlet sistemi anlamında kullanılıyordu.

Sosyal bilimlerde politika terimi antik Yunan'dan sonra giderek anlam genişliğine uğramış uygarlık tarihi boyunca tekrar tekrar betimlenmiştir. Politikayı tanımlayan en genel anlamlar şöyle sıralanabilir:⁹ (Ogurtsov., Bernstein., Simonov: 2019)

- ✓ Toplumun karşılaştığı sorunları tanımlamak, anlamak ve çözmek için bireyler ya da gruplar tarafından gerçekleştirilen rasyonel, stratejik bir faaliyettir;
- ✓ Çeşitli sosyal güçlerin faaliyetlerinin yürütüldüğü bir çerçevede, belirli sosyal grupların ihtiyaç, çıkar ve ideolojilerini temsil eden kamusal yaşam alanıdır;
- ✓ İktidar kurumları ve toplumun yasal, ahlaki, normlarının kodlanması ile ifade edilen, sosyal düzenin kurumsal boyutudur;
- ✓ Toplumlarda iktidarın örgütlenmesi ve uygulamalarını gerçekleştirmesi biçim ve yöntemleridir;

Politika uygulamalarının belirli alanlarına atıfta bulunmak için kullanılan kavramlar vardır: dış politika, ekonomik politika, sosyal politika, kültürel politika gibi bu kavramlar politik hedeflerin adlandırılmasını sağlar. Politika taşıyıcıları da ayrıca adlandırılır: devlet politikası, muhalefet politikası, uzaklaşma politikası gibi. Politika taşıyıcıları siyasi eylemlerin yöntemlerini belirleyen durumlara işaret eder.

⁹ Ogurtsov. A. P., Bernstein., V. S. , Simonov A. N., (2019), Политика, (Politika), <https://gtmarket.ru/concepts/6865> (Erişim Tarihi: 09.05.2019)

Sonuç olarak; her biri kendi politikasını sahip olan, diğer işlevsel sistemlerle birlikte toplumu şekillendiren organizasyonel ve düzenleyici sistemlerdir.

Siyasetin özünün tanımına ve içeriğine yaklaşımların çeşitliliği; siyaset alanının oldukça karmaşık ve çok boyutlu zincirleme eylemlerin olduğunu göstermektedir. Siyaset olgusunu anlamak için genel bir yaklaşım eksik bir yaklaşımdır. Tarihsel olarak her biri kendi siyasal imajını ve siyasal alanını nesnel özellikleri ile açımlayan, siyasi faaliyetlerin, siyasi sistemlerin, kamu yönetimi yöntemlerinin, devlet kurumları biçimlenmesinin, siyasal kurumlarının geniş bir farklılaşmaya uğramasındaki alanları gösterir. Siyaset hakkındaki fikirlerin çeşitliliği siyasete anlam veren olguların çeşitliliği ile ilgilidir. Siyasal düşünce gelenekleri, çeşitli siyasal terminoloji bu nedenle modern bir politika anlayışı olarak çok sayıda yaklaşımın gelişmesinin bir sonucu olarak genişlemiştir.

Sosyal bilimlerde, politika çeşitli disiplinler tarafından incelenirse de; siyaset felsefesi, siyasi antropoloji ve siyaset sosyolojisi entelektüel olguyla daha yakından ilgilidir. Günümüzde siyasetin çeşitli yönleriyle ilgili çok sayıda bağımsız çalışma alanı olmakla birlikte bu çeşitlilik siyaset biliminin ana çatısı altında bütünleşir.

Bir politikaya duyulan ihtiyaç sosyal yaşamın dinamikleri tarafından belirlenir. İnsan topluluklarının geçim kaynaklarını düzenleyen temel ve ideolojik fikirler için veri oluşturan kaynaklardan en önemlisi gerçek ihtiyaçlardır. Ancak zaman zaman verinin önemi zayıflamış genelin ihtiyaçları yerine yöneticinin ihtiyaçları öne çıkmıştır. Tam bu nokta da politika ortaya çıkar. Evrensel bir uzlaşmanın olmadığı ancak grupların ortak çıkar pozisyonlarını, koordine edilmiş davranış ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ihtiyaç taraflarını değiştirmiştir.

Politikanın ana işlevi; ortak bir alandaki bireysel çıkarları koordine etmek için seçenekler aramak ve uygulamaktır. Bu anlamda bir politika için ortak karar verilirken; çıkarların koordinasyonu ile ilgili konuların gündeme geldiği etkileşim sistemi, politikanın yöntemini oluşturur. Tüm kamusal alanlar siyasetle ilgili olduğu gibi politikanın da yapısına ilişkin anlam değişimleri yaratan alanlardır. Politika tıpkı siyaset gibi uygarlık süreçleri boyunca yeniden yeniden tanımlanmış, içeriği genişletilmiştir. Politika yapısını tanımlayan genel görüşler harmanlandığında şöyle

bir özete ulaşılabilir:¹⁰

- ✓ Politik ilgi, bireyleri ve sosyal grupları belirli bir politik hedefe yönlendirmeyi ve bu hedefe ulaşmak için yapılması gereken somut eylemlerde bulunmaya teşvik eden, bir stratejinin bilinçli biçimde belirlenmesidir.
- ✓ Politika konuları; kendi çıkarlarının farkında olan ve genel kararlara katılarak bunları gerçekleştirmeye hazır olan bireyler veya grupların bir arada tutulması sağlayan sosyal topluluk olmalarını başaran strateji toplamıdır.
- ✓ Siyasi bilinç, sosyal farkındalığı ifade eden bir dizi kavram ve fikirlerden, düşünce ve yargılardan oluşur. Politika kendi hedefleri doğrultusunda çaba harcayacak sosyal toplulukların uygun siyasi bilince ulaşmaları için belirlenen yöntem ve tekniklerdir.
- ✓ Siyasi ilişkiler, siyasi aktörler, siyasi kurumlar ve siyasi yetkililer arasındaki etkileşimlerin ve bağlantıların bir ifadesidir.
- ✓ Siyasi faaliyet, bireylerin ve sosyal grupların siyasi olarak motive olmuş sosyal faaliyetlerinin bir ifadesidir. Bu ifade biçimi politikayı belirler.
- ✓ Toplum oluşturulan grupların ve sosyal toplulukların siyasi çıkarlarını temsil eden siyasi kurum ve kuruluşların aynı zamanda politik kurum ve kuruluşlardır.
- ✓ Siyasi söylem, siyasal fikirleri, hedefleri arzu ve eylemleri ifade eden ve topluma yayan bir dizi konuşma iletişimi ve pratiğidir.

Politikanın kurumsal mekanizması, politik yaşamda, siyasi yaşamın örgütlü tarafını birleştiren ve politik olarak belirlenmiş kamu kurumları arasındaki ilişkileri yöneten ölçütler arasında bir yapı oluşturur. Siyasi sistem aracılığıyla uygulanan siyasetin dinamizmi siyasal süreçler içerisinde siyasal ilişkiler konusunu düzenleme stratejileri geliştirir. Örneğin: sistemin anayasası sistemin işleyişi üzerindeki kontroller, sistemin bileşenlerin çoğaltılması, kararların tartışılması uygulanması, benimsenmesi için seçilen yöntemler politikaları belirler. Bauman, entelektüelin yüklendiği rollerin tarihsel serüvenini resmettiği çalışmasında entelektüelin siyasal süreçlerden bağımsız konumlanamayacağını savunmuştur:

Entelektüel kelimesinin Aydınlanma çağında ütopyik olarak, bilgi üretimi ve yayma işlevini üstlenmiş merkezi aktör olarak; insanların zihinlerini etkileyen ve siyasal liderlerin eylemlerinin yönünü değiştirmek amacıyla siyasal sürece doğrudan müdahale etme hakkının olduğuna inanan ve bunu da ahlaki bir sorumluluk olarak gören yazar, çizer, gazeteci, sanatçı, bilim adamı gibi kamusal şahsiyetleri ifade ettiğini belirtir. Aydınlanma döneminde '*bilgi insanına*' biçilen en önemli rol, hakikat, ahlaki değerler ve estetik yargı birliğini sağlamak ve uygulamaktır (Bayram, 2015: 234)

Entelektüellerin ideolojik tutumları toplumda sıklıkla iki aşırı ideolojik pozisyonun temsil edilmesi biçiminde anlaşılmıştır. İlginç olan aşırı pozisyonları

¹⁰ (Ogurtsov vd., 2019) Политика, (Politika), <https://gtmarket.ru/concepts/6865> (Erişim Tarihi: 09.05.2019)

reddeden entelektüellerin ise nihilist olarak değerlendirmeleridir. Oysa tarihsel süreçte sosyal ve politik etkinliklerin; çoğunlukla iki ayrı kutupta sürdürdüğü bilinir. Her politik ve sosyal görüş karşıtıyla tanımlanmıştır.

Foucault siyaset meselesini, hakikat çoğulluğunu dikkate alarak, farklılıkları oyuna dâhil etme meselesi olarak görür. Bu çerçevede bir entelektüel olarak kendi siyasal rolünü istikrarsızlığı besleyecek muhalif sesleri tedarik etme arayışındaki biri olarak görür. Yaptığı iktidar çözümlemesi bu anlamda bir direnme amacıdır (Bayram, 2015: 241).

Entelektüellerin farklı toplumsal tabakalara ve farklı toplumlara çeşitli ideolojik bilgi biçimlerini sunarken büyük ölçüde yaşanan karşıtlıkların anlamlandırmalarını da sunar. Bu karşıtlıklar analiz edilirken ileri sürülen olgular bazı sosyal gruplar için kabul görürken bazı sosyal gruplar tarafından reddedilmesi doğaldır. Oysa bunu göremeyen toplumsal yapılar ve kültürler entelektüelleri iki ayrı kutupta değerlendirmişlerdir.

Foucault, ne yapılması gerektiğine ilişkin bir teori sunmayı hiçbir zaman hedeflememiştir. Zaten küresel, sistematik bir teori oluşturma arzusunda değildir. Bir entelektüel olarak amaçladığı şey, ufak ufak stratejik bilgiler inşa etmek amacı çerçevesinde spesifik iktidar mekanizmalarını çözümlenektir (Bayram, 2015: 242).

Muhafazakâr entelektüeller büyük ölçüde çoğunluğun onayladığı entelektüellerdir. Yenilikçi entelektüeller ise toplumsal ve kültürel değişimin hızlanmasını savunan entelektüeller olmuştur. Her iki adlandırma da yanlıştır. Çünkü toplum ve insanlığın yararına düşünce geliştirmekle sorumlu olan entelektüel birey var olandan yana görüşlerini ifade ediyorsa; yeni olanın taşıdığı tehlikeleri samimi bir biçimde öngörmüş olabilir. Bu nedenle değişim bir entelektüelin vazgeçilmez ilkesi olmakla birlikte değişim seçenekleri arasında her değişim onaylanamaz. Entelektüelin siyasal işlevini her koşulda iktidarla açıklayan Foucault göre; *Bizatihi entelektüeller de bu iktidar sisteminin faillerindedir. Bilinçlilik ve söylem sorumlulukları, bu sistemin bir parçasını oluşturur* (Bayram, 2015: 242).

Çünkü “siyasi sorun yanılgı, yanılsama, yabancılaşmış bilinç değil; bizzat hakikatin kendisidir.” Entelektüel konumun taşıdığı riskleri Foucault; Marx, Hegel, Nietzsche gibi filozofların düşüncelerini iktidarla ilişkileri açısından somut örnek olarak sunar. Bu düşünceler iktidarın yanında olsa da onlara karşıt olsa da iktidarın hizmetine girmişlerdir: “... *Düşüncelerinin yazgısı öyle oldu ki iktidar ve siyasi kurumlar onların sözlerine kulak verdikçe, düşüncelerine nüfuz ettikçe, iktidarın aşırı biçimlerine daha fazla izin vermeye yaradılar*” ve yol gösterdiler. Bu açıdan

felsefe, iktidarlara dinlerin dogmatik desteğinden daha fazla onay verir. (Bayram, 2015: 242).

Foucault, bu sorunun aşılması adına şöyle devam eder:

Entelektüelin rolü, artık müşterek hakikati dillendirmek adına kendini şurada ya da burada konuşlandırmak değildir. Yapması gereken şey, bilgi, hakikat, bilinçlilik ve söylem alanlarında entelektüeli kendi nesnesi ve aracına dönüştürmüş iktidar biçimlerine karşı mücadele vermektir (Bayram, 2015: 242).

Toplumun genelini tehlikeye düşürecek değişim karşısında durun entelektüel bu nedenle muhafazakâr olarak tanımlanamaz. Benzer biçimde çoğunluk tarafından kabul görmüş geleneksel durumun sürdürülmesi toplumun geleceği ve bir grup insanın mutsuzluğu ya da haksızlığa uğramasını gerektiriyorsa değişim seçeneklerinden biri üzerinde entelektüellin yoğunlaşması ona yenilikçi yapmaz. Çünkü entelektüel fikirlerini bir çatışma ortamına sunarken gözden kaçırmayacağı en önemli kriter insanın evrensel anlamda yararı olacaktır.

Entelektüellerinin tarafsızlığı düşünce tarihinde sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Onlara yöneltilen eleştiriler de hep bir ideolojik kesime daha yakın oldukları argümanı kullanılmıştır. Oysa entelektüellerin tarafsız olması olanaksızdır. Bir toplum yalnızca nesnel gerçeklikleri içermez. Aynı zaman da sadece o topluma özgü öznel çıkarlar ve gerçeklikler vardır. Bu nedenle yaratıcı ve dönüştürücü olarak entelektüel o toplumun ilerleme merdiveninde belli bir ideolojiyi daha fazla çözümleyici güçte görebilir. Bu nedenle entelektüeller tarafsız olamadığı gibi bir ideolojinin doğrudan temsilcileri de olamazlar. Taraftar olarak göründükleri ideolojilere karşı da eleştirel analizlerini yönlendirirler. Bu nedenle entelektüeller çoğunlukla muhalif kimlik olarak kabul edilir.

Aaron,¹¹ (Lapinhttps: 2016), entelektüellerin modern toplumdaki işlevlerini tanımlamaya çalışırken neden aydınlara karşı olumsuz tutumun arttığını açıklamak istemiştir. Ona göre eğer bir entelektüel politika hakkında konuşmaya başlarsa bazı sorunları akıldan çıkarmaması gerekir. Bu sorunlar şöyle özetlenebilir.

- ✓ Politika ekonomik, sosyal ve siyasal süreçler arasında kaçınılmaz olarak var olan bağı görmeyi gerektirir. Politika yaptığınız toplum farklı sosyal grupların, farklı ilgi alanlarının ve farklı fikirlerin toplandığı heterojen bir alandır.

¹¹ Lapinhttps N.Y., Взаимодействие Элитных Групп Во Франции, (Fransa'da Elit Grupların Etkileşimi) DOI: <https://doi.org/10.3Sh9/pe.2016.3.2>, <https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimodeystvie-ELITNYH-grupp-vo-frantsii> (Erişim tarihi:09.03.2019).

- ✓ Entelektüel, politika hakkında düşüncelerini ifade ederken düşüncelerinin sorumluluğunu almalıdır.
- ✓ Entelektüel ahlaki idealini gerçekçi zeminde inandırıcı biçimde açıklayabilmelidir.

Aaron'un tezlerine göre entelektüellerin eleştirileri büyük ölçüde soyut ideolojik ve ahlaki kavramları içerdiği için toplumsal kabul görmekte zorlanırlar. Bu nedenle onlar sorumsuz aydınlar olarak toplumun dışında kabul edilirler. Geleceğin uzak öngörülerini bugünün toplumu tarafından kolayca algılanmaz. Aaron¹² (Lapinhttps: (2016), '*özgürlükler üzerine deneme*' adlı çalışmasında entelektüellerin sorumsuz aydın olmak yerine; halkın parlamentodaki gerçek temsilcilerine yardım eden uzmanlar olma rolünü benimsemeleri gerektiğini savunur. Bu rolün hem topluma fayda sağlayacağı, hem de entelektüellerin kendilerini gerçekleştirebilecekleri sosyal alanı elde edebilmelerini kolaylaştıracağını vurgulamıştır.

Said'e göre doğruluk standartları yukarılarda bir yerlerden gelmemekte, ama beklenebileceği gibi, uzlaşma dayanmaktadır. Bu normlar iktidarın normları değildir elbette, ama '*en azından, artık uluslararası topluluğun tamamı tarafından kağıt üzerinde zaten kabul edilmiş olan standartlar ve davranış kalıplarıdır*'. Entelektüelin görevi de bu normların hiçbir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasına bir anlamda gözcülük etmektir. Bu görevi yerine getirirken entelektüel yöntemi işi olgulara dair bilgi manipülasyonu tarafından çok güç kılınsa da olguyu nasıl öyle olarak saptamak için araştırma yapmak, sonra da '*eldeki bilinen olguları yine eldeki bilinen bir normla kıyaslamaktır*' (Erşen, 2006: 208).

Çok sayıda kültürel araştırma entelektüelleri siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisi bağlamında incelemiştir. Geleneksel anlayışla entelektüellerin yönetim sistemlerini eleştiren tutumlarına karşın, onların farklı nitelikleri olduğu bu çalışmalarda ifade edilmiştir. Bu konu da yapılan çalışmalar entelektüellerin toplumun yaratıcı insanları arasında çıktığını savunur.

Entelektüeller etkinlik bağlamında da değerlendirmiştir. Buna göre entelektüeller yeni bir sınıf niteliği ile Amerika'da da önemli rol oynamışlar; özellikle Wilson başkanlığı döneminde aktif olmuşlar, çok sayıda başkan adayının desteklenmesinde rol almış olmalarına karşın kendileri arasından birini başkan adayı yapmamışlardır. Avrupa'da olduğu gibi yeni entelektüeller Amerika'nın siyasi yaşamını canlandırmış ve yenilemişlerdir. Özellikle üniversitelerin akademik

¹² Lapinhttps N.Y., Взаимодействие Элитных Групп Во Франции, (Fransa'da Elit Grupların Etkileşimi) DOI: <https://doi.org/10.3Sh9/pe.2016.3.2>, <https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimodeystvie-elitnyh-grupp-vo-frantsii> (Erişim tarihi:09.03.2019).

özgürlüğü, tüketicinin korunması, büyük işletmelerin yetersizliği nedeniyle bilimsel üretme yöntemlerin uygulanması gibi konularda siyasi kararlara yön vermişlerdir.

Entelektüeller bilim uzmanlarının siyasi sistem içine girmelerinde ısrarcı olmalarına karşın kendilerini bağımsız düşünce üreticileri olarak görmüşlerdir. Yükselen yeni sınıf olarak entelektüeller, Batı'da refah devleti kavramını savunurken Doğu'da sosyalist devlet kavramını savunmuşlardır.

Entelektüel ile bürokrasi arasındaki ilişki dünya tarihi boyunca kısa aralıklarla sürmüştür. Entelektüeller kendisi ile gerçek anlamda uyum sağlamanın ancak onsuz yapamayanlar tarafından da kontrol edilen bürokrasinin ayrılmaz bir parçası haline geldiklerinde genellikle kısa bir süre içinde çatışma başlamıştır. Entelektüeller ile politikacılar arasındaki ilişki de benzer özellikler taşır. Bu uyumsuzluğun sosyolojik bir temeli vardır. Entelektüel bürokratik görevini almadan önce rutin olarak toplumun gerçek insanların gereksinimlerini dikkate alır. Bürokrasi ile buluştuğunda bu gerçek insanlar müşteri ya da gelecekteki müşteriler haline gelir. Entelektüellerin özerklik duygusu bu bakış açısı farkını uzun süre kontrol altında tutamaz. Entelektüel kısa bir zaman sonra bürokrasiden kopmak zorunda kalır. Özellikle yakın dönemde:

Neredeyse hiç ahlak tartışması yapmayan veya yaptıkları tartışmayı basitçe görececilik ve öznelcilik içine sıkıştıran postmodern postyapısalcı cereyanlar, bağlandıkları görececi felsefi konumla çelişkili bile olsa, entelektüel ağır bir ahlaki sorumluluk yüklemekten de çekinmemektedirler. Buna göre entelektüel, evrenselci taleplerin taşıyıcısı olmaktan vazgeçmeleri ile birey olarak kendisine yakın bulunduğu tekil gruplarla birlikte baskıya ve dışlanmışlığa direnmelidirler. Ne var ki bu anlayış, entelektüel grup içindeki zorlamanın taşıyıcı olmaktan kurtulmamaktadır. Geç kapitalizmin kültürel koşulları altında postmodern tekilci entelektüel, deyim yerindeyse bir tür kültür mühendisine ve/veya kültür polisine dönüşmektedir (İrem, 2006: 215).

Sorunları seçme ve analiz etme kriterleri arasındaki çatışma hem bağımsız entelektüel hem bürokratik alandaki entelektüel için önemli bir unsurdur. Entelektüellerin yaşadığı birikmiş hayal kırıklığının sonucu olarak çok sayıda entelektüel siyaseti etkileme yeteneğini zayıflatmıştır. Aydınlar ve politikacılar arasındaki çatışma entelektüel ve politikacılar arasında ciddi değer çatışması ve pratik problemlerin netleşmesi ile derinleşen siyasi ve politik çatışmaya dönüşür.

1.2.3. Kültürel Rolü

Toplumların gelişim aşamaları çok uzun ve karmaşık bir sürece dayalı olduğunu tarih bize göstermiştir. Ulusal ve insanlık tarihindeki niteliksel değişikliklerin varlığını bir bütün olarak kabul ettiğimizde bu niteliksel değişimlerin aynı zamanda hem maddi üretim sistemlerini hem bu üretim sistemlerini düzenleyen yönetim sistemlerini değiştirir. Tarihsel süreç içinde gerçekleşen toplumsal değişimlerin iki ayrı süreçte olduğu gözlenmiştir. Birincisi toplumsal evrim olarak geniş zamana yayılan değişim iken; diğeri sistematik bir dönüşümün kapsayan toplumsal devrimdir. İnsanların geçim kaynaklarını yönetmelerinin temel yollarındaki değişim, genel olarak politik olduğu adlandırılan kamusal alanda gerçekleşir. İnsanların yaşam koşulları ve kendilerini değiştirmelerinin ana yolu ise siyasal devrimlerdir. Kapsamlı bir toplumsal devrim sistemimde siyasi devrim önemli yer tutar. Çünkü herhangi bir sosyal organizmanın varlığının ve gelişiminin altında yatan ekonomik ilişkilerde gerçekleşecek köklü bir değişim için siyasal devrim ön koşuldur. İnsanlık tarihi çok sayıda devrimin gerçekleştiği olaylar ve olgularla doludur. Bu tarihsel süreç içerisinde entelektüeller devrimci fikirleri üreticisi ve taşıyıcısı olmuşlardır.

Entelektüelin eleştirel teorideki rolünü açıklayan araştırmacılar olmuştur. Onlara göre yükselen yeni sınıf olarak entelektüel; sadece politik sınıf anlamında değil ürettiği bilgi tarzı anlamında da devrimcidir. Maddi çıkarlarını bir yana bırakarak, toplumda bir pozisyon almayı kabul etmişlerdir. Entelektüeller güçlerini eleştirel düşünce üretme yetenekleriyle edinirler. Bu yetenekleri onların egemen güçlerle pazarlık edebilme ayrıcalığını elde etmeyi sağlar. Bu nedenle entelektüellerin gerilimli toplumsal değişim zamanlarında diğer alt sınıflardan daha fazla direnebilme yetenekleri vardır. Çünkü bir tek entelektüeller üretim biçimlerini yalnızca kendileri kontrol ederler. Hiçbir köylü topluluk söz konusu kritik anlarda üretimlerini kontrol etme şansına sahip değildir.

Voltaire ve Diderot gibi geleneksel toplum normlarının gerekçeleriyle eleştirilen entelektüeller; aynı zamanda burjuvazinin gelecek siyasi hegemonyasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu örnekten yola çıkılarak her dönemin geleneğinin ve devriminin farklı durumlara odaklandıklarını bilmek gerekir. Voltaire

ve Diderot için feodalite karşısında burjuvazi egemenliği bir devrim iken; 19.Yüzyılda burjuvazi karşısında proterya egemenliği bir devrimdir. Her iki durumda da entelektüel devrimci kanatta yer almıştır.

Entelektüellerin sahip olmaları gerektiği düşünölen nitelikler arasında, sosyal bütönlüğü güçlendirmek adına eğitömlü azınlığın yazınsal kültürünü geniş halk kitlelerine yaymak da vardır. Bu görevi üstlenmiş aydın da ‘ulusal entelektüel’ olarak tanımlanır. İngiltere’deki bu arzuya benzer biçimde, 1917 Devrimi’nin hemen sonrasında Rusya’da ‘burjuva entelektüelliğine’ alternatif olarak, öncü işlevini yüklenecek ve bu devleti işletecek ‘yeni entelektüellerin’ devşirilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bugünkü anlamıyla 18. Yüzyılda, kendini evrensel hukuka adanmış hukukçu bir kişilik olarak karşımıza çıkan entelektüel 19. Yüzyılın sonlarına doğru yerini solcu entelektüele bırakmaya başlar. Lenin, *Ne Yapmalı?* Adlı eserinde, öncü bir savaşçı olarak entelektüeli proletaryanın önderliğine sevk etmiştir. Marksist gelenek içinde entelektüelin işlevi ile ilgili hâkim anlayışa göre bu işlev, Lenin’in tanımladığı biçimiyle, doğru bilincin sözcüsü olan öncülük konumunun gereklerini yerine getirmektir (Bayram, 2015: 235).

Bilimsel, teknik, politik, dini, felsefi fikirlerin gelişti zihinsel olarak gelişmiş insanlar tarafında gerçekleşir. Çeşitli sosyal gruplara ait olan ve sosyal üretim, yönetimin çeşitli alanlarında faaliyet gösteren entelektüeller tarihte zaman zaman oluşan toplumsal ayaklanmaların hazırlanmasında ve uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. Entelektüelin bu işlevi nedeniyle bir grubun kendi çıkarlarını gerçekleştirmesinde daha avantajlı koşullar sağlaması; başka bir grubun ise elinde bulundurduğu olanakları kaybetmesi olasıdır. Bu durum entelektüeller için kabul edilmesi zor bir çelişki olarak algılanır. Ancak gözden kaçırılan uzun süre haksızlığa uğramış grubun haklarını elde etmesi diğer grubun olanaklarını daraltıyorsa, entelektüelin seçimi kuşkusuz uzun süre haksızlığa uğrayan taraf lehine olacaktır. Çünkü toplumsal paylaşımda uyum ve denge geçmişten beri var olan olanakların başka bir grupla paylaşılmadan genişletilmesi bir entelektüel tarafından savunulamaz. Bu nedenle entelektüellerin büyük bir bölümünün devrimciler tarafında yer alması yenilik ve değişim açısından kaçınılmazdır. Bu kaçınılmazlık entelektüellerin sıklıkla gelenek karşıtı olarak suçlanmalarına neden olmuştur.

1.3. Entelektüele Yönelik Eleştirel Yaklaşımlar

Entelektüeller sıklıkla ideologlar ve iktidar karşıtı gruplarla karıştırırlar. Onların muhalif tutumları karşı bir siyasi grup olarak değerlendirilir. Oysa sosyo politik süreçlerde bir entelektüelin rolü ile bir ideologun rolü aynı değildir.

İdeologlar bir politik sistem karşısında başka bir politik sistemi önerip savunurken, entelektüeller önerilen ikinci politik sistemi de eleştirebilirler. Dolayısıyla entelektüel eleştirdiği sosyo politik olaylar karşısında tekil bir sistem önermez. Eleştirilerini kapsamayan özellikler sıralanır. Bu özellikler zaman zaman başka bir siyasal sistemi anımsatsa da bir ideologun savlarıyla benzeşmez. Çünkü entelektüel bütün sosyo politik dönüşümlerin sonuçlarını yargılamak zorundadır. Bir entelektüel siyasal sistemleri tartışırken diğer bütün toplumsal sistemleri de tartışmak zorundadır. Örneğin eğitim sistemi, sağlık sistemi, teknolojik yaklaşım, endüstrileşme anlayışı ve etik değerler bir arada değerlendirir.

Foucault'nun benimsediği ve entelektüel için öngördüğü etik, nihai olarak modern bilgi, iktidar, öznellik ilişkilerini aşan entelektüel (zihinsel) nitelikteki bir özgürlük pratiğidir. Bu pratiğin kapsamında entelektüelin kendi düşüncesinden özgürleşmesi gereği bile yer alır (Bayram, 2005: 244).

Bir bilim insanının yetkinlik alanının ötesine geçmesi ve siyasette aktif rol oynaması nedeniyle entelektüel kendisini ilgilendirmeyen her şeye müdahale eden kişi olmakla suçlanmıştır.

Fransa'daki Dreyfus Vakası ile ilgili olarak dönemin entelektüelleri (Zola, Gide, Proust...) masum Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un serbest bırakılmasını sağlamak üzere, adalet adına siyasetin kamusal alanına müdahale ve protesto teşebbüsleri çerçevesinde, bugün anladığımız anlamıyla entelektüel imgesinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu yüzdendir ki entelektüellerin siyasete müdahale eylemi kavramın tanımının temel unsurlarından biri olmuştur. Yani entelektüel tanımı gereği siyasal bir eylemcidir ve bu eylemciliği özellikle devlete karşı muhalif, topluma karşı da eleştirel bir karakter taşır (Bayram, 2015: 235).

Entelektüelin eleştirel tutumu; başta siyasi çevreler olmak üzere Orta Çağ'dan günümüze çok sayıda toplumsal lider tarafından yaygın biçimde; suçlama ile karşılık bulmuştur. Yapılan suçlamalar; modern toplumlarda da ayrıcalıklı insan bağlamında algı yaratmış, halkın entelektüele karşı olumsuz tutum sergilemesine neden olmuştur. Hatta kilise, medya ve siyasi çevrelerde alay konusu olmuştur. Batı toplumlarında özel bir sosyal işlev kazanan çalışanlar olarak nitelendirilmiş, zaman zaman bilim insanları tarafından bile eleştirilmiştir. Bu eleştiriler karşısında J.P. Sartre sorunu değerlendirmiş; bu değerlendirmesinde Sartre;¹³ (Fadeeva, 2012) entelektüellerin

¹³ Fadeeva, L. A. (2012), Discussions on intellectuals in the context of the Western political history, (Batı siyasî tarihi bağlamında entelektüeller üzerine tartışmalar), http://roii.ru/publications/dialogue/article/41_6/fadeeva_l.a./discussions-on-intellectuals-in-the-context-of-the-western-political-history (Erişim Tarihi: 07.05.2019).

hakikat için bir savaşı olduklarını söylemiştir. Ona göre gerçeğin üretilmesini, güç ilişkileri ile sürekli çatışmayı gerektirdiğini bu çatışmada entelektüelin dayandığı bilimsel bilginin meşruiyetini sağlayabilmesi tarihsel bir sürece bağlıdır. Entelektüel kendi içindeki tüm çelişkileri görmesine karşın; Batı toplumunda burjuva ideolojisinin ruhunda büyümüştür. Ezilenlerle dayanışma içinde olması yalnızca zihinsel çalışmalarına bağlanmamalıdır. Entelektüelleri aydınlardan ayıran en önemli kriter; onların üstlendikleri toplumsal işlevdir. Bu işlev birikimine dayanarak entelektüel toplumsal çelişkilerini bir yandan egemen ideolojiye karşın belirtirken, bir yandan da toplumsal bağlamda ezilenlerle dayanışma içinde olmak zorundadır.

Entelektüel yaşamın profesyonelleşmesine paralel olarak, gerçek entelektüel ortadan kaybolmuş; bunun yerine, devletin normlarını içselleştirmiş, sorgusuz itaatle devletin hizmetinde 'törpülenmiş'; ırkçılık, yoksulluk, ekoloji gibi geniş kapsamlı meselelerle ilgilenmek yerine, sorumluluğu 'rıza imalatına' indirgenmiş, Gramsci'nin ifadesiyle, düzenin hizmetine girmiş organik entelektüel tipi ortaya çıkmıştır. Oysa Said'e göre entelektüel, '...hiçbir dünyevi iktidardan çekincesi olmayan... Hakikati konuşabilen, cesur ve kızgın birey' olmalıdır. Bu yüzden gerçek entelektüel, her zaman dışarıda, kendi kendine bir sürgün yaşamını toplumun uç bölgelerinde sürdüren ve unutulmuş, temsil edilmemiş, malına mülküne el konulmuş yığınlar adına konuşması gereken kişidir (Bayram, 2015: 234).

Gerçeği ifade eden entelektüel Fransız Devriminde de yaşandığı gibi çoğunlukla en yenilikçi rejimler tarafında bile tehlikeli görülür. Sosyo politik sorunların çözümlenemediği rejim değişikliklerinde entelektüeller çoğunlukla 'günah keçisi' olarak görülmüşlerdir. Toplumsal beklenti ise egemen yönetimden daha hoşgörülü olmamıştır. Özellikle Batı toplumlarında sıradan insan; kendisini entelektüelden farklı ve uzak bulur. Yönetimle çelişkileri bir savaş ya da direnişe dönüştüğünde entelektüellere ihtiyaç duyar. Siyasal ve kültürel karmaşanın yaşandığı gerilimli anlar dışında entelektüelin gözler önünde görülmesini istemez. Çünkü toplum kendi hatalarını analizine ya da eleştirisine hoşgörüle bakamaz. Özellikle post modern dönemde Batılı entelektüel; bütünüyle insanlardan uzak duran, devlet iktidarını görmezden gelen, devlet aygıtlarının gücüne karşı değil; bilimle, tıpla, eğitimle, cinsiyet ayrımcılığıyla ve ekolojiyle ilgili konulara indirgenmiş aktivist olması beklenir.

Bauman, Baudrillard ve Lyotard gibi postmodern düşünürler, entelektüelin artık ayrıcalıklı, üstün nesnel bilgi sahibi iddiasını sürdüremeyeceğini belirterek bu tehlikeyi ima ederler. Bu durum doğal olarak entelektüelin muhalefet işlevini (ne adına, neye muhalefet) zora sokmuştur. Bauman, entelektüellerle ilgili tüm bu

tanımlamaların, Aydınlanma dönemi ütopyasının birer yansıması öne sürmüştür. Benzer şekilde Kellner de modern toplumların ortaya çıkmasıyla, bedensel ve zihinsel emek ayırımının söz konusu olduğunu belirtir. Zihinsel emek açısından uzmanlaşan entelektüellerin fikir ve kültür üretmelerinin yanında, toplumun yerleşik uygulamaları karşısında muhalif bir tutum takınmaları kadar, bu uygulamaların meşrulaştırılmasında da katkıda bulunmuşlardır (Bayram, 2015: 236).

Entelektüeller tarihsel süreç içinde birçok dünya görüşü tarafından yönlendirilen devrimci ya da anti devrimci rol oynayan sosyal gruplar olarak ele alınıp suçlanmışlardır. Günümüzün sosyal bilim tartışmalarında entelektüellerin ruhsal konumlarının analiz edilmesi yaygın araştırmalar arasına girmiştir.

Gouldner'e¹⁴ (Kustarev, 2009) göre Marx'ın teorilerindeki proterya ve kapitalistler arasındaki sınıf mücadelesinde ana katılımcıların içinde entelektüellerin de yer alacağı görüşü bir illüzyondur. Çünkü Sovyet Rusya devlet deneyimi sınıf mücadelesinin asıl aktörünün köylüler olduğunu göstermiştir. Entelektüeller ise küçük kentsel seçkinler arasında yer almıştır. Bir anlamda entelektüellerin devrim süreçlerinde büyük rolü olmakla birlikte kendi konumlarını Marx'ın tahmin ettiği gibi bütünüyle proletaryanın yanında konumlandırmamışlardır. Başarılı olduğunu kanıtlayan devrimlerde öncü partilerin rolü büyüktür. Köylüler entelektüellerle yan yana gelmek yerine, siyasi ve kültürel önderleri olarak kabul ettikleri öncü parti liderleriyle yan yana gelmiştir. Kuşkusuz devrim dönemlerinde entelektüellerde aynı öncü partinin yanında yer alarak burjuva olmadıklarını kanıtlamışlardır. Ancak yine de doğrudan köylülerle bir araya gelmemişlerdir.

Entelektüellerin tutumlarını karakterize etmek için insanın iki aşırı ideolojik pozisyonun içeriğiyle tanımlandığını görürüz. Modernist dönemde entelektüellerin bir kısmı nihilist olarak değerlendirilirken; bir diğer kısmı omnisist değerlendirilmiştir. Nihilizm inkâr pozisyonunu tanımlarken; omnisizizm, olumlama anlama anlamı taşır. Omnisistler; insana ve kültürüne saygı duyan toplumcular olarak bilinir. Her iki nitelirmede entelektüellere eleştiri de beklentilerin yanıtlanmaması nedeniyle geliştirilen suçlamalardır.

¹⁴ Kustarev, A. (2009), Александр Кустарев; Интеллигенция И Общество. Интеллектуалы И Власть, (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), (глава в книге "Мыслящая Россия: история и теория интеллигенции и интеллектуалов (под редакцией В.Куренного). Наследие Евразии. М, 2009)("Düşünmek Rusya: Entelektüellerin ve Entelektüellerin Tarihi ve Teorisi" kitabındaki bölüm (V. Kureny tarafından düzenlenmiştir). Eurasia Heritage. М, 2009) http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html (Erişim Tarihi: 09.04.2019)

Entelektüeller farklı toplumsal tabakalara yaklaşıırken topluma çeşitli ideolojik bilgi biçimleri sunar. Her insan nesnel gerçeklik dünyasına karşın tutumunu ifade ettiği bir bilince sahiptir. Homosapiens; kendine karşı tutumunu, insanlar arasındaki yerini, tarih içindeki amacını belirleyebilme olanağına sahip öz bilinçlilik özelliği gösterir. Bu bilincin karşı tarafından dış dünya olarak kabul edilen dünyalar söz konusudur. Birey bulunduğu klan, kabile, ekonomik sınıf, ya da bağlı olduğu dini grupla kendini tanımlar. Özellikleri sayılan bu bireye yönelik fikirlerini beyan eden entelektüeller, eğer bireyin yapıp etmelerini onaylamayan bir tutum sergilerse nihilist olarak adlandırılır. Eğer aynı entelektüel aynı bireye bütün hatalarına karşın, çelişkileriyle birlikte yaşadığı dünyanın doğal olduğunu bütünsel olarak kabul edip görüşlerini iletirse; Omnisist olmakla ilgili suçlanmışlardır.

Her iki entelektüel de türün geleceği açısından ideal olan fikirleri iletmiş olmaları bu suçlamayı değiştirmez. Çünkü toplumsal süreçlerde biçimlenmiş olan birey için entelektüel evrensel, orijinal, yabancı, ondan olmayandır. Bu nedenle omnisizm ve nihilizm arasında karmaşık bir diyalektik ilişki vardır.

Znanetsky,¹⁵ (Kurenny, 2018), analizinde entelektüellerin sınıfsal olarak tanımlanması eğiliminde, sınıfsal özellikleri taşımasa da toplumun baskın ya da alt kademeleri ile yabancılaşmış olmaları nedeniyle, kültürel ön yargılarla düşmanca davranılan bir grup olmaları, onları bir araya getiren tek ortak yandır. Entelektüellerinin rolünün değişmesi onların toplumla olan çelişkilerinin büyümesiyle gerçekleşmiştir. Bu nedenle 20'nci yüzyılın sonlarına doğru entelektüeller bilimin içine hapsederek eklektik bir yapı olarak değerlendirilmiştir.

Entelektüellerin seslerinin nispeten daha az çıkışından duyulan kaygı, 1950'lerde entelektüel figüre verilen önemin bir yansımasıdır. Oysa bugün gelinen noktada gösterilen tavır, '*Bu gerçekten önemli mi?*' doğrultusundadır. Entelektüelin bugünkü konuma gösterilen ilgisizlik, onların geçmiş zamanlardaki rolleri etrafında yapılan hararetli tartışmalar düşünüldüğünde, oldukça keskin bir tezat oluşturur (Furedi, 2017: 34).

¹⁵ Kurenny, V. (2018), Мы Рос Энтелектенция И История И Теория Интеллектуалов (Biz entelektentsia ve entelektüellerin tarihi ve teorisi), <http://www.new.pdfm.ru/35istoriya/139125-2-sl-ro-istoriya-teoriya-intelligencii-intellektualov-pod-redakciey-vitaliya-kurenno-go-redakcionniy.php> (Erişim Tarihi: 09.03.2019).

Bourdieu¹⁶ (Kureny, 2018), entelektüellerin toplumun vazgeçilmez kesimini oluşturmalarına karşın, bütünüyle bilim ve akla çağrılarını nedeniyle tartışmasız kabulünün gerçekleşmesini doğru bulmaz. Ona göre tarihin sivil bir gücü olarak entelektüellerin dengesiz fakat gerekli bir özerklik savaşı paradoksal bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modern sosyolojide özerklik pozitivist argümanlara dayanır ve katılım eleştirel teori ile desteklenir. Bu noktada Bourdieu; sosyal bilimlerin özerkliğinin ve bilim insanlarının katılımının bir birini dışlamadığını, birbirini tanımladığını savunur.

Sosyal bilimlerin özerkliği bilim insanının bu alana katılımı ile mümkündür. Daha sade bir söylemle; entelektüellerin toplumun işlerine katılma serbestliği olmaksızın entelektüelin bilgi birikimi gerçekleşmez. Özellikle modern toplumun sınıf yapısı temelinde Bourdieu; sınıf mücadelesini kabul eder ve entelektüellerin kolektif fikirlerin oluşundaki rolünü bu sınıf mücadelesi içinde ikinci derecen bir öneme sahip oldukları savunur. Çünkü entelektüeller sembolik güç oyunlarının merkezlerinde profesyonel faaliyetlerini yürütürken, iktidar ilişkileri prizmasından süzülerek sosyal dünyaya dair bir algı üretirler. Bu nedenle entelektüellerin üstlendikleri sosyal rol, konum ve stratejileri açısından sivil misyonlarını bütünüyle güvenilir ve steril bir noktada tutamazlar. Egemen sınıfın baskısı karşısında entelektüel ürettiği bilginin ne kadar etkilendiğini objektif biçimde saptayamaz. Foucault, için durum bütünüyle farklı bir açıdan ele alınmalıdır:

Foucault'ya göre entelektüel için artık temel siyasal sorun, yeni bir hakikat siyaseti oluşturabilmenin imkânını bilmek ve insanların bilincini değil, hakikati üreten siyasal, ekonomik ve kurumsal rejimi değiştirmektir. İmkânsız bir çaba olan hakikati iktidar sisteminden kurtarmak yerine, çünkü hakikatin kendisi zaten iktidardır. Hakikatin gücünü şu anda içinde etkili olduğu toplumsal hegemonya biçimlerinden kurtarılmalıdır (Bayram, 2005: 259).

Entelektüel alandaki öznelere eleştirel yeteneklerinin sorgulanmasından çok dış etkenler karşısındaki dayanıklılığı önemli bir tartışma konusudur. Bourdieu'a göre entelektüel üretim yalnızca bilgi bilimsel değil aynı zamanda ahlaki ve estetik problemleri de içerir. Bourdieu'nun entelektüelliğin durumuna ilişkin şüpheli

¹⁶ Kureny, V. (2018), Мы Рос Энтелектенция И История И Теория Интеллектуалов (Biz entelektentsia ve entelektüellerin tarihi ve torisi), <http://www.new.Pdfm.ru/35istoriya/139125-2sl-ro-istoriya-teoriya-intelligencii-intellektualov-pod-redakciey-vitaliya-kurannogo-redakcionniy.php> (Erişim Tarihi: 09.04.2019).

yaklaşımı post modern dönemde önemli ölçüde gerçeklik kazanmıştır. Örneğin entelektüelin narsistik yansıması post modern toplumsal koşulların kaçınılmaz sonucudur. Entelektüeller bilgi birikimleri ile savları ile yöntemleri ile var oldukları gibi sosyal dünyayı anlamak için bünyesinde topladıkları bu araçları sosyal faaliyetleri sırasında nasıl kullandıkları ile biçimlenirler.

Alanında uzman bir akademisyen olmak bile doğrudan entelektüel olmaya yetmez. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu' nun yorumladığı gibi '*entelektüel bir etikete sahip olma iddiasında bulunmak için*' kültür üreticilerinin, '*özel uzmanlıklarını ve otoritelerini, daha dışarıdaki siyasi bir faaliyet alanı içerisindeki özel kültürel alanlara yaymaları gerekir*' (Furedi, 2017: 40).

Bu nedenle Bourdieu ısrarla entelektüelin haklı nedenlere dayansa bile gücünü kötüye kullanması, ahlaki standartların uygulanması bağlamında göz ardı edilebilecek bir kusur olarak görülemeyeceği savunur. Ona göre entelektüel adalet ve özgürlüğü kurumsallaşmaya yönelik tutum ve davranışlarının yanı sıra gerçekçi ütopyaların gelişmesine de katkıda bulunmalıdır. Bilgi temelinde tarihin olanaklarına yaklaşımında bireysel ve kolektif dünyaya egemen olmak bilginin derinleşmesi için kullanışlı araçlar sunar. Her zaman toplumsal düşünce tarihinde felsefi gerçeklik anlayışın etkin kılmaya yardımcı olur. Bu nedenle Bourdieu; göre entelektüelin sorumluluğu bilgi üretmenin ötesinde sosyal sistem kavramlarını odaklanma ile açıklamıştır.

Bourdieu'nun perspektifinden bakarsak, Einstein gibi biri, kendi özel uzmanlık alanının dışına çıkarak mesela küresel politikayla ilgili görüş bildirdiğinde entelektüel otoritesini kullanacaktır. Entelektüelin kimlik hissi, kısmen belirli bir mesleği veya ilgiyi aşan bir projenin içinde yer almaktan gelir (Furedi, 2017: 40).

Bourdieu'nun düşünceleri Marksizm sonrası Avrupa için yalnızca metodolojik olarak değil; politik farklılığın sosyal yansımaları açısından da entelektüellere bir bakış açısı getirmiştir.

2. ENTELEKTÜELLERİN TOPLUMSAL ALGILANIŞINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİM SÜRECİ

2.1. İlk ve Orta Çağda Entelektüellerin Algılanışı

Antik kültür geleneğinde siyaset; kozmik dünya düzlemi bağlamında ve insanın erdemleri ile temsil edildiği, bir sosyal düzenin onaylanması bağlamında görülüyordu. Politika alanı devleti ve kamu alanını kapsıyordu. Antik Yunan'da en önemli politika öğretileri Platon ve Aristoteles tarafından geliştirilmiştir. Her ikisinin de hocası olan Sokrates; politikayı insanları yönetme sanatı olarak tanımlıyordu. Aristo ise politikayı herkesin yararına rasyonel bir yönetme biçimi olarak politikayı adlandırmıştır. M.Ö. 322 yıllarında politika devlet yönetimi teorileri ile birleştirilerek anlamlandırılmış; politika ideal devletin inşasının gerçekleşmesinde temel taşıyıcı olarak görülmüştür. İnsanı siyasi bir varlık olarak gören Antik Yunan kültürü siyasi sistemleri o günkü koşullarında tanımlanmıştır. Bu tanımlar da; monarşi tek kişinin gücü aristokrasi soylu bir kaç kişinin gücü, cumhuriyet halk tarafında seçilen yetkili temsilcilerin gücü olarak tanımlanmıştır. Antik yunan geleneğinde filozof; işlevsel açıdan günümüz adlandırmalarımız bağlamında entelektüeldir.

Platon, *Devlet'i iyi idea'sının bilgisine sahip olan filozoflar yönetmelidir* der. Onun için, ideal olan budur. Ama Platon, toplumun diğer *bilgisiz* kesimlerinin devlet işlerinden uzak durması gerektiğini, sitenin ilk algılanan ampirik yapılanması üzerinde kanıtlamaya çalışır. Platon' a göre, *zanaatçılar devlet işleriyle uğraşacak durumda değildir; çünkü zanaatçıların, her şeyden önce, toplumun ortak sorunlarıyla uğraşacak boş zamanları yoktur. Zanaatçıların işi atölyelerinde çalışmaktır; başka yerde (Meclis'te) kaybedecek zamana sahip değildirler. İşler beklemez! Burada, Platon'un sözünü ettiği boş zaman, günümüzdeki modern kullanımıyla eğlenceye ve dinlenmeye ayrılan tatil zamanı değil; eski Yunanca' da ve günümüzde okul (schole) anlamına gelen, zorunlu yaşam çabalarının ve üretimin dışında, insanın düşünmeye ve eğitime ayırdığı, anlık pragmatik sonuçlar üretmeyen bir boş zaman dır* (Gönen, 2006: 27).

Aristokrasi aynı zamanda ilk kez oligarşi olarak tanımlanmış; bu tanım çerçevesinde soyluların gücü yanında, azınlığın gücü olarak da anlamlandırmıştır. Cumhuriyet ve demokrasi halkın temsilcilerini seçmesi bağlamında fakirlerin ve çoğunluğun gücü olarak anlamlandırılmıştır.

Aristoteles, Platon'un toplumu herkesin ait olduğu yerde bulunması gereken geniş bir doğal (hiyerarşik) aile örgütlenmesi gibi görmesine ve devletin yönetimini filozoflara bırakan apolitik düşüncesine karşı, eşitlikçi bir politik yapılanma olması

gerektiğini savunur. Devleti yöneten egemenlik ilişkilerinden farklı olarak, eğer politika özgün bir ilişki biçimi ise bu özgünlük politik özne 'nin (yurttaş) kendisinde bulunmaktadır; diyerek şu paradoksal tanımı yapar: “*Bir yurttaş, genel olarak, aynı zamanda hem yönetenler hem de yönetilenler statüsüne sahip olan ve yönetmeyi ya da yönetilmeyi bir anayasaya göre düşünceli bir biçimde seçebilendir. Yani Aristoteles, politik özneyi (ctoyen), aynı zamanda hem devlet yönetebilecek olan, hem de (sırası geldiğinde) kendisinin devlet tarafından yönetilebildiği bir birey*” olarak tanımlar (Gönen, 2006: 28).

Aristo toplumsal huzursuzluğu önlemek için hükümetin ortak yararın çıkarlarına yönelik tercih yaparak orta sınıfı desteklemesi gerektiğini savunmuştur. Orta sınıf kendi geçimini sağlamaya uygun mülkiyete sahip yurttaşlar topluluğudur. Ariston'a göre orta sınıfı güçlendirmek yoksul sınıf için bir hedef yaratacağı gibi zengin sınıfın varlığına tehdit oluşturmayacak esnek bir hiyerarşi oluşturacaktır. Antik Yunan 300 yıl belirtilen görüşte devlet gelenek ve hukuk normlarını oluşturmuş, yasa gözetiminde devlet iktidar sistemi yaratılmıştır. Ayrıca adalet ve ahlaki nitelikler yasalarla düzenlemiştir. Ancak Antik Yunan demokrasisi Avrupa'nın değişen güç dinamikleri ile demokrasiyi sonlandırıp monarşik yönetimlere geçmiştir.

Roma Cumhuriyeti dönemi siyaset, sivil toplum işleyişi ve yasal sistemlerin uygulanma biçimleri konusunda yeni kavramların üretildiği bir dönemdir. Adalet, siyasi onur ve özgürlük gibi kavramlar yasalaraştırarak cumhuriyet yönetim sistemi oluşturulmuştur. Cicero Roma demokrasisinin önemli fikir insanlarından biridir.

Roma imparatorluğu döneminde, siyasetin en önemli sorunu ebedi Roma değerleri, evrensel düzen ve yasaların kriterleri zaman içinde birbiriyle çelişti. Geniş topraklara sahip olan Roma; emperyal iktidarının meşrulaştırması için hükümetin yasal uygulamalarında, yetki ve güç kullanımında daha önce dayanılan hukuksal kaynak küçük bir azınlığın dışında kullanılamaz hale geldi. Modern Avrupa'nın hukuksal temelleri olarak kabul edilen Roma hukukundaki başlangıçta yer alan sivil halkın kazandığı otorite, yönetimi denetleyen temyiz mahkemeleri yavaş yavaş işlevini yitirerek Sezar'ın imparatorluğuyla birlikte devlet iktidarının güçlenmesi sağlanmıştır. Roma Cumhuriyeti yasaları varlığını korusa bile imparator bu yasalara uymak konusunda isteklilik göstermemiştir.

Roma imparatorluğu döneminde, filozof ve okur-yazar kesimden söz edilse de tez çalışması kapsamında tartışılan bağlamda entelektüellerin varlığından söz etmek mümkün değildir.

Entelektüellerin dayandıkları felsefi, edebi ve estetik kitaplar, tartışılabilir, aşılabilir ama dışlanamaz. Örneğin Gereklere ve Romanlarda filozoflar; Çin'de Konfüçyüsçülük; profan bir kültür oluşturmuşlardı ya da böyle bir kültürde yaşıyorlardı; dolayısıyla onlarda entelektüelin bulunduğunu söylemek yanlış değildir. Ancak yine de bu görüşe katılamayız. Çünkü entelektüeller yayın sisteminin bulunduğu ve etkin olduğu bir dönemin ürünüdür (Özcan, 2006: 43).

Roma'nın bir uzantısı olmakla birlikte Hıristiyan dininin benimseyerek Roma'nın demokrasi anlayışında bütünüyle uzaklaşan Bizans; altıncı yüzyılda monarşik devlet yasaları, imparatorun seçimi, senato-kilise-devlet arasındaki ilişkiler, hükümet yapısı ve adalet kavramı yeniden düzenlendi. Siyaset, sanat ve devlet bilimi özelleştirildi. İmparatorun gücü; onunda tanrının bir hizmetçisi olarak olması gerekmesiyle azaltıldı böylece emperyal iktidarlara Hıristiyanlık temelli ilahi bir anlam öncelik kazandı. 14. yüzyıla kadar kilisenin egemenliği imparator üzerinde kesin bir belirleyici rol oynarken, giderek iç politika da imparatorun gücünü artıran siyasi değişiklikler yapıldı. Hukuk iki ayrı türe bölündü; pozitif hukuk, medeni hukuk ve hak yönetimi imparator tarafından temsil edilen siyasi sistemin ve otoritenin normu haline geldi. Otokritik gücün teokratik temeli, giderek kilise ve laik otoriteler ile sözleşmeye bağlı ikili hukuk sistemi oluşturuldu. Dünyevi ve ilahi yönetme konuları birbirinden ayrılrsa da kilisenin gücü yasal dayanaklar olmadan da iktidarlara etkisi altında tutabilmiştir.

2.2. Orta Çağda Entelektüellerin Algılanışı

Orta Çağ teorisinde Hıristiyan kilisesi tarafından temsil edilen manevi ilkelerin dünyevi emperyal kurallara da hükmedebilme de fikri meşrulaştırılmıştır. İktidarın teokratik mantığı, yalnızca kutsal Roma imparatorluğunu yaratmayı amaçlamıyor aynı zamana da Hıristiyanlık dininin emperyal iktidar yoluyla tüm Avrupa'ya yayılması amaçlanıyordu. Hıristiyan dünyasının tüm krallarının dünyasal güçlerini kilise otoritesi ile birlikte kullanmaları talep ediliyordu. Papa ile kral otoriteleri ortak olarak halkın yönetimini paylaşıyor, kralı kontrol eden tek gücün papalık olmasına karar veriyordu. 1339 yılında ilk kez papalık yetkilerin kral ve

imparator yetkilerinden fazla olduğu düşünülerek laikliğin meşrulaştırması arayışları başlamıştır. Dante'nin monarşi üzerine geliştirdiği düşüncelerde imparatorluk gücünün hiçbir zaman kiliseye bağlı olmaması gerektiğini savunmuştur. Bir yönetim biçimi olarak monarşinin giderek kiliseden bağımsızlaşması fikri çok sayıda filozof tarafından savunulmuştur.

Entelektüel sözcüğü ilk kez Orta Çağ'da yaygın olarak kullanılmıştır. Bu kavram bir grup insanın diğerlerinden farkını ortaya koyabilecek biçimde kullanılmıştır. Genel anlamıyla zihinsel üretim yapan profesyonel insanları tanımlayan entelektüel kavramının kapsamını zaman zaman işinde öğretici ve okuryazar din adamları için de kullanılmıştır. Ortaçağda Entelektüeller adlı araştırmasıyla dünya düşünce tarihine büyük katkıda bulunan Le Gooff'a göre:

Entelektüel figürü ilk defa Ortaçağ'da ortaya çıkmıştır. O bu figürün ortaya çıkışını Gramsci, okuma ızgarasıyla betimledi. Ona göre, bir terimi ortaya çıktığı belli bir addan hareketle tanımlarız; söz konusu terimi, özdeş olmasalar bile benzer terimlerin nitelediği daha uzun bir kronolojiye yerleştirebiliriz; buna bir entel yoktur. Le Goff'un okuma ızgarası entelektüelleri ikiye ayırır: Organik entelektüeller ve eleştirel entelektüeller. Organik entelektüeller, yüksek devlet görevlilerinden, devletin ideolojik yapısını ayakta tutan kişilerden oluşur. Eleştirel entelektüeller ise, değerler üzerine, devletin politik meşruiyeti üzerine teorik düşünce ileri süren kişilerdir. Le Gooff'a göre Ortaçağ entelektüelleri, her şeyden önce organik entelektüellerdir. Bunlar devlete sadık vatandaşlardır ve Kilise'ye ve bağlı müminlerdir. Fakat bu çağda pek çok eleştirel entelektüel de vardır (Özcan, 2006: 43).

Orta Çağ düşüncesinde entelektüelin tam karşılığı *terimlerle ve düşüncelerle çalışmak* basit bir tanım gibi gözükse de sosyolojik ve tarihi yönleriyle söz konusu edilen insanların tüm yapıp etme biçimleri kavramın tartışmasına katkıda bulunmuştur.

Entelektüeli üreten bu çağ, bu yeni türün düzeni eleştirmesine de tanık olmuştur. Düzen muhafızları, diğer her yerde olduğu gibi, bundan hoşlanmamışlar ve yargılamalar ile infazlar gırla gitmiştir. Ama dikkat edilmesi gereken husus, bu kadar çok yargı ve infazın varlığının Orta Çağ toplumunu konuşkanlığının göstergesi olduğudur. Diğer toplumlarda ise böyle yargılamaların olmaması, onların hoşgörülerinin değil entelektüel denilen insan türüne sahip olmamalarının göstergesidir. Çok kısaca söylemek gerekirse entelektüel, bir hükümdarın veya bir zengininin himayesinde ve onun uşaklarıyla aynı statüde olan bir kimse değildir (Le Gooff, 2017: 28).

Başlangıçta kol emeği ile kazanmak zorunda olmayan yalnızca düşünmek ve yorumlamak yoluyla üretime katkıda bulunan söz konusu okuryazar insanlar;

işlevleri ve tutumları giderek farklılaşmasına karşın aynı çatı altında toplayan entelektüel kavramıyla tanımlanmıştır.

Mesleği yazmak veya öğretmek ve yahut daha doğrusu ikisi birden olan biri, hocalık ve bilginliği profesyonel olarak yapan biri, kısaca entelektüel, ancak kentlerle birlikte ortaya çıkmıştır (Le Gooff, 2017: 10).

Entelektüel kavramının yaygın kullanıma sokan dönem 13'ncü yüzyıl ile 15'nci yüzyıl arasındaki batı dünyasında gelişen değişim ve dönüşümler olmuştur. Kentsel hareketliliğin başladığı, üniversitelerin arka arkaya açıldığı, kilise bağımsızlığı ilan etmiş hümanistlerin çoğaldığı kültürel ortamda entelektüeller bir olgu olarak uygarlığın parçası haline geldiler.

Ortaçağ entelektüeli modelinde belirleyici olan, onun kentle bağlantısıdır. Okulun evrimi, 10-13. yüzyıldaki kent devriminin bir parçasıdır. Keşiş adaylarına tahsil edilmiş manastır okuluyla, Kilise'ye girmeyerek laik kalacak öğrenciler de dâhil ilke olarak herkese açık kent okulu arasındaki ayrım büyüktür. Bazı manastır tarikatların (Premontre' liler, Citeaux' lular) 13. yüzyıldan itibaren kendi keşiş adayları için üniversite kentlerinde kolejler kurarak üniversite eğitimine katılmaları çok anlamlıdır (Le Gooff, 2017: 11).

Kuşkusuz günümüz entelektüel tanımlarıyla çelişki oluşturan bazı öznelere entelektüeller arasında sayılması şaşırtıcı değildir. Batı uygarlığının temellerinin atıldığı Orta Çağ bütünüyle karanlık bir çağ değildir. Ancak tüm toplumsal yapılarıyla Katolik Hıristiyanların baskısı altında biçimlendiği unutulmamalıdır. Entelektüel kavramı Orta Çağı kapsayan 12-13-14-15'nci yüzyılların Batı Avrupa koşullarıyla değerlendirmek gerekir.

Entelektüel kavramını kapsayan anlam birimleri her çağda değişmiş bir ideal kimlik olarak her dönemin taleplerine göre anlam sınırları genişletmiştir. İlk Çağ'da felsefe ile uğraşanların entelektüel olarak kabul edilmesini ancak Orta Çağ'da görürüz. İlk Çağ sosyal sınıflarını oluştururken filozoflara ayrı bir toplumsal sınıf tanımlı yapmamıştır.

Bernard de Chartres'in ortaçağda büyük yankı uyandıran cümlesi anlamı işte budur: *'Biz devlerin omuzlarına tünemiş cüceleriz. Böylece onlardan daha çok şeyi ve daha uzakları görüyoruz; bunun nedeni gözümüzün daha keskin olması veya daha uzun boylu olmamız değil, onların bizi havaya kaldırmaları ve dev gibi boyutlarıyla yükseklere taşımalarıdır'*. Kültürün ilerlediği duygusunu ünlü imge de tarif etmektedir. Kısaca, tarihin ilerlediği duygusu... Tarih erken ortaçağda durmuştu, Batı'da zafer kazanan kilise bunu gerçekleştirmiştir (Le Gooff, 2017: 18).

Entelektüellerin Batı Avrupa gerçekliğinde köklü bir hale gelmesi üniversitelerin toplumsal rol üstlenmesi ile yani 13. yüzyılda başlamıştır. Le Gooff ve A.D. Liebr'in yapıtları entelektüel emeğin doğuşu ve gelişmelerini kapsayan geniş tarihsel analizleri içerir. Söz konusu yapıtlar yaygınlaşınca kadar Orta Çağ analizleri ekonomi, inanç ve savaş tarihi biçiminde yapılmıştı. İlk kez bu iki yazar bilim tarihi ışığında Orta Çağ entelektüellerinin izini süren araştırma yapmışlardır. Günümüzde Orta Çağ entelektüellerine ilişkin yapılan her araştırma bu iki araştırmacıya atıfta bulunur.

Bütün bunların ötesinde, Batı'nın tüm dünyayı yutma süreci içinde, büyük çaplı kimlik sorunları yaşamaya başlayan dünyanın diğer kesimleri de Batı'nın aynasında kendilerine hayali '*ortaçağlar*' icat etmişlerdir (Le Gooff, 2017: 26).

Entelektüel kelimesi sözcük anlamıyla iyi tanımlanmış, sınırları olan bir bölge anlamını taşıyordu. Zamanla bilim insanları, düşünürler ve teologlar öncelikle farklılıkları algılanacak biçimde bu tanımın içinde yer aldılar. Çekirdek anlamı '*düşünen ve düşüncelerini üreten*' olduğu için kavram eğitim ile bağlantılandırıldı. Böylece entelektüeller ile üniversiteler arasında bağ kuruldu. Zanaat ve üretmeyle ilgili ilk birikim, Antik Yunan'da ortaya çıkmıştı. Bilginler ve filozoflar yalnızca bilgi ve düşünce üretmiyor; aynı zamanda deneyimlerini belli bir çevreye aktarıyorlardı. Antik Yunan'da bu yaşam biçimi filozofik bir yaşam biçimi olarak görülüyordu. Ancak Orta Çağ'da entelektüel ideal, ilk kez Fransız bilim insanları tarafından tartışma konusu yapılmış; kentin ve üniversitenin kültürel ve kurumsal alanına hizmet eden geniş insan grupları arasında bir standart gruplaşma yapmıştır. Bu gruplaşma yalnızca öznenin zihinsel yetenekleriyle bağlantılı değil aynı zamanda yetenekleri yoluyla toplumla kurduğu bağın niteliği de statüyü belirleyen bir özellik oldu. Bu nedenle entelektüel bireylerin taşıyıcısı kent kültürü ve üniversiteler oldu.

Kentler, malları olduğu gibi fikirleri de yüklenmiş insanların dolaşmalarının kavşak noktaları, mübadele yerleri, entelektüel alışverişin pazarları ve buluşma yerleridir. Batı'nın henüz ham madde ihraç edebildiği dokumacılık atılımının başlamış olmasına rağmen bu 12. Yüzyılda nadir ürünler, değerli eşyalar Doğu'dan, Bizans'tan, Şam'dan, Bağdat'tan, Kurtuba'dan gelmektedir (Le Gooff, 2017: 20).

Rahiplerin entelektüeller arasında sayılması onların manevi çalışma alanlarıyla ilintili değildir. Bir kısım rahibin incelemeci yazar olarak geçmiş el yazmalarını analiz etme işlevleri ve farklı dilde okuyup yazabilme yeterliliklerinin

olması, onların büyük ölçüde serbest düşünceye dayalı entelektüel üretim içinde yer almalarını sağlamıştır. Şaşılabak ölçüde ateizm ve laikliğin yaygın olduğu entelektüel uğraşlar büyük ölçüde bilimsel uğraşlardır. Aristotelesçiliğin bilim felsefesinde etkin olduğu bir dönemde Dante ve Thomas Aquinas gibi felsefi çalışmaları olan, hatta teolojiyi de kapsayacak biçimde ürünler veren iki büyük düşünürde entelektüeller arasında yer almıştır.

Kentli olan entelektüeller, meslek sahibi kişilerdir. Tüccarların *zaman satıcısı* olmaları gibi, onların da kelime satıcıları olmalarından ötürü, bilginin Tanrı vergisi olması dolayısıyla satılık olmadığına dair geleneksel klişeyi yenmek zorundadırlar (Le Gooff, 2017: 11).

Üniversiteler 12. Yüzyılın şehir okullarının yaygınlaşmasının ardından 13. Yüzyılda kurulmuşlardır. Kentlerin ticaretin gelişmesine bağılı olarak büyümesi nitelikli iş biçimi olarak zanaatkârlığın gelişmesi bireylerin becerileri karşılığında ekonomik gelir elde edebilmeleri tarım toplumu özelliğinde kent kültürü özelliğini gösteren yeni yaşam alanı yaratmıştır.

İrlandalı Dominiken rahip Thomas yüzyılın sonunda şöyle yazmaktadır: *'Paris kenti Atina gibi üç kısma bölünmüştür: bunlardan biri tüccar, zanaatkâr ve halka ait olup, buraya büyük kent denilmektedir; diğeri kralın sarayının kilisenin ve katedralin bulunduğu soylulara ait olan Cite bölümüdür; üçüncüsü öğrencilerin ve kolejlerin kesimi olup, Üniversite diye adlandırılmaktadır''* (Le Gooff, 2017: 94).

12. Yüzyılda entelektüel bir profesyoneldir. Kendi tekniğı ve yöntemleri olan düşünsel birikimini büyük ölçüde ait olduğu sosyal sınıfa bağılı olmadan geliştirebilen profesyoneller olarak bilinir. Entelektüeller usta esnaf ve zanaatkâr gruplarıyla yakın bir grup olarak değerlendiriliyordu. Ancak zaman içinde bir entelektüel hangi alana odaklanırsa odaklansın düşünce üretebilmek için bilgi birikiminde bir ön hazırlık gerektiğı düşüncesi yaygınlaştı. Temel anlamda fen ve matematik bilgilerin yanı sıra doğa bilimlerini anlamadan fikir üretmenin olanaksız olduğu görüldü. Böylece usta zanaatkâr grubuyla bilgi uzmanlığı birbirinden ayrıştı.

Amacı yerel tekel kurmak olan ve ulusal veya yerel atılımlardan geniş ölçüde yararlanan üniversite loncası; üyeleri her ülkeden gelen hoca ve öğrenciler, faaliyet alanı sınır tanımayan bilim, statü gereğı en büyük üniversitelerden mezun olanların yararlandıkları *licentia ubique docendi*, yani her yerde ders verebilme hakkıyla belirlenen ufku itibarıyla emsalsiz bir biçimde uluslararasıdır. Diğerk loncalar gibi yerel piyasada tekel kurmamaktadır (Le Gooff, 2017: 93).

Ek olarak biriktirilen bilginin toplumsal dolaşıma sokulması bir anlamda fikirlerin ihraç edildiği alanları yarattı. Entelektüeller kendi zihinlerinden başka hiçbir araca sahip değillerdir. Çalışma aracı olarak kullandıkları kitapları dolaşıma sokmaları okuryazar sayısının sınırlı olması nedeniyle oldukça güçtü. Bu nedenle üniversiteler bir anlamda entelektüellerin üretimlerini toplumsal dolaşıma sokacağı sosyal kurumlar özelliğini taşımıştır.

Papalık temsilcisi Kardinal Robert of Courçon 1215'te üniversiteye ilk resmi statülerini vermiştir. *1231'de Papa IX. Gregorius, Paris piskoposunu beceriksizlikle suçladıktan ve Fransa kralıyla annesini razı olmaya zorladıktan sonra, ünlü *Parens scientiarum* fermanıyla üniversiteye yeni statüler vermiş ve bunların üniversitenin *Magna Carta'sı* olduğu söylenmiştir (Le Gooff, 2017: 90).*

Başlangıçta şirketler olarak kurulan üniversiteler entelektüellerin çıkarlarını koruyan ekonomik girdi sağlayan örgütler olarak yapılanmışlardır. Kentsel kalkınmanın kurumsal aşaması, topluluklar tarafından kazanılan siyasi özgürlükler toplumun entelektüele olan talebini somutlaşmıştır. Sosyal yapılarda güçlenen entelektüel şehirlerinde kurulan üniversitelerinde yer alabilmeleri bireysel üretimlerini başarıyla ölçekleniyordu.

Öğretim üyeleri haline gelen entelektüellerin sayısı ve verimlilik kalitesi artıkça kent yönetimlerinde önemli bir güce dönüştü. Bu güç; kent yönetimini egemen diğer güçler arasında endişe yarattı. Entelektüellerin üniversite kapsamında edindikleri toplumsal güç yerel kilise ve yerel yönetim kurumlarıyla mücadele edilmesi gerekli kıldı.

John Duns Scotus (1266-1308) ve Ockham'lı William (1300'lere doğru 1320'lere doğru) gibi büyük Fransisken bilginlerle birlikte ilahiyat, skolastiğin en büyük sorununa saldırmıştır. Akıl ve iman arasındaki denge. Gordon Leff'in iyi gördüğü üzere, 1320'lerde Anselmusçu idraki arayan iman geleneği terk edilmiştir. Aynı sıralarda hem Augustinusçuların hem de Tommasocuların farklı yaklaşımlara rağmen ortak tutkularını oluşturan yaratılmışla tanrısal arasında bir birlik bulma çabaları bir yana bırakılmıştır (Le Gooff, 2017: 173).

Bu mücadele büyük ölçüde üniversitenin kazanımı ile sonuçlandı. Ancak yine de Hıristiyanlığın ana gücü olan papalık kurumuyla ilişkilerinin keskinleşmesinin yaratacağı yok edilme tehlikesi karşısında bazı ilkelerinde öz veride bulunarak, zaman zaman papanın zaman zamanda siyasi yöneticilerin sözcülüğünü yapmak zorunda kalmışlardır.

1250'de ilahiyat fakültesinin dışında, Notre-Dame şansölyesinden *licentia* alma hakkını papadan kopartmışlardır; yasalar onlara (toplam dört kürsüden) birini vermesine rağmen, iki kürsüye sahip olduklarını iddia etmekte ve bu kürsüleri fiilen de işgal etmekteydiler ve özellikle üniversite grevdeyken ders vermeye devam ederek, üniversite dayanışmasını bozmuşlardır. Bu işi 1229-1231'de yapmışlar, 1253' de papalık tarafından tanınmış ve yasalarda yer alan bir hakka ilişkin grev yapılmaktayken, bu tutumlarını tekrarlamışlardır. Laik hocalar, bunların zaten gerçek üniversite mensubu olmadıklarını eklemektedir (Le Gooff, 2017: 129).

Ekonomik anlamında da bir üniversite şirketi öncelikle bir kilise şirketi olarak kabul ediliyordu. Üniversite kurumunun gücü üç ayrı ayrıcalığa dayanıyordu: özerk yargı yetkisi grev hakkı ve üniversite derecelerinin verilmesi üzerindeki yetki bu çerçeveden bakıldığında bir üniversite kitabı, Orta Çağ'ın başlarından kalma bir kitaptan bütünüyle farklılaşmıştı. Tamamen yeni bir teknik, sosyal ve ekonomik örgütlenme biçimi yeni bir bilim dünyasını ifade ediyordu. Yazışmalar bile bütünüyle değişmiş yeni koşullara adapte olan mektup dili yaratılmıştı. Kitapların kullanımındaki yoğunluğun, öğretmen ve öğrencilerin yoğunluğuna paralel olarak artması el yazmasında beceri ve teknolojinin gelişimini sağlamış parşömen üretimi artırarak kitap boyutları taşınabilir boyutlar olarak yeniden düzenlenmiştir. İlk kez kitap hem endüstriyel bir ürün hem ticari bir ürün haline gelmiştir. Üniversitelerin yanı başında kitap çoğaltımıyla uğraşan çoğu üniversite öğrencilerinden oluşan pek çok kopyalayıcı kâtip ortaya çıkmıştır. Araçlarla birlikte bir teknisyen kadrosunun da artışı bir tür üniversite teknolojisi yaratmıştır. 13. Yüzyılın sonlarında piskoposlar, danışmanlar, bakanlar, doktorlar, avukatlar, üniversite mezunu olan, hatta doktora düzeyinde eğitim yapıp kitap yazan okuryazar kesim arasında seçilmiştir. Orta Çağ'ların sonu bir değişim dönemidir.

Gordon Leff'in derinlemesine gördüğü üzere, kuşkucu ilahiyatı tahrip eden bu çaba olmasaydı '*ne Rönesans ne de Reform olurdu.*' Artık biçimi bozulmuş, yozlaşmış bir voluntarizmin güç isteğini meşrulaştırması, hükümdarın tiranlığın haklı çıkartması için yol açılmıştır. Son utanma duyguları süpürülüp atılacaktır. Örneğin hocası Ockham'ı savunurken her şeye rağmen entelektüellik mesleğine ihanet etmediğini de iddia eden Gabriel Biel'inki gibi: '*Bir ilahiyatçının imana ilişkin biraz zekâ gösterip birkaç neden ileri sürememesi utanç vericidir*' (Le Gooff, 2017: 175).

Üniversitelerin hızla büyümesi 14. ve 15. yüzyıllar boyunca eğitimde uzmanlaşmaları entelektüellerin bir tür metaformoza uğramalarına neden oldu. Orta Çağ'ın sonlarına gelindiğinde entelektüeller, önceki karakteristik özelliklerin giderek kaybolduğuna tanık oldular. İlk kez bilim insanı ve entelektüel arasında keskin bir

ayırım ortaya çıktı. Öğretmenler ya da bilim insanı olarak kabul edilen kesim öğrencilerden yüksek ödemeler talep edip; verdikleri ücretlerin oranına uygun olarak sınavlarda öğrencileri değerlendirmeleri, hatta yüksek lisans derecelerinin giderek büyük ücretler karşılığı yapılabilmesi başlangıçtaki eğitim eşitliğini ortadan kaldırdı. Hatta yoksul öğrenci sayısı özel koruma ve himaye dışında bütünüyle yok edildi. Bu gelişmeler bilim insanları ile entelektüeller arasında derin kopuşun gerçekleşmesine neden oldu.

Skolâstik entelektüeli bekleyen en büyük tehlikelerden biri, entelektüel bir teknokrazi oluşturmaktır. İşte üniversite hocaları, 13. Yüzyılın sonunda yüksek kilise mevkilerini ve yüksek laik görevlerini ellerine geçirmektedirler. Piskopoz, baş diyakoz, katedral meclisi üyesi, danışman, bakan olmaktadır. Doktorlar, ilahiyatçılar ve hukukçular devridir bu. Bir üniversite masonluğu, Hıristiyanlığı yönetme düşünüyü kurmaktadır. Bu grup Jean de Meung'le, Dacia' lı Boetius' la birlikte, *'Entelektüel, bir hükümdardan, bir kraldan daha üstündür,'* diye ilan etmektedir (Le Gooff, 2017: 154).

Entelektüeller bu çarkın içinde yer alıp almama konusunda krizli bir dönem yaşadılar. Çünkü üniversite oligarşisi yalnızca bilgi birikiminin dejenere olup azalmasına yol açmadı, aynı zamanda asalet ve miras haklarına ilişkin bazı sosyal ayrıcalıklar üniversite ortamına girdi ve üniversiteler oligarşik bir kast sistemi yarattı. Böylece üniversiteler bilgi üretim kalitesini bir yana bırakarak kendilerini ekonomik çıkarlara dayalı dünya gücüne yaslanan bir güç haline getirdiler. Yaşanan bu sosyal evrim üniversitelerin varlık nedeni olan bilginin ihmal edilmesine neden olmuş, skolastizim yeniden canlanarak bir tür kutsal cehalete yol açmıştı. İki yüz yıl üniversitelerin uluslararası kalitelerini kaybetmelerine yetmiş büyük ölçüde resmi bilgi üretimi tahrip olmuştu. Bu tahribat sonunda üniversiteler politik güce dönüşürken gerçek entelektüeller ve hümanistler bütünüyle üniversitelerden dışlanmışlardır. Bu nedenle 15'nci yüzyılda entelektüeller bilim insanı olmak kimliğinden çok; rasyonalist, yazar ve hümanist olma kimliklerini öne çıkarmışlardır.

Çağ'ın sonunda entelektüeller bilim çalışmalarını ya örtülü olarak gizlemiş ya da bilim ve eğitim işlerini yalnızca halk kitleleriyle oluşturduğu ilişkiyle sürdürmüştür. Ancak entelektüellerin üniversitelerden çekilmeleri yazma olanaklarını sınırlandırmış yazdıkları kitapların çoğaltılmasına yönelik belirli bir gelire sahip olmadıkları için gönüllü gruplar dışında kendilerini ifade edeceği alanlar giderek

daralmıştır. Entelektüellerin yaşadığı bu kriz Rönesans ve reforma kadar sürmüş üniversitelerin devletleşmesi ile entelektüeller farklı bir evreye geçmişlerdir.

Felsefi bir yaşam kaynağı, Yunan felsefesinin ilk mirasçıları olan İslam filozofları tarafından formüle edilmiştir. Kozmolojik, astrolojik, psikolojik ve etik ön koşulları olan idealist felsefenin başlangıçta üniversite dışında üreticileri Arap Müslümanlar olmuşlardır. Bilgelik antik Yunan'daki filozofla eş anlamlı kullanılmıştır. Tamamlanmış bilginin geniş deneyimlerle zenginleşmesi sağlayarak belli etik kurallar çerçevesinde davranılan bir yaşam biçimi öneriliyordu. Eğitim süreçleri antik Yunan'daki akademi olgusuna benzer biçimde düzenlenmişti. Entelektüellerin özgür düşünceye sahip olması gerektiği yaklaşımı antik Yunan eserlerinin çevrilmesi ile edinilmiş dünya görüşünde ortaya çıkmıştı. Farabi ve Gazali yazıları bugünkü anlamıyla entelektüeli tanımlayacak biçimde düzenlenmişti.

Yunan ve Arap el yazmalarının peşine düşen Hıristiyan eski eser avcıları Palermo'ya kadar ulaşmışlardır. Bu kentte, Sicilya'nın Norman kralları, daha sonra da II. Friedrich üç dili birden Yunanca-Latince-Arapça kullanan kaçırlarının ortasına, yeniden doğmakta olan ilk İtalyan sarayının etkilerini, 1087'de Müslümanlardan geri alınan ve Hıristiyan çevirmenlerin Başpiskopos Raymond'un (1125-1151) koruması altında çalıştıkları Toledo' ya kadar yaymıştır (Le Gooff, 2017: 22).

Dini ve siyasi sansürü reddeden bu görüş özgür düşüncenin entelektüelin vazgeçemeyeceği varlık nedeni olduğu Arap, Müslüman bilgeleri tarafından ifade edilmiştir. Söz konusu bilgiler münzevi bir hayat yaşarken Latineden Arapçaya çevirisini yaptıkları özgün Aristoteles etiğini benimsemişlerdir. Onlar için bilgelik gönüllülük temelinde gerçekleşen düşüncenin bir zevk alma biçimi olarak algılanmasına dayanıyordu. Arap Müslüman bilgelerin Arapça kitapları, Arap toplumlarından çok Avrupalı aydınların ilgisini çekmiştir. Entelektüel olmanın dünya hakkında düşünmek ve fikir ileri sürmek dışında düşüncelerini ifade ederken inancın baskısını reddetme gereksinimi daha belirgin bir biçimde seslendirilmesi başlamıştır. Arap Müslüman etkisi yalnızca antik Yunan eserlerinin yeniden canlandırılmasından çok bir entelektüelin tutum ve davranışlarındaki seçeceği strateji ve toplumun diğer katmanları ile ilişkisini düzenlerken izleyeceği yolun ne olması gerektiğine ilişkin sorunu açıkça tartışabilme olanağı sağlaması açısından olmuştur.

14. Yüzyılın ilk yarısında Arap Müslümanlardan ödünç alınan felsefi yaşam idealleri entelektüeller arasında hızla yaygınlaştı. Bilginin entelektüelin mülkiyeti olamayacağı düşüncesi entelektüellerin dünyanın çeşitli yerlerindeki kaynaklara başvurmasını sağladı. Keşiflerin gelişmesiyle de Uzak Doğu felsefelerine ilgi arttı. 14. Yüzyılın ilk yarısında entelektüeller arasındaki en önemli değişim bilginin evrenselleşmesinin yanı sıra sanatçıların şairlerin de entelektüel gruplara dâhil edilmeleri olmuştur. Özgürlük ve egemen yönetim baskılarından arınma düşüncesi bir yandan entelektüelleri marjinalleştirirken; diğer yandan üniversite sansürlerinin de entelektüeller için kaçınılmazı gereken bir oluşum olduğu fikri yaygınlaşmıştır. Bu nokta da bilim insanı ile entelektüel arasındaki mesafe büyümüş; entelektüel tutumu yeni bir manevi mutluluk idealini yaratmıştır. Din ile aralarında ruhun özgürlüğü temelinde mesafe koyan entelektüeller ilgi alanlarına da zenginleştirerek cinsiyet, doğa, emek, verim gibi daha önce tartışmaların içinde olmayan konularda tartışma alanına sokulmuştur.

Orta Çağ bütün Hıristiyan baskısı ve yönetim erklerinin yükselen ekonomik çıkarlarıyla yarattıkları vergiye dayalı ekonomik baskıya rağmen entelektüel olgunun kültürel hayata eklemlediği önemli bir dönemdir. Söz konusu baskı biçimleri büyük ölçüde tepkilerin de organizasyonunda, insanlara yeni yollar üretmiş yeniçağın başlamasını sağlayan, akli önceleyen uygarlığın tohumları Orta Çağ'da atılmıştır. Rönesans'ta kurumlaşan entelektüel emeğin ilk kültürel süreçleri Orta Çağ'ın yoğun siyasi ve ekonomik hareketliliği içinde biçim bulmuştur. Bugünkü Avrupalı kavramının içini dolduran akıl bağlamı Orta Çağ'da kurulmuştur. Entelektüellerin yaratıcılığı, yazma yetileri, dil kullanma becerileri, retorik ve mantık kurallarında geleneksel yapılardan kopabilmeleri Orta Çağ deneyimleri ile gerçekleşmiştir. Hatta günümüz demokrasilerinin temel ilkesi olan laiklik ve hümanizm Orta Çağ'ın kaosunda anlamlı bir talebe dönüştürülmüştür. Kuşkusuz Hıristiyanlığın, entelektüel üretimi üzerinde oldukça fazla olumsuz etkileri olmuştur. Hatta manevi üretimin bilgi üretimi ile sıklıkla iç içe geçerek Orta Çağ üniversitelerinde farklı bir bilgi üretim sürecinde yaşanmıştır. Ancak bütün bu olumsuzluklara karşı entelektüellerin en aktif oldukları dönem yaşanmıştır.

19. Yüzyıl pozitivismi insanlığın sürekli bir ilerleme halinde olduğu varsayımı içinde, idealist felsefeden de yardım alarak, ortaçağı Batı'nın çocukluk

dönemi olarak görmüştür. Öte yandan, bilimsel tekniklerin ve en başta da tarihsel araştırması araçlarının gerilik ve yetersizliği nedeniyle, 19. Yüzyıl tarihçileri ortaçağı kavrayabilmenin uzağında kalmışlar; bu durumda kendi eksikliklerini bu döneme yansıtarak, ünlü '*karanlık çağlar*' efsanesinin yeşermesinin baş mimarları olmuşlardır (Le Gooff, 2017: 25).

Felsefe ile teoloji arasındaki çelişkileri düşünsel üretime dönüştüren ve dünya tarihine yön verecek çok sayıda entelektüel Orta Çağ'ın ürünüdür. Örneğin Dante günümüzde bile ilgi çeken metinlerini bu dönemde kaleme almıştır. Orta Çağ'ın bir anlamda entelektüellerin çabasıyla Hıristiyanlığın sorgulanmasını sağlamış devlet kilise dayanışmasının gücü azaltılarak Hıristiyanlık bir ölçüde yumuşatılmıştır. Bir bakıma Orta Çağ entelektüelleri kendi çabalarının sonuçlarını yaşayamamış olsalar bile gelecek çağın insanlarını ve bilme ihtiyacını güvence altına almışlardır. Orta Çağ entelektüelleri bilim, sanat ve teknoloji bağlarını güçlendirmiş bilginin toplumsal bir kazanım olduğuna ilişkin ilk fikirlerin yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Özgürlüğü talep eden toplumsal çevreleri temsil eden entelektüeller gelecek dönemlerin özgürlük ve eşitlik ideallerini dile getirip toplumun gündemine sokmuşlardır. Dünya uygarlığına yaptıkları bu katkı oldukça geç dönemlerde fark edilmiştir. 19. yüzyılda gerçekleşen Dreyfus olayına değin Orta Çağ analiz konusu bile bilimin gündeminde yer almamıştır. Özellikle Gramsci'nin organik entelektüel teorisi Orta Çağ entelektüellerini anlamlandıran önemli bir teori olmuştur. Felsefi düşüncenin insani bir gereksinim olarak ortaya çıkan gelişim dinamiği ilk kez Orta Çağ'da ifade edilmiştir. Entelektüellerin eğitim kurumlarından ayrılarak bağımsızlaşması Gramsci tarafından organik aydınlar teorisi ile özdeşleşmiş bu gelişmenin toplumsal dinamikleri siyasal açıdan etkilediğini vurgulamıştır. Zaman zaman alay konusu olan Orta Çağ üniversitelerinin geçirdiği yozlaşma süreçlerine karşın günümüz üniversite kimliğini yine Orta Çağ' da edinilmiştir. Bir anlamda Orta Çağ'ın yeniden keşfeden günümüz filozofları entelektüel kimlik olgusuna da önemli bir açıklık kazandırmışlardır. 18. ve 19. Yüzyıl filozoflarının karanlık çağ olarak nitelediği Orta Çağ bir arayış dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu arayışta akıl ve inanç çelişkileri, yönetim ve inanç yönetimi, yoksulluk ve zenginlik arasındaki keskin sınırlar kolay bir tarihsel döneme işaret etmemiştir.

2.3. Aydınlanma Döneminde Entelektüellerin Algulanışı

Rönesans'ta giderek yükselen hümanizm temsilcileri, yalnızca ahlaki ve yasal erdemini değil aynı zamanda siyasetin temelini de adalet fikrine dayalı olmasını savunuyorlardı. Böylece politika ve kamu yönetimi sistemi yasal ve etik değerlerle yönetilmesi fikri Rönesans'da üretildi. Siyasal eylem alanı felsefi, antropolojik ve etik bir gerekçelendirme alanı olarak kabul edildi. Çünkü insanın onurunun, sivil edimini devletten bağımsız etik değerlerle yönlendirilmesi gerektiğini vurgulayan hümanizm benimsendi.

Batı Ortaçağının sınıflı toplumsal yapısı içinde, bu yapıda ayrı, '*entelektüel nitelikleriyle*' hayatını kazanan ve eserlerini üretebilecek ortam, ancak Rönesans'la birlikte mümkün olmuştur. Entelektüel henüz prestij ve statü olarak parlak bir toplumsal konuma sahip olmasa da sanat ve bilgisini ifade edecek yeni hayat alanlarına sahiptir. Modern Avrupa kültürü bu alanlarda kurulmaya başlanmış ve Rönesans'ın verimli kültürel iklimi, Avrupa toplumlarının farklı sanatlarda kendi karakterini ortaya koymalarını sağlamıştır. Yeniden Doğu Çağı, halklarla bireyleri birbirinden daha belirgin bir şekilde ayırarak karşılıklı elverişliklerini ortaya koymuştur (Çağan, 2005: 77).

Devletçilik ve siyasal toplulukların fikir oluşturmaları yasalar önünde eşitlendi. Politika yalnızca devletin sorumluluğunda değil aynı zamanda siyasal toplulukların da sorumluluk alanında tanımlandı. Rönesans düşünürleri; siyasetin sorunları arasında insanın toplumdaki yeri, adil ve haksız hükümet biçimleri, toplumun öncü değerleri, toplumsal ortak yararlılık, yöneticinin iyi nitelikleri, devlet-işleyişini sağlayan yasal norm ve kurallar hakkında çok sayıda fikir ileri sürmüşler ve yayın yapmışlar. Yayınlarında Aristoteles'in görüşlerinden ilham alındığına dair çok sayıda ipucu vardır.

Mimarlığın, resmin tiyatroyun, müziğin ve çanların söylediği şarkının mimarı yapının karanlık ve ışın dolu çukurlarında birbirine karıştığı Orta Çağ'ın o büyük, karışık mırıltısının ardından gelen Yeniden Doğu Çağı insan ırkındaki ve topraktaki yok edilmez öğelerin altını çizmiştir. Rönesans Dönemi, Montaigne (Denemeler), Dante (İlahi Komedyası) Shakespeare, Cervantes (Don Kişot) gibi klasik eserlerin yazıldığı ve her biri kendi alanında çığır açan metinler üretmişlerdir. Düşünce alanında yeni felsefe, (Yeni Aristoculuk, Plâtonculuk, Hümanizm, Şüphecilik) dinde reformasyon hareketleri, bilimsel alanda bir bilimsel devrim (Kopernik Devrimi) yanında keşif ve buluşlarla olağanüstü bir dönemdir. Modern entelektüelin prototipi bu zemin üzerinde şekillenmeye başlamıştır (Çağan, 2005: 78).

1430'larda sivil yaşam, eşitlik ve eşitsizlik, vergilendirmenin liyakat ve orantılılığa ilişkin adalet, siyasi faaliyetlerle vatanseverlik arasındaki ilişki, siyasi erdem gibi çok sayıda tema Rönesans hümanistleri tarafından kaleme alınmıştır. 1532 yılında ilk kez siyasetin ahlaktan özelleştirilmesi gerektiği düşüncesi Machiavelli'nin '*Egemen*' adlı kitabıyla dile getirilmiştir. Devleti toplumun politik bir devleti olarak gören politik iktidarın kurumlarının etikle değil yasalarla düzenlenmesi gerektiğini savunan teolojik ve etik normlarının siyasetin pratiklerinde belirleyici olmaması ve siyasetin profesyonel kurallarla düzenlenmesi savunulmuştur. Buna karşın:

Aydınlanma'ya muhalif olanlar, insanın akli kapasitesinin sürekli ilerleme halinde olup hayatın koşullarını iyileştireceğinden kuşku duymuşlardır. Aydınlanma'yı savunanlarsa en başından beri Tanrı'nın işine karışmakla suçlanmışlardır. Bilme kapasitesinin iyimser hümanist bir bakışla kutlanması, kutsallara zarar verecek şekilde tasarlanmış şeytani bir proje olduğu gerekçesiyle, dindar ve muhafazakâr felsefecilerce reddedilmiştir. Aydınlanma'nın muhalifleri rasyonalitenin, insanları Tanrı'ya bağlayan bağlara, geleneklere ve cemaatlere zarar verdiğine inanmışlardır. Rasyonel değişiklik getiren herhangi bir stratejinin, mevcut hassas dengeyi bozacağını ve kaçınılmaz olarak işleri daha da zorlaştıracığını hissetmişlerdir (Furedi, 2010: 61).

Machiavelli sosyal dünyaya yönelik işlevsel-teknolojik tutum ilkelerinin korucusu oldu. Dünyayı değiştirme ve dünyayı kendi tarzında yönetme ideasına sahip teknolojik kişilerin bugünkü anlamıyla politikacı olarak devlet yönetiminde rol almaları savunulmuştur. Batı Avrupa siyasi tarihinde önemli rol oynayan politik insan kavramı ilk kez Machiavelli tarafından savunulmuştur.

On sekizinci yüzyılda kullanımı olmayan bir tanımdı. Entelektüel kabiliyetlerin, kullanıldığı çalışma alanları, disiplinler çok belirli sınırlarla ayrılmadığı gibi, din, bilim, politika ve sanat dünyası arasında belirli bir ilişki vardı. Örneğin, Isaac, Newton, William Blake, William Wordsworth, Edward Gibbon, John Locke ve David Hume gibi kişilikler, tarihçiler tarafından belirli bir kategoriye konular bile, yaşadıkları yüzyılda ilgi alanlarının geniş ve geçişli olması sebebiyle katı bir disiplinleşme olmadığından çok da ayrı çalışma alanlarının adamları olarak görülmemekteydiler. Buna göre David Hume'un ilgi alanları arasında metafizik, tarih, politik ekonomi olmakla birlikte John Locke, tip araştırmaları, politika, felsefe ve ekonomi ile ilgileniyordu (Tarbuck, 2006: 201).

Yeniçağ günümüz demokrasilerinin ilk fikir dönüşümlerinin yaşandığı çağdır. Bu çağda siyaset hükümet ve toplum alanı olarak tanımlanmış siyaset etiği toplumun ortak iyilik ve yararı biçiminde betimlenmiştir. Hobbs, özgürlük ve güç

gibi kavramlarını analizini yaparak devletin iradesiyle aynı amaca yönelen toplumun iradesi arasındaki ilişkiler ve yönetim biçimleri tartışılmıştır.

Spinoza 1670 yılında ‘*Politik İnceleme*’ adlı kitabında devlet yönetiminden sorumlu olan siyasetin, devlette uygulanan insan özgürlüğü ile tutkuları ve dizginlenmeyen dürtülerini dengeleyen ve sınırlayan güç bağlantısını analiz etmiştir. Aynı dönemde doğal ve sivil devlet arasında ayırım yapan, Locke; politikayı tek siyasi organizmanın gelişimi olarak değerlendirmiştir. Locke göre doğal hukuk; devlette yaşam, mülkiyet, halkı korumanın gerçekleşmesi ile sağduyu ve özgürlüklerin örtüşürülmesi ile sağlanabileceğini savunmuştur. Montesquieu çalışmalarında devletin çeşitli yönetim biçimlerini incelemiş; üç erdem türü ile üç hükümet biçiminin birbiriyle örtüşüğünü savunmuştur. Ona göre; korku, despotizm, şeref düşüncesi monarşi ile örtüşür. Adalet eşitlik, siyaset ve insan birliği cumhuriyetle örtüşür. Dini kurallar ve dini etik teokrasi ile örtüşür. Dolayısıyla etik tekil değildir. Birbiriyle çelişen erdem türleri eteği de çeşitlendirmiştir.

Akademi, entelektüel otoriteyi tekeli altında tutmaktaydı. Dolayısıyla, alternatif politik, felsefi ve dini yelpazeden olanların üniversitelerde yükselmesi neredeyse imkânsızdı. Unutulmaması gereken bir başka faktör de Britanya üniversitelerinde atama ve kürsülüklerin politik ve dini otoritenin kanatları altında şekillenmekte olduğudur. Ünlü İskoç düşünür David Hume (1711-76), sisteme aykırı dini ve politik şüpheciliği yüzünden düşünceleri ve yayınları ile akademik kariyerinin başlarında şimşekleri üstüne çekmeye başlamıştır (Tarbuck, 2006: 202).

Diderot, siyaseti şiddete veya halkın rızasına dayanan yöntemleri iktidarı koruma yöntemleri olarak analiz etmiştir. Diderot siyasetin iktidarı değil insanları koruma üzerine geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Sivil özgürlükler ve mükemmel devlet fikri; J.J. Rousseau tarafından tartışılmış sivil toplum sosyal bir organizma olarak tanımlanmıştır. P. Hbecha; siyasetin olması gerekene dayalı tanımlarını gerçek dışı bulmuş, siyasetin insanları kontrol etme ve onları devlet yararına davranmaya zorlama sanatı olarak tanımlamıştır. P. Hbecha çok sayıda düşünürün olması gerek üzerinde ürettikleri fikirlerin gerçek hayatta görmemelerini ve gerçekleşmeyen fikirlerde ısrar etmenin zaman kaybı olduğunu savunmuştur.

On sekizinci yüzyıl İskoç düşüncesinin temel taşlarından bir tanesi olan Sağduyu felsefesiydi. Bu felsefenin kurucuları arasında David Hume (1711-1776) John Millar, William Robertson, Thomas Reid (1710-1796) ve James Oswald gibi isimleri sayabiliriz. Sağduyu kavramı, akademinin temelinde olan entelektüel düşünme kavramını doğal olarak tehdit etmiştir. Her bireyin sağduyuya sahip olduğu

bilgisiyle hareket edildiğinde, düşünce aktiviteleri olarak akademi çatısı altında ele alınan bilimsel, felsefî ve hatta dini faaliyetlerin hemen herkes tarafından yapılabileceği sonucu İskoçya’da kendini göstermeye başlamıştır (Tarbuck, 2006: 203).

Batı Avrupa uygarlığının ulusal çıkarlar temelli devlet doktrinin ilk kaleme alan düşünür A. Smith olmuştur. Onun düşünceleri Marx’a kadar sorgulanmadan Avrupa ülkelerinin ideal devlet doktrini olarak kabul edilmiştir. Kuşkusuz Avrupa uluslar demokrasilerinde Kant, Fichte ve Hegel önemli rol oynamış, sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkiler her üç filozofta farklı biçimlerde tanımlanmıştır.

Aydınlanma çağıyla birlikte okuyazar kesim sayıca arttı, kendi içinde de farklılaştı. Bu kesimin çok küçük bir kısmı gerçek anlamda felsefe ve kültür üretimine katkıda bulunurken gittikçe artan bir kısmı da üstlerindeki geliştirdiği özgün düşünceleri herkesin anlayacağı gibi kendilerinden aşağıdakilere aktarmayı görev bildiler. İşte modernizme özgü anlamda aydınlık bu bağlam da gelişti. Batı düşüncesi, Rönesans’tan Aydınlanma’ya evrilirken, modern entelektüelin bütünsel imgesi de belirginleşmeye başlayacaktır. Rönesans, bilgi, kültür ve sanatın manastırlardan, kilise okullarından sivil alanlara, ‘sokağa’, gündelik hayatın içine taşınmasıyla devingen ve üretken niteliğine kavuşacaktır (Çağan, 2005: 78).

1820’ler de ilk kez siyaset bilimi ile sosyoloji arasında ayırım yapılmış Humboldt devlet faaliyetlerinin sınırlarını tartışırken, Seintre sosyal organizasyon ve yönetimler arsındaki ayırımı tanımlamıştır. A. Comte sosyal sistemlerin işleyiş ilgili sosyal politikaların zıt gelişimlerini tartışmış bir sosyal eylem programında yönetim ile politikalar arasında oluşan çelişkileri tartışmıştır. 1600 yılları ile 1850 yılları arası Batı Avrupa düşünürleri günümüzde de geçerliliği korunan çok sayıda siyasi ve politik teorilerin geliştirildiği dönem olmuştur.

Aydınlanmacı entelektüeller sıkça, kendi akıl temelli ideolojilerini toplumun geri kalanına dayatmakla suçlanmışlardır. Burke’in, ‘*kendilerini ayrı tutmaya meraklı*’ ve bu nedenle ‘*nadiren yeniliğe karşı çıkan*’ ve doğasını tamamen unutarak insanın sadece hakları hakkındaki teorilerle büyülenmiş kimseler şeklindeki ithamları, rahatına düşkün, yıkıcı bir entelektüel protipi çizmiştir. Entelektüeller genellikle sevilmeyen fakat çok ama çok ciddiye alınmışlardır (Furedi, 2017: 35).

Oxford, Cambridge, Edinburgh gibi üniversiteler, ‘*ivory tower*’ (fildişi kulesi) statüleri ile akademik dünyayı tekelleri altına almaya bu yüzyılda da devam etmişlerdir.

On sekizinci yüzyıl İskoçya’sında, genç düşünce ve bilim adamlarının akademinin dışındaki bu arayışları, popüler zeminde de gerek felsefî, gerek dini, gerekse bilimsel kültürün paylaşılabilceği konusunda ışık tutmaktadır. Buna örnek olarak, ünlü hukuk adamı Henry Home, Lord Kames’ in görüşleri bize fikir veriyor.

'Hepsinin tek ortak mali İncil'di.' Bu toplulukları akademiden farklı kılan özelliklerden biri, buralarda akademiye kıyasla günün geçerli teorilerine ve akımlarına çok daha eleştirel bir yaklaşımın sergilenebilmesi, geçerli olduğu akademide kabul edilen kuramların, bu topluluklarda şüphecilik merceği altında daha ayrıntılı analiz etme olanağının var olmasıdır (Tarbuck, 2006: 205).

Bilgi bileşenleri ile insanlığın bir arada oluşturdukları uygarlık içinde aklın gereklerine uygun olarak yaşayabilmesini talep eden entelektüel uzun tarihsel dönemlerde görünmeyen ruhani tehditlerle yüz yüze kalmıştır. Aydınlanma çağı insanlık tarihinde ilk kez insanın kaderini cennetten yeryüzüne indirmiştir. Entelektüel birbiriyle buluşmakta güçlük çeken bilim ve toplum arasındaki insanın ırkının gelişmesine çaba harcayan temsilciler ve koruyucular olarak işlev üstlenmişlerdir. Aydınlanma döneminden sonra entelektüeller arasında da çeşitlilik artmış bu çeşitlilik teknolojinin gelişmesiyle doğan insan gereksinimlerinin artmasıyla yoğunlaşmıştır.

2.4. Modern ve Postmodern Dönemde Entelektüellerin Algılanışı

19. Yüzyıl ortalarında ideal entelektüel tutum modernitenin bir zorunluluk olarak dikte ettirdiği değişimi entelektüellere karşı baskı biçiminde kullanmıştır. Bu baskı entelektüellerin tutum alışında zaman zaman evrensel kimliğini yitirip bölgesel kimliler edinmesine neden olmuştur. En önemli bölünme kapitalist dünya ile sosyalist dünyanın entelektüelleri arasında yaşanmıştır. Conor Cruise O' Brien'e göre:

Aydınlanma, daha sonra milliyetçiliğin dolduracağı '*duygusal bir boşluk*' yaratmıştır. Bu nedenle, Avrupa'nın her yerinde patlak veren savaşı, Aydınlanma'nın dolaylı bir sonucu gibi göstermiş ve '*sorumluluğun, dolaylı olsa bile, kozmik bir duygusal boşluk yaratarak gerçek olduğu'n* da ısrar etmiştir. Bilginin ve aklın peşinden gitme endişesi, bu durumun toplumun farklı grupları arasındaki hassas dengeleri bozacağı hükmüyle canlanmıştır. Aydınlanma karşıtı düşünürler, irrasyonel kitlelerin toplumdaki kopmalarını engelleyen düşünce ve inançları zayıflatıcı bir tehdit addettikleri için bilginin gerçekten tehlikeli olduğuna inanmışlardır. Kitleleri kontrol altında tutan şeyin din ve otoriteye saygı olduğuna inanıldığından, çok fazla eğitim ve bilginin, istikrarsızlığın artmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Pek çok gelenekçinin aklın öne çıkmasından korkmasının sebebi de budur (Furedi, 2010: 62).

20. Yüzyılda, bağımsız siyasi bilgi alanlarının ve ilgili pratik oluşumunu en aktif olduğu dönem yaşanmıştır. Yüzyılın başında siyasetin bağımsız bir kamusal yaşam alanı olarak yorumlanmasındaki belirleyici çizgi, siyasetin güç ilişkileri ve

güç kurumları sistemi olarak anlamak için çeşitli seçenekler ortaya kondu. Devlet ve iktidar, siyasi alanın bütününün kavrandığı olgular olarak öne çıktı. Bir dizi politika çalışması devletin toplumdaki düzenleyici rolünü vurgularken, bu yaklaşım özellikle siyaseti devletin işlerine katılım olarak adlandırdı. İki ayrı siyasal düşünüş, bakış açısı arasında olan sınırları keskinleştirdi. Weber kapitalist demokrasileri temsil ederken, Marx ve Lenin'in görüşleri sosyalist siyaseti temsil ediyordu.

Weber göre siyaset güç kullananların varlığını, insanın güç üzerindeki rolünü, yasa ve prosedürlerle biçimlenen devlet kurallarını ve kuralların ihlal edilmesinde uygulanacak yaptırımları tartışmıştır. Weber'in tartışmaları, demokratik iktidar rejimlerini tanımlamaktaydı. Çok sayıda siyaset bilimcinin düşünce ürettiği 20. Yüzyıl demokratik rejimlerdeki siyasal yapılanma ve politik uygulamaları tartışmıştır. 20. Yüzyılda gerçekleşen sosyo politik tartışmalar tarihin hiçbir döneminde görülmediği kadar ekonomi ile ilişkilendirilmiştir. Klasik kapitalizm çeşitli kamusal yaşam alanlarının özerkliğine ve liberalizmin ideolojisine dayanıyordu. 20. Yüzyılda önceden tarafsız olarak görülen din, kültür, eğitim ve ekonomi alanları politik düşüncenin kapsamına alınmıştır. Böylece modern kapitalizmin siyasi yapılanmasında aileden devlete her şeyin siyasi ve politik alanın içinde değerlendirilmesi gerçekleşmiştir. Devlet yönetimi ve muhalif grupların örgütlenmeleri ve medya yönetimi aynı anda sosyo-politik hayatın parçaları olarak görülmüştür. 20. Yüzyılın modern kapitalizminde teknoloji ve bilimsel bilginin kullanımı siyasi stratejilerin alanında sayıldığı için teknolojinin ve bilginin bir güç olarak kullanımı, bilgiyi ve teknoloji üreten birey olan ilişkiler, sosyal modeller, iktidara yansıma biçimleri tartışmaların ana konusu haline gelmiştir.

Birinci dünya savaşı sonunda savaşın akla ve güzelliğe ne tür tahribatlar verdiğini inceleyen Leonard Woolf;¹⁷ (2019) “*savaş insanın varlığının uygar olma umudunu, 20. yüzyılın başlarında mantıksız görülmesini sağlayan bir umut oldu*” demiştir. Avrupalı entelektüellerin çoğunda basit yaşam tarzlarının savaşlarla yok edildiği inancı hâkimdi. Birinci dünya savaşının entelektüel ortamdaki şoku uzun süren bir şok olmuştur. Hem kayıp neslin hem de çökmekte olan Bohemya'nın ürettiği savaş, entelektüellerin siyasallaşmasına katkıda bulunmuştur. Dünya

¹⁷ Woolf L; History of Socialism (2019) <https://spartacus-educational.com/TUwoolf.htm> (Erişim Tarihi: 23.04. 2019)

savaşları ve devrimler dönemi (1912-1945) siyasi görüş ve inanışların keskin kutuplaşmalara yol açtığı bir dönemdir. Milyonlarca genç insanın Ekim Devrimi'ni özgürlük ve adalet sembolü olarak düşünmesi, ateşli destekçilerin umutlu bir gelecekte söz etmeleri birinci dünya savaşından sonra gerçekleşmiştir.

Savaş arası dönemde üniversite gençliği komünist entelektüelleri yüceltirken, birçok gerekçe ile ikinci dünya savaşı gerçekleşti. İlginç olan ikinci dünya savaşı taraflarından biri de sosyalist bloktu. Bir anlamda birinci dünya savaşında yeşeren özgürlük ve adalet umudu, ikinci dünya savaşında sonlanmıştı. Bu durumda sosyalist entelektüellerin bir tür Avrupa gençliğine ihanet ettikleri tartışmaları doğdu. Oysa tarihsel ve sosyolojik olarak savaş çok sayıda nedenle yönetim erklerinin rekabetçi çıkar ilişkileri ile biçimlenmişti. İhanetle suçlanan sosyalist entelektüellerin Stalin Rusya'sında savaşı engelleme gücüne sahip bir sosyal taraf değildi. Toplumsal rollerinin zaman zaman aktif zaman zaman pasif olmakla suçlanan entelektüellerin sistemler üzerindeki etkisi, kamu olayının varsaydığı kadar doğrudan ve eş zamanlı bir etki değildir. Dolayısıyla entelektüeller evrensel bir vicdan olarak kabul edilseler de siyasal yönlendirici olma kimlikleri çok az devrim hareketlerinde gerçekleşmiştir.

Modernizm de, ekonomi ve devlet gittikçe bürokratik bir özellik edinmiştir. Bu özellik devletin ekonomi yönetiminde ekonomi bilgisi uzmanlarının danışmanlığına ihtiyaç duymasını sağlamıştır. Ekonomi ve devlet ilişkisinde çalışan teknik uzmanların sayısı artmıştır. Bu sayı devlet ve ekonomi arasında ilişkiyi düzenleyen ve giderek genişleyen uzman gruplardan oluşmuş bürokrasiyi genişletmiştir. Söz konusu uzman bürokratlar rasyonalisttir. Ancak üretimleri devlet politikalarının kurallarına uymak zorundadır. Bu nedenle belli bir bilgi birikimine sahip olan modernizmin bürokrasisi sosyal kontrol sistemleri açısından entelektüellerden keskin bir biçimde ayrılırlar. Bürokratlara göre entelektüeller pragmatik nihilistlerdir. Buna karşın entelektüellere göre ise: bürokrat ne kadar değerli bilgi üretirse üretsün, özgürleşip özerkleşmediği sürece entelektüelin işlevini üstlenemezler. Modern dünyanın bürokratik yapısı ise entelektüelin özgürleşmesinin yan etkisi olarak, '*kültürel parçalanmanın*' oluşturduğu savunuluyordu. Bu nedenle entelektüeller uluslar dayanışmanın ve beraberliğin parçalayıcısı olarak eleştirilmişlerdir.

Modernizmin demokratik ulus-devlet yapısında bürokratlar ve teknokratlar yumuşak bir güçtür. Elit bir tabaka olmalarına karşın genel devlet yapısının doğrudan muhalifi olamazlar. Ancak entelektüeller zaman zaman bürokraside yer alsalar da (sosyalist rejimlerde) mevcut devlet yapısının muhalifi olma seçeneklerini hiçbir zaman ortadan kaldırmazlar.

Bürokrasinin teknokrasi ile ayrılıkları analiz edildiğinde; entelektüelleri modern toplumun devrimci gücü olarak tanımlamak mümkündür. Tüm toplumsal değişim alanlarının en güçlü değişimi kültürel ve politik değişimdir. Başka bir söylemle rejim değişimidir. Araştırmacıya göre Avrupa'nın devrimleri olarak kabul edilen Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi, Bolşevik Devrim entelektüel birikimle gerçekleşmiştir. Devrim gibi kritik gerilimlerin yaşanmadığı durgun dönemlerde de, entelektüeller gelecek projelerle olası devrimlerin habercisi olmuşlardır.

Entelektüellerin devrimci kimliğine rağmen yabancılaşma süreçleri yaşadıkları savunulmuştur. Marx ve Engels toplumsal yabancılaşma kavramını ilk kez tartışan modern dünyanın filozoflarıydı. Proletaryanın yani emekçi sınıfın yabancılaşmasını irdeleyen Marx ve Engels; diğer sınıfların radikalleşmesi hakkında geniş bir yorum yapmamışlardır. Entelektüelin yabancılaşmaya ilişkin göstergeleri şöyle özetlenebilir:¹⁸ (Johnson P, 2007: 93-94).

- ✓ İçeriğin değil düşünme tarzının tekniğine odaklanan entelektüel akıl yürütme biçimi toplumun genel bilgi üretme yöntemlerinden ayrılır.
- ✓ Eleştirmen hiçbir zaman ürettiği fikir ve yorumlarını bir devlet politikasını dönüştüremediği için toplumun tepesinden alt katmanlara yayılan bir düşünce akışı yaratamaz. Bu nedenle toplumun sınırlı sayıdaki üyeleri entelektüelleri eş zamanla olarak varlığını ayırdına varır.
- ✓ Entelektüelin iktidar ve toplumun kültürel sermaye karşısında oluşturduğu benlik savunusu onu toplum yararına düşünce üretse bile toplumdan uzak tutar.
- ✓ Eleştirmenin bir strateji olarak zorunluluk sayıldığı entelektüel kimlik ne devletin ne de toplumun bütün kesimlerini memnun edemez. Zaten böyle bir hedefi dem yoktur. Entelektüelin düşünme ve bilgi üretme stratejisi, eleştirel tutumu nedeniyle toplumun bütün tabakalarını memnun etmeyeceği için yabancılaşma kaçınılmaz hale gelir.
- ✓ Entelektüelin düşünce üretme süreçlerinde kullandığı bilgi kaynaklarının toplumsal algının üstünde olması ve bilgi üretimindeki kullandığı dilin

¹⁸ Johnson P., Intellectuals: From Marx and Tolstoy to Sartre and Chomsky, Harper Perennial; Revised edition (May1,2007) ISBN-10: 9780061253171, London, (e-Kitap) https://www.academia.edu/12009844/Intellectuals_From_Marx_and_Tolstoy_to_Sartre_and_Chomsky_by_Paul_Johnson (Erişim Tarihi: 24. 05. 2019)

toplumsal pratiğin dışında bir dil özelliği taşıması entelektüelin topluma yabancılaşmış olduğu görüntüsünü güçlendirir.

Kuşkusuz entelektüelin içinde bulunduğu toplum ile uzaklaşmasını sağlayan, ya da öyle görünmesini gerçekleştiren gerekçeler çeşitli çevrelerce eleştiri gerekçesi olarak sunulmuştur. Bunlar zaman zaman anti demokratik olmak, eşitlikçi olmayan bir hiyerarşide yer almak, güncelin sıcak sorunlarından uzaklaşmak, toplumun çıkarları ile entelektüelin çıkarları uyuşmaması biçiminde ifade edilmiştir.

20. Yüzyılın ikinci yarısında politik düşüncenin kavramsallaşması yoğunlaşmış, felsefede ortaya çıkan modern siyaset bilimi, siyaset felsefesi ile ayrılmış, politika ve insan deneyimi bağlamında toplumsal kültür siyaset ve politikanın ana tartışma konusu olmuşlardır. Demokrasinin bir mekanizma olarak siyasal sistemler ve kurumlar üzerindeki etkileri analiz edilmiş siyasal sistemlerin devlet ve yönetime indirgenemeyeceği savunulmuştur. Muhalif süreçlerin işlevi, toplumsal yapılara entegrasyonu, iktidarın kurumlaşması, modern toplumun hiyerarşisi içinde parti ve sınıfların çelişkileri ana tartışma konularını oluşturmuştur. Modern liberalizmin politik demokrasilerdeki konumu, siyasal iktidar ile siyasal sistemlerin çelişkileri çeşitli bakış açıları ile analiz edilmiştir. Habermas, Foucault, Dahren Dorf gibi teorisyenlerin teorileri ile Marksist teorileri günümüz modern ve postmodern siyasetinin üretildiği ana düşünce merkezleri olmuştur.

Entelektüellerin geleceği konusunda Alvin Guldner'in 1979 yılında yazdığı entelektüellerin geleceği ve yeni sınıfın yükselişi adlı kitabı gerek Avrupa'da gerekse dönemin Sovyet Rusya'sında önemli tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalarda modern dünyanın entelektüelleri yer aldığı gibi entelektüellerin işlevleri konusunda kuşkulu olan aydınlar ve teknokratlarda yer almıştır. 1980'li yıllara kadar entelektüelleri sınıflar üstü gören batılı anlayışın bütünüyle karşısında olan Guldner'in¹⁹ tezi entelektüeller hakkındaki görüşlerinde uygarlık tarihi boyunca batı kaynaklı bir veri olduğunu kanıtlamıştır. Bu çalışmada entelektüeller sosyal bir güç olarak kabul edilirler. Entelektüellerin nasıl sınıflandırılacağı geçmiş tarihsel

¹⁹ Kustarev, A. (2009), Александр Кустарев; Интеллигенция И Общество. Интеллектуалы И Власть, (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), (глава в книге "Мыслящая Россия: история и теория интеллигенции и интеллектуалов (под редакцией В.Куренного). Наследие Евразии. М, 2009)("Düşünmek Rusya: Entelektüellerin ve Entelektüellerin Tarihi ve Teorisi" kitabındaki bölüm (V. Kurenny tarafından düzenlenmiştir). Eurasia Heritage. М, 2009) http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html (Erişim Tarihi:07 05. 2019).

dönemlerde de bir tartışma konusu olmuşken; söz konusu tartışmalar bir teorinin ortaya çıkmasına yetmemiştir. Söz konusu tartışma sadece akademik bir tartışma olarak nitelendirilmemiştir. Entelektüeller dünya tarihi boyunca politik eylem biçimleriyle de tanımlandığı için statü tartışmaları politik bakış açılarıyla da ele alınmıştır.

İlk ve Orta Çağ'da feodalizmin soylu grubu içerisinde toplanan entelektüel muhalefet 19. Yüzyılın başlarından itibaren burjuva bilincinin durumu olan sosyal Darwinizm tarafından benimsendiği biçimiyle burjuvazinin koruması altına alınmıştır. Entelektüeller bu dönemde gerçek bir sosyal güç oluşturup oluşturmadığı coğrafyalara göre değişiklik göstermiştir. Toplumda sorunlu bir güç haline gelmesi; entelektüelleri karşılaştıkları politik engellerle değişiklik göstermiştir. Örneğin Sovyet entelijensiyası tarihsel olarak çok daha ileri bir öz bilinçlilik örneği sunarken, 19. Yüzyılın aynı yıllarında Batılı entelektüeller; akademik bilgi temsilcisi olarak burjuvazinin içinde yer alıyordu.

Yeni Hegelci sosyoloji bağlamında bilgiyi sosyal sınıfların ideolojisi olarak gören Guldner²⁰ (Kustarev, 2009), toplumun insancıl yapılanmasında bilginin sistematik olarak kullanılması 19. Yüzyılın başlarında özellikle Sovyetlerde gerçekleşmiş olduğunu söylemiştir. Söz konusu bu yeni sınıf entelektüeller teknik aydınları da içerecek biçimde 20. Yüzyılın tarihsel süreçlerinde aktif olarak katılmışlardır. Araştırmacının savlarına göre yeni sınıfın ortaya çıkması kültür, ekonomi ve sosyal alandaki çeşitli süreçlerle olumlu katkıda bulunurken ilk kez bütünüyle laikleşme süreci gerçekleşmiştir. Bilim dili olarak Latince'den gelen entelektüel himaye sistemi çözülmüş, entelektüel faaliyetlerin ürünü için tek ve kişisel olmayan erişimi demokratikleşmiş pazarın ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu süreç ataerkil ailelerin desteği ile güçlenen egemen kültürün sorgulanmasını sağlamış, ilk kez bütünüyle kilise etkisinden bağımsız eğitim sistemi toplum yapılarında kalıcı hale gelmiştir. Politik bağlamda manevi yaşantının ulusal

²⁰ Kustarev, A. (2009), Александр Кустарев; Интеллигенция И Общество. Интеллектуалы И Власть, (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), (глава в книге "Мыслящая Россия: история и теория интеллигенции и интеллектуалов (под редакцией В.Куренного). Наследие Евразии. М, 2009) ("Düşünmek Rusya: Entelektüellerin ve Entelektüellerin Tarihi ve Teorisi" kitabındaki bölüm (V. Kurenny tarafından düzenlenmiştir). Eurasia Heritage. М, 2009) http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html (Erişim Tarihi: 07.05. 2019)

duygulara yönelerek millileştirmesi, ulus devlet demokrasilerinin güçlendirilmesi yeni düşünce kültürünün ortaya çıkışının ve kök salmasını kolaylaştırmıştır. Guldner'e göre bu dönem entelektüellerin sosyal durumunda önemli değişiklik yaratmıştır. Öncelikle ayrıcalıklı konumlarını yitirmişlerdir. Bu kayıpları pratik hayatlarında yetersiz ücretle çalışmalarına neden olmuş ayrıca hak ettiklerini düşündükleri toplumsal saygınlığı da yeterli bulmamışlardır.

Söz konusu olan bu entelektüeller; Gramsci'nin anlattığı geleneksel entelektüellerdir. Organik ya da modern entelektüellerin ortaya çıkma süreçlerindeki en önemli itici güç, yeni devrimci örgütlenme biçimlerinin Avrupa'ya yayılması ile olmuştur. Söz konusu devrimci güç teknoloji ve rasyonellik temelinde gerçekleşmiştir. Söz konusu güç gizli bir topluluk olmaktan çıkıp, siyasi partiler biçiminde örgütlenen öncü politik gruplar meydana getirmiştir. Kuşkusuz bu gelişmeler farklı düşünürler tarafından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Örneğin Juahn Balaite bu yeni sınıflı tarafsız, iyi huylu teknokratik nitelikli sınıf olarak değerlendirirken; 1930 ve 40'lı yılların yazarı Daniel Bell ve Minz benzer görüşleri savunmuşlardır. Buna karşı aynı yıllarda Bakunin ve Makhasky; yeni sınıfın önceki parasal burjuvaziyle aynı sömürücü sınıf niteliğine kısa zamanda dönüşeceğini inanıyorlardı. Bir önceki sömürü sınıftan farkları sömürmenin aracı olarak paranın değil eğitimin ya da bilginin kullanılması olacaktı. Bu görüşü savunan Parsones ve Noam Chomsky bu yenilikçi sınıfın temsilcilerini gücün yanında yer alacağını savunup onları yeni tür güç hizmetkârları olarak tanımlıyorlardı. Gournier tüm bu eleştirilere itiraz ederek kendi görüşünü savunurken, söz konusu eleştirileri narsis bir bakış açısı olarak niteliyordu.

Modern felsefede önemli yer tutan eleştirel teori paradigması; entelektüel olgunun açıklanma ve yorumlamasında yeni yaklaşımlara neden olmuştur. Frankfurt Okulu ile ilişkilendirilen eleştirel teori, sosyal eleştiri alanında felsefi bir platform yaratmıştır. Eleştirel teori analitik bir yaklaşımla modernizmin eleştirisine dayalı bir düşünüş biçimini geliştirmiştir. Himmer, Adorno, Marcus, gibi filozofların başlattığı modern sosyal yaşam türünün eleştirel akla dayalı yansımalarını tartışan bir alan olmuştur. Eleştirel teori bir yandan Avrupalı entelektüeller tarafından tartışırken diğer yandan da toplumsal yaşam olgularının modernizm içindeki yansımaları

entelektüellerin tartışmasını getirmiştir. Belki de ilk kez dünya tarihinde bu teori yoluyla entelektüeller kendilerinin de içinde bulunduğu toplumsal ütopyaya eleştirel yaklaşmışlardır.

Eleştirel teorinin en karakteristik özelliği toplumsal eleştiri temelinde tartışmaların kurgulanması olmuştur. Felsefi temelli geliştirilen bu teori, disiplinler arası bir veri ile sosyal yaşam kuramını oluşturmaktadır. Eleştirel teorideki kuruyucu rol, genel olarak sosyal evrimin belirsizliği ve özel olarak da modernitenin doğuşunu ortaya çıkaran tarihsel kavramlar üzerinde akıl yürütmesi biçiminde gerçekleşmiştir.

Modernizmi hazırlayan içinde entelektüellerin büyük oranda yer aldığı aydınlanma döneminin düşünsel bağlamda sorgulandığı teori; modernizmin yarattığı kamu statükosunu tartışır.

Eleştirel teriminin itici güçlerinden birisi batı Marksizmin teorik önermeleri olsa da teori Marx'ın politik ekonomi eleştirisi bağlamında Marksist teoriden uzaklaşmıştır. Bu nedenle eleştirel teorinin gerçek kaynağı modernite projesinin yarattığı sosyo kültürel değişimler olmuştur. 1960 ve 1970'li yıllar felsefede büyük değişimin yaşandığı yıllardır. Felsefi düşüncenin yapısındaki değişim ve modernizmin pozitivist karakteri beklenen hümanist bilgiyi yaratamamıştır.

Modernizmin nesnel verileri felsefi teorilerin mantıksal titizliliğini aşmış dönemin felsefesinde daha güncel konular tartışma konusu edilmiştir. Artık aydınlanma döneminin ütöpik iyimserliği ortadan kalkmış öznenin sona ermesi, geleneksel toplum algısının dağılması bilginin modern insan yaratmasındaki başarısızlığı 70'li yılların filozofları tarafından "*örgütlenmiş modernliğin sonu*"²¹ Johnson, 2007: 30) olarak tanımlanmıştır. Örgütlenmiş modernizm, sermaye, emek ve devlet arasında sosyal uzmanlaşmaya dayalı sosyo ekonomik süreçlerini tanımlıyordu. Bu örgütlemenin en karakteristik örneği forjizm de görülüyordu. Forjizmin arka planında örgütlü demokrasi yer alıyordu. Bu dönemde entelektüeller

²¹ Johnson, P. (2007). *Intellectuals: From Marx and Tolstoy to Sartre and Chomsky*, Harper Perennial; Revised edition (May 1, 2007) ISBN-10: 9780061253171, London, (e- Kitap) https://www.academia.edu/12009844/Intellectuals_From_Marx_and_Tolstoy_to_Sartre_and_Chomsky_by_Paul_Johnson (Erişim Tarihi: 24.05.2019)

modernizmin bir parçası olarak görülüyordu. 1968 yılında siyasi olarak 1973 yılında ekonomik anlamda modernizmin örgütlü kimliği bozulmaya başlanmıştır.

Modernizmin sekülerleşmesi; toplum fikrindeki ütopyik gelişim projelerini büyük ölçüde parçalamıştır. Hızla gelişen kapitalist ekonomi ve onun sonuçlarını yaşayan toplum için evrensel bağlamda uygar ve eşitlikçi bir demokrasi ile gelişmiş toplum fikrinin çok uzakta olduğunu düşündürmüştür. Batı Modernizmi sosyo kültürel anlamda aklın rehberliğinde gelişen insani değerlerin ütopiyadan öte anlam taşımadığını deneyimlemek zorunda kalmıştır. Modernizm eleştirisi ilk kez Nietzsche döneminde felsefi olarak başlamıştır. Modernizmin çöküşünün en marjinal savları bu filozof tarafından geliştirilirken modern toplumun patolojileri artık sıklıkla dile getirilmiştir. Sosyal açıdan eleştirilen modern teorinin kültürel yansımaları bir yandan postmodernizme uygun iklim yaratırken, diğer yandan marjinal kabul edilen feminist teori ve ekolojist teorileri ortaya çıkarmıştır. Bu nokta entelektüeller için bir dönüm noktası olmuştur. Entelektüeller aydınlanma döneminin sorumlusu olarak modernizmin gelişmesinde rol aldıkları varsayımıyla şiddetle eleştirilmişlerdir.

Aynı zamanda modernizmin çıkmazlarını ve çelişkilerini ortaya koyarak eleştirel teorinin kurgulayıcıları olarak karşı safta yer almaları onlar '*yaşadıkları toplumda asla memnun olmayan*'²² (Johnson 2007: 38) bir grup olarak nitelenmelerine neden olmuştur. Entelektüellerin toplumsal memnuniyetsizleri modern eleştirel teoriyi, marjinal eleştiri stratejilerini içerecek şekilde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Modern eleştirel kuramların yeniden inşası olarak kabul edilen bu entelektüel çaba Kant'ın mimarı olduğu soyut modernizmi sonlandırmıştır. Foucault, Derrida ve Habermas modern eleştirel teorinin önemli entelektüelleri olarak kabul edilmiştir.

Bauman; "*entelektüel faaliyetler açısından modern ve postmodern duruşların zıtlıklarının, doğal ve sosyal dünya anlayışındaki farklılıklara dayalı olarak, entelektüel faaliyetin amacında ortaya çıktığını*" ifade eder (Bayram, 2005: 236). Kendisi de bir entelektüel olan Foucault; "*entelektüel kimdir?*" sorusunu sormuş ve

²² Johnson, P. (2007). *Intellectuals: From Marx and Tolstoy to Sartre and Chomsky*, Harper Perennial; Revised edition (May 1, 2007) ISBN-10: 9780061253171, London, (e- Kitap) https://www.academia.edu/12009844/Intellectuals_From_Marx_and_Tolstoy_to_Sartre_and_Chomsky_by_Paul_Johnson (Erişim Tarihi: 24.05.2019)

bu soruyu, entelektüel “bilgisini, uzmanlığını ve hakikatle ilişkisini siyasi mücadele alanında kullanan kişidir” (Bayram, 2005: 236) biçiminde cevaplamıştır. Bu cevap, klasik entelektüel tanımıyla ortak öğeler barındırsa da, Foucault, entelektüel faaliyetin bünyesindeki riskleri ve bilgi adına işletilen tahakkümü gözler önüne sermiştir (Bayram, 2005: 236). 18.yüzyıldan itibaren, Batı dünyasında siyasi mücadelelerde kitle ile beraber olan ve onlara önderlik yapan entelektüellerin varlığı Foucault’yu doğrulamaktadır. Entelektüelin bu şekilde siyasallaşmasının, Foucault’ya göre, iki nedeni vardır (Bayram, 2005: 236).

Burjuva toplumundaki kapitalist üretim sisteminin dayattığı ideoloji içindeki konumdan ve belli özel bir hakikati ortaya çıkarma ve siyasi ilişkileri göz önüne serdikleri ölçüde kendi söylemlerinden. Foucault’ya göre ikinci neden daha önemlidir. Çünkü bu dönemde entelektüel, hala hakikati görmemiş olanlara, hakikati söyleyemeyenler adına, hakikati söylüyordu. (Yani) entelektüel vicdandı, bilinçti, belagatti (Bayram, 2005:237).

Bu durumda, hakikatin sözcüsü olarak entelektüelin, tahakkümcü ve negatif olarak görülen iktidarın dışında, alternatif olarak kendi rejimini, baskısını ve tahakkümünü kurma riskinin, var olma olasılığı da olacaktır (Bayram, 2005: 237).

Genel olarak merkezîyetçilik eleştirisinin ön planda tutulduğu, hiyerarşik olmayan eylemleri ile bilinen 68 özgürlük ortamından etkilenen Foucault; “*Mayıs 1968 ruhuna bütünüyle katılan tek düşünür olarak*” (Bayram, 2005: 238) kabul edilmektedir. Bu atmosfer içinde Foucault; yeni mücadele biçimleri arayışına girmiş, iktidara karşı nasıl direneceğini bir sorun olarak görmüş ve günümüz entelektüellerinin bu açıdan rolünü sorgulamıştır. “*Teori ile pratik arasındaki bütünlük ilişkisinin sona erdiğini*” (Bayram, 2005: 238) öne süren Foucault, artık “*teorisyen entelektüel diye bir şeyin kalmadığını*” (Bayram, 2005: 238) belirtir. O na göre; “*entelektüel; grupları temsil etme becerisi ve yeteneğindeki bir bilinç değildir, temsil yeteneğini yitirmiştir*” (Bayram, 2005: 238). Foucault, 68 sonrası yazılarında, salt teorisyenliği reddeden, radikal bir eylemciliğin benimsendiği bir tarz geliştirir. Artık; “*Foucault’nun teorisi yalnız gerçekliği betimlemek ya da analiz etmekle kalmaz, mevcudun aşılmasını sağlayacak stratejiler de geliştirir*” (Bayram, 2005: 238).

Foucault’ya göre, geçmişte ‘evrensel entelektüel’, hakikati halka gösteriyordu ve bunu söyleyemeyenler adına söylüyordu. Ama yakın tarihten beri entelektüellerin,

kitlelerin zaten gördüklerini gösterecek, kendilerini temsil edecek birilerine ihtiyaçları kalmadığını fark ettiklerini savunur. Bu gelişmeler arasında en dikkat çekici olanı, eleştirinin yerel niteliğidir. Yerel eleştiri; *özerkliğinin yanında merkezi niteliği olmayan teorik bir üretilerdir ve asıl önemlisi, gerçekliğinin yerleşik 'düşünce rejiminin' herhangi birinin onayına bağımlı olmamasıdır* (Bayram, 2005: 239). Bu başkaldırı, örgütlü bilimsel söylemlerin işlevi ve kurumsallaşmasıyla da ilgilidir. *"Bu çerçevede üniversite, eğitim aygıtı, psiko-analiz ve Marksizm gibi siyasal sistemler, kısaca, bilimsel olduğu düşünülen söylem iktidarının tüm etkilerine karşıdır"* (Bayram, 2005:239). Böyle bir yapılanmada çoğulcu anlayış egemen olunca, hakikatin sözcüsü işlevini yüklenmiş bir entelektüelden söz etmek olanaksızlaşmıştır. *"Hakikatin ya da en azından hakikat rejimlerinin çoğullaştığı bu dönemde evrensel, tümel gerçeklik iddiaları geçerliliğini yitirmiştir"* (Bayram, 2005: 239).

Foucault'nun tüm analitik çalışmalarının temelinde modern rasyonalitenin sosyal ve bilişsel alanlardaki belirsizliği kanıtlamak olmuştur. Foucault eleştirel analizlerinde tam özgürleşme fikri tarafından yönlendirilmiştir. Foucault' nun tutumu Nietzsche rasyonalizminden oldukça farklıdır. O insanın ölümü teorisi kabul etmez. Onu önemli kılan; yalnızca modern sosyal dünyayı değil aynı zamanda bu dünyaya yön veren bilgi formlarına da eleştirel yaklaşmasıdır. Onun konumu modern kriterler olarak sunulan birçok olgunun tarihsel arka planına yönelik analizleriyle biçimlenir. Güç felsefesini sosyal formların eleştirel analiziyle ilişkilendiren Foucault en önemli farkını *'kendimiz hakkındaki anlayışımız'* alanında yapmıştır. Bu alandaki analizleri büyük ölçüde entelektüelin entelektüel eleştirisi olarak değerlendirilebilir. Kendimize tarihsel yansıma ile bakabilmek büyük ölçüde toplumun en seçkin bilim çevrelerini kapsayan bir analizdi.

Bilginin nihai gerekçesinin insanın refahı olduğu varsayımı ve toplumsal evrimin evrenselliği düşüncesi Habermas'dan sonra Foucault tarafından da reddedilmiştir. Foucault'a göre sokaktaki insanların bilimsel düşünceye hiçbir şey borçlu değildir. Bilim ve akıl modernist süreçte sermayenin gelişim stratejilerine göre görev üstlenmiş. Sadece dünya ilişkileri bağlamında bile önemli eşitsizliklerin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Bilimi soyut bir kavram olarak ele almayan

Foucault, bilginin devlet mekanizmaları içinde siyasal bir araca dönüşmesi modernist süreçleri örnekleyerek açıklamak istemiştir:

Michel Foucault' un '*Gerçek anlamda evrensel bir hakikat yoktur*' iddiası, akademik çevrelerde yaygın bir etki alanına kavuşmuştur. Hakikat, nadiren nesnel bir olgu olarak yansıtılır; genellikle aynı derecede geçerli başka bakış açılarıyla rekabet içerisinde, öznel bir kavrayışın ürünü olarak resmedilir. Rölativizm gerçek ve ahlaki değerler gibi kavramların kesin olmadıklarını, bu kavramların kişi ve gruplara göre değiştiğini ileri süren bakış açısı, kültür hayatı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. Gerçeğin algılayana göre olduğu düşüncesi, eğitim ve kültür kurumlarının çalışmalarına önemli oranda etki etmiştir (Furedi, 2017: 13).

Foucault gerek '*Deliliğin Tarihi*' gerekse '*Hapishanelerin Tarihi*' adlı çalışmalarında Modernizmin sosyal yaşam olgularını deşifre ederek eleştirmiştir. Sosyal yaşamın özgür bireyler arasında stratejik bir güç oyunu olduğuna ilişkin eleştirileri, O'nu bilgi karşıtı bir düşünür olarak görülmesine zemin hazırlamıştır. Oysa Foucault; için eleştirilen nokta bilginin kendisi değil bilginin kullanıma sokulması stratejileri olmuştur.

Foucault'nun entelektüeller ile ilgili hassasiyetinin bir nedeni de, bilgi ile iktidar arasındaki ilişkinin niteliğidir: "*İktidar, bilgi üretir ve birbirlerini içerirler... Beraberinde bir bilgi alanı kurmayan hiçbir iktidar ilişkisi olmadığı gibi iktidar ilişkilerini ön gerektirip, bu ilişkileri kurmayan hiçbir bilgi de yoktur... Bilgi denen şey bilgi öznesinin faaliyeti değildir; bilgi belirleyen şey iktidar-bilgidir...*" İktidar-bilgi birlikteliğinin barizleştiği dönem, modern dönemdir. Bu açıdan Foucault, kendine teorik amaç olarak, modernliğin tarihi ve felsefi bir eleştirisini yapmak olarak tespit etmiştir. Bu çerçevede kendine görev olarak, "*düşünce tarihini, üstün bir gücün, öznenin üstünlüğünden kurtarmayı*" tayin eder (Bayram, 2005: 253).

O'nun araştırmalarında, sonsuz özgürlük argümanına dayalı olarak tek tipleştirilmiş modern insan stratejisinin bir baskı türü olduğunu kanıtlanmak istenir. İnsan ve doğa bilimlerinin sosyal uygulamalarında egemen sınıfların çıkarlarına uygun olarak bilgiyi finanse etmeleri, bilginin özünden uzaklaşıp metaya dönüşmesini getireceği, koşulları analiz etmiştir. O'na göre; bilgiyi üreten üreticinin, bilgiyi tüketme stratejilerini belirleyemediği süreçte bilginin bir güç olarak egemen yönetici sistemin elinde baskı unsuru olarak kalacaktır. Foucault'a göre; Modernizm' de sosyal yaşam çeşitli güç ilişkilerinin kurulduğu karmaşık bir oluşum ile açıklanabilir. Güç ve bilgi ilişkisi dünya tarihi boyunca kabul edilen bilginin idealizmini yok etmiştir.

Foucault'a göre entelektüel zaman zaman bilginin paylaşım kanallarını kontrol edememiş egemen çıkar gruplarının organizasyonunda bir meta olarak işlev üstlenmiştir. Örneğin bir üretici olarak entelektüel modern süreçlerde pohpohlanırken, ürettiği fikrin toplumsal yarar dağılımını öngörememiştir. Günümüzde artık geleneksel bağlamda tanımlayabilecek entelektüelin akıl ve rasyonellik tutumu ile gelecek dünyaya biçim verme olanağı kalmamıştır.

Foucault'nun entelektüel portresindeki bir başka dikkat çekici nokta da kullandığı alaycı üsluptur. Kendi içinde yetiştirdiği akademik ortamı kıyasıya eleştirirken, bu tarza başvurur. Bu akademik ortamda profesörler ya da kendilerini bürokrasi ile savaşılan kural tanımaz bohemler gibi gören akademik ilahlar, Fransız okumuş çevrelerinde her zaman karşılaşılan ve entelliğe soyunan bir burjuva tabakadır. Bu tabakaya karşı Foucault, "*benden kimin nesi olduğumu açıkça ortaya koymamı... ve hep aynı kalmamı istemeyin. Kafa kâğıtlarımızı denetleme işini bürokratlarımıza ve polisimize bırakalım, olmaz mı?*" ricasını dile getirir. (Bayram, 2005: 253).

Foucault'a göre günümüzün entelektüeli fikir üretmekten öte üretilen fikirlerin kullanımında toplumsal dağılıma müdahale edebilecek gücü elde etmesi gerekir. Bilginin insanı özgürleştirebilmesi için rasyonel olması özelliğinden çok bireysel düşüncelere ulaşabilme pratiği gösterebilmesi gerekir. Foucault' un beklentisinde entelektüel profesyonel bir üretici ve bilgi çevirmeni olma kimliğinin yanında toplumsal sınıflarla sıkı iletişimi olan bir aktivist olmasını gerekli kılar. Gerek Foucault'un gerek Fierbend'in savlarında entelektüellerin bilişsel ayrıcalıkların olması meşru kabul edilmemektedir.

Klasik sol entelektüel tipinden farklı olarak Foucault, teori ile pratiğin kaynaşmasından çok, teorinin pratik içinde dağılması gerektiğini düşünür. Merquior' in ifadesiyle, "*Praxis, teorik bir safra taşımaktan kurtulur. Her toplumsal pratik kendi saltanatını sürdürür... Marazi bilince mahkûm mutsuz bir pratik olan entelektüel uğraş sıradan bir pratiğe dönüşebilir.*" (Bayram, 2005: 254).

Her iki düşünürü göre entelektüeller ayrıcalıklı konumlarından vazgeçerlerse sokaktaki insan ile buluşmaları daha gerçekçi bir stratejiye dönüşebilir. Entelektüeller aptal olmadıklarını kanıtlamak zorunda olmayan tek toplumsal gruptur. Bu nedenle '*ben bir entelektüelim, bilgim var ve başkalarına öğretiyorum*' işlevinden öte büyük işlevler üstlenmemesi entelektüel ile onun hedefi olan toplumsal katmanlar bir aracı olmaksızın buluşabileceklerdir. Bu noktada entelektüeller günlük iletişim uygulamalarında tamamen bağımsız olduklarını

unutmadan iletişim stratejilerini özgün biçimde düzenlemeleri gerekir bu entelektüelin günlük hayata katılımı biçiminde sonuçlanacaktır.

Entelektüel tutum; anti modernist çevrelerin dışında da modernist verilere dayandırarak eleştiri konusu edilmiştir. Özellikle politika ve kültür arasındaki ilişki de aktif işlevi olan entelektüeller Marksist kökenli düşünürler tarafından tartışma konusu edilmiştir. Gramsci Foucault'dan farklı düşünse bile modernist dönem entelektüellerini politika ve kültür bağlamında eleştirmiştir. Gramsci entelektüelleri organik ve geleneksel olmak üzere iki ayrı grupta ele alır. Onun görüşlerine göre sosyal egemenlik için mücadele eden sosyal sınıflarla bir arada bilgi üretebilen entelektüeller organik entelektüellerdir. Bu entelektüeller sosyal bilimlerdeki geniş birikimlerinin yanında bir ideolog olarak somut önermelerde bulunabilen toplumla eş zamanlı tarihsel koşullarda bilgi üreten entelektüeller organiktir. Sorumlukları gerçekçidir. Ürettikleri bilgiyi yayma stratejilerinde bizzat kendisi görev alır. Çoğunlukla yalnızca muhalif toplulukların bulunduğu toplumlarda kendilerini var etme şansı bulurlar. Ortaçağ entelektüelleri büyük ölçüde bu grup içinde değerlendirilir. Onlar uzman olmaktan öte eylemin başlatıcıları ve toplumsal liderleridir. Devlet, ekonomik ve sosyal ilişkilerde yaşamın tüm alanlarına müdahale etme cesareti gösteren geniş bilgi birikimini kolayca toplumsal kullanıma sokabilen kimselerdir. Bu entelektüel kimlik, toplumsal değişimi hızlandıran katalizör işlevi görebilen aktif üretken bireysel kimlikle ifade edilirler. Bu nedenle organik entelektüeller tarihin her döneminde egemen güçler tarafından hedef gösterilip tehlikeli bulunmuşlardır. Hatta zaman zaman yararına çalıştıkları toplumsal kesim tarafından da suçlanmış kamu yararına gerçekleştiği eylemleri taraflı bulunmuştur. Buna karşın; geleneksel entelektüel, farklı bilgiyi nasıl kullanacağı bilen, kişidir. Bilgi camiasıyla nasıl bir ilişki içine girmesi gerektiğini planlayan, kendi etik gerekçelerinin dışında hiçbir toplumsal sınıfın özlem ve isteklerini ön plana almayan, kendi ilkelerine sadakat göstermenin dışında ürettiği bilginin sorumluluğunu başkalarıyla paylaşmayan eylem ve tutumlarını yalnızca kendi ihtiyaçlarına göre düzenleyen kişidir. Geleneksel entelektüel bir ölçüde toplumun sınıfsal yapısında uzak kuramsal bağlamda toplumu ürettiği fikirlerin paydaşını yapan kişidir. Bu entelektüeller sıklıkla sorumsuz uzman olmakla suçlanmışlardır.

Chomsky, hümanist düşünceyi saf felsefeci boyutunda algılayan entelektüelleri *sahte hümanistler* olarak değerlendirmiş, eleştirel tutumunu terk etmese de egemen gücün yanında bilgi temsilcisi olarak yer alan entelektüelleri, casus ya da hizmetçi olmakla suçlamıştır. Chomsky, Alman faşizmi kapsamında bilimsel çalışmalarını sürdüren entelektüel kimliğe şiddetle karşı çıkmıştır. Onları *'bekçi köpeği'* olmakla suçlamıştır. Chomsky'nin bu eleştirileri, evrensel bir entelektüel algı üzerinde değil de sadece ilginç bir tarihsel dönem olan Birinci Dünya Savaşından, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna değin geçen süreçte Batılı bilim çevrelerini kapsayan sınırlı bir görüş olarak algılanabilir. Eleştirilerinde kaynak olarak gösterilen Nazi Almanya'sı, Stalin Sovyet Rusya'sı, aynı dönemin demokratik olduğu iddia edilen Fransa ve İngiltere'sini örnek alan açıklamalar, büyük ölçüde belli bir tarihsel dönemin kritik gelişmelerini kapsamaktadır. Bu nedenle entelektüel kavramı üzerine geliştirilecek eleştirel yaklaşım; tüm zamanları kapsayan genel teorilere dayanmamaktadır. Koşullara bağlı geliştirilen yorumlar ideal bir entelektüel davranışı tanımlamak istemişlerdir. Ancak tüm uygarlık tarihi dikkate alınınca bu kısa zaman kesiti için ileri sürülen eleştiriler kolayca genelleştirilemez. Her dönem entelektüelleri içinde yaşadıkları toplumun karakteristik özelliklerinden etkilenmiş, o toplumun yaşadığı tarihsel ve ekonomik dönüşümlerden etkilenmiştir. Yine aynı şekilde entelektüel kendine özgü özellikleriyle, kendi kriterleriyle gerçekleştirdiği birey olma kimliği toplumsal yaklaşım stratejileri eleştiri konusu edilmiştir. Chomsky, koşullar bağlamındaki değişkenleri şöyle açıklar:

Dürüst bir entelijansiya diyebileceğimiz bir kesin vardır. Bunun anlamı ne Kızıl Bürokrasi ne de devlet kapitalistlerin şeklindeki iktidara Komiser olarak hizmet etmedikleridir. Bu tür insanlar mevcuttur; bazen kurumların içindedirler, ancak çoğunlukla tamamen önemsiz nedenlerle dışındadırlar. Kurumsal ciddi eleştirmenleri tabii ki buyur etmeyecektir. Bu kurumlar, kendi altına koyacak insanların ayakta kalmasını zor ya da imkânsız hale getirecek bir şekilde inşa edilmişlerdir. Tersine nasıl mümkün olabilir? Tıpkı militan bir işçi aktivistin General Electric şirketinin yönetim kurulu başkanı olamayacağı gibi nasıl olsun ki? (Chomsky, 2006: 11-12).

Modernizmin sonlarında, entelektüel ile politika bağının en çok Marksizm' de yoğun biçimde tartışıldığı bilinmektedir. Marksizm' in teori ve pratik birlikteliği ilkesi entelektüellerin akıl yürütme kültürünü onaylarken, operasyonel anlamda entelektüellerden politik esneklik beklemiştir. Entelektüellerin politik umutları Marksizm'e daha yakın olmasına karşın, pratik yaşam deneyimi ile Marksizm' in

beklentilerini karşılayamamışlardır. Çünkü Marksizim; entelektüeli proletaryanın yanında, doğrudan eylem içinde görmek istemiştir.

Entelektüeller diğer yandan; Batı Avrupa'da kapitali elinde bulunduran burjuvazinin yozlaşması ile değişen etik ve erdem anlayışları ile uyum sağlayamamışlardır. Kapitalizm bir yandan okuryazar kamuoyu tarafından reddedilirken; diğer yandan sağladığı ekonomik üretkenlikle, kitlelerin tüketici isteklerini tatmin etme gücüne sahip olduğu için bir ekonomik bozulma, enflasyon ve işsizlikle ortaya çıkmış olmasına karşın; hiyerarşideki yerini tüketici talepleri doğrultusunda korumuştur.

Soğuk savaş olarak adlandırılan süreçte, dünyada iki temel sınıfsal yapı, bütünüyle karşı karşıya durmuştur. Kapitalizmi bütünüyle temsil eden ABD ile sosyalist toplulukları temsil eden SSCB; burjuvazi ve proterya arasındaki keskin karşıtlığı netleştirmiştir. Bu gelişmeler içinde hem kapitalizmin içindeki entelektüeller, hem sosyalizmin egemenliğinin sürdüğü coğrafyadaki entelektüeller bunalımlı bir dönem yaşarken; ne burjuvazi ile ne de proterya ile doğrudan bir uyum gerçekleşmemişlerdir. Entelektüellerin evrensel sınıf oluşturmaları hiçbir modern sistemde kendilerini var edecek sosyal ve politik bir yapı ile karşılaşmamış olmalarıdır.

Postmodern dönemde bir yandan entelektüelin intiharını ilan eden çevreler olduğu gibi diğer yandan kendi kendisini tanıtım ve propagandasını yapan kendisini yüceltmek için medyatik yollar deneyen entelektüellerden de söz edilmeye başlanmıştır. Ancak tüm çelişkili eleştiriler yine entelektüeller tarafından yanıtlanamamıştır.

Gelişmiş ülkelerde oluşan post-endüstriyel bir toplumda bütün sosyal ilişkiler karmaşıklığıyla birlikte toplumsal sınıf yapıları da karmaşık hale gelmiştir. Bilgi en önemli üretim kaynağı haline geldiğinde; toplum yeni boyut kazanmıştır. İnsanları baskın sınıfa bağlamanın temeli, bu kaynak üzerindeki kontrol etme yeteneğidir. Sanayileşme sonrası erken dönemde var olan sınıflar arasında, bilgi sınıfı özel bir önem kazanmıştır. Bu bilgi sınıfı; içinde entelektüellerin de bulunduğu bilirse de, tamamı entelektüellerden oluşmayan bilim adamı ve mucitlerin

de yer aldığı modern sosyal elit özelliği taşımaktadır. Bu sosyal grubun rolü üzerinde başlayan ilk tartışmalar 1950’lerde gerçekleşmiştir. Geleneksel burjuva sınıfının ekonomik ve politik anlamda etkisini düşüş yaşadığı, sanayi şirketlerinin ve devlet bürokrasisine mensup üst düzey bürokrasinin yönetimini temsil eden kapitalizm sonrası toplumun egemen sınıfını oluşturuyordu.

Entelektüellerin endüstriyel bir toplumda kritik işlerinin tanımı özel bir bilgi birikimini kapsar. Günümüzde kültürel sermaye olarak tanımlanan bu özel bilgi birikiminin toplamı, entelektüellere ulusun ortak bilinci olarak davranma zorunluluğunu empoze eder. Özel bilgi birikiminin toplumsal sermaye olarak ele alınması entelektüeli toplumun bütününde özel roller üstlenmeye zorlar. Bu rol sosyo politik ve ekonomik süreçlerin insancillaştırması olarak tanımlanabilir.

Entelektüeller özellikle postmodern dönemde kendi öz kararlıklarını değiştirmeye başladılar ve kendilerini eğitilmiş birer seçkin olarak düşünmeyi seçtiler. Modernizmin entelektüelde yarattığı derin hoşnutsuzluk; postmodern dönemde entelektüellerin sosyal orijininde önemli değişim yarattı. Bu değişim iki biçimde gerçekleşti. Entelektüellerin bir kısmı fildişi kulesinde yalnızlık olarak tanımlanan bir tutumu seçerken; bir kısmı kendilerini eğitilmiş seçkinler olarak gördüler.

Postmodern filozof olan; Lyotard; modern çağın sonları ne yaparsak yapalım, yaptığımız şey için, bizi sorumluluktan kurtaracak ve bizi belli haklara sahip olduğumuzu ikna edecek süper insan gerçeğinin kalmamış olduğunu savunmuştur. Lyotard; Postmodern dönem içinde entelektüelin konumunu modernizmin değerlerinin iflasıyla değiştiğini belirtir.

Lyotard’a göre bilgi sanayi sonrası toplumda bir iletişim biçimine dönüşerek, ulus üstü bir hüviyet kazanmakta ve böylece geleneksel bütünlüğünü yitirmekteydi. Postmodern durumda bilginin bu konumu entelektüellerin geleneksel konumunu zorlayarak onları uzmanlaşmaya iteceği ise kuşkusuz bir süreçti. Dolayısıyla yerel kalkınma söylemleri ya da sınıfsal ayrılıklar temelinde örgütlenmiş ideolojilerin Postmodern durumda oldukça nostaljik kalacağı öngörülmekteydi (Yanar, 2005: 204).

Oysa entelektüeller Modernizm’in sonuçlarıyla suçlanamayacak kadar Modernizm karşısında eleştirel tutumlarını göstermişlerdi. Ancak sosyal ve kültürel bağlamda yaşanan Postmodern süreç; entelektüel kesime yalnızca uzman rolü

biçmiştir. Toplum için entelektüellerin değeri, gerçek ve tarafsız bir eleştiri garanti eden özerkliğinden kaynaklanmaktaydı. Bu nedenle entelektüelin özerkliği toplum adına garanti adına alınmalıydı.

1960'dan canlanan bu yeni entelektüel, '*hiyerarşi ve kurallara karşı çıkan, bilimsel çalışma ve teknik uzmanlığı küçümseyen*', '*sokağa*' ve '*bastırılmış olana*' yönelik popülizme ve romantizme yatkın bir sosyal tiptir. Postmodern fikir iklimi içinde nefes alan yeni entelektüel tipi; bir yandan büyük anlatılara karşı tepki göstermekte; bütün evrenselci iddialardan vazgeçmekte ve her türlü hiyerarşiye direnerek, dışlandığı düşünülen grupların tekil çıkar çıkarlarıyla kendisini özdeşleştirmektedir (İrem, 2006: 215).

Postmodern dönem entelektüel özerkliği değil kültürel üretim alanındaki çok sayıda farklı üretim biçimlerini özerkliğini güvence altına almak istemiştir. Sonuç olarak post-modern dönemde entelektüel alan ilk kez ekonomik alanı temsil eden ticari konulara bağımlı hale getirmiştir.

Kültürel üretim alanında kurum ve kuruluşların sayısının artması, bu alanda ekonomik sermaye ve siyasi iktidar sahiplerinin çıkarlarını koruyan yasa ve ölçütlerin topluma kabul ettirilmesi sonucunu yaratmıştır. Bu gelişmeler entelektüellerin üretimlerini kendi ölçütlerine göre düzenleme gücünü zayıflatmıştır. Endüstri sonrası toplumda entelektüellerin kendi kaderlerini tayin etmesi, söz konusu toplumun bilgiyi hangi bağlamda kullandıkları belirlenmeye başlanmıştır. Bilgi kriterleri değişikçe; entelektüellerin üretim değerini belirleyen post-modern pazar olmuştur.

Günümüzde bilginin değerlendirme kriterleri söz konusu bilgiye olan talebin derecesi ile belirlenir. Bu nedenle felsefe, estetik ve toplum bilimleri en az talep edilen bilgi biçimleri olarak entelektüelin bilgi değerini zayıflatır. Bunun yerine talep; pratik değeri olan ekonomi, yönetim bilimi, ileri teknoloji, ekoloji gibi popüler alanlara yönelmiştir. Bu alanlar entelektüellerin ilgilenmediği alanlar değildir. Ancak entelektüeller bu alanlarla ilgili ürettikleri bilgileri felsefenin ya da sosyal bilimlerden bağımsız olarak kurgulamadıkları gibi talep edilen biçimiyle yalnızca sermaye lehinde paket bilgi olarak da üretmezler. Bu nedenle bilgi piyasası malı olarak üretilen ekonomi, ileri teknoloji, çevrebilim gibi popüler alanlardaki bilgi entelektüeller tarafından değil uzmanlar tarafından üretildiğinde postmodern toplum için kullanışlı hale gelir.

Piyasa malı olarak üretilen bilginin nasıl kullanılacağına bilgiyi üreten uzman değil bilgiyi talep eden sermaye kesimi karar verir. Bu nedenle postmodern toplumda entelektüelin bilgiyi yönetip yönlendirme şansı kalmamıştır.

Üniversite öğrencilere, giderek daha fazla müşteri muamelesi yapmak Amerikalı sosyolog George Ritzer'in, üniversitenin McDonalddlaşması olarak adlandırdığı sürece yol açmıştır. Tıpkı müşteriler gibi öğrenciler de örtük bir biçimde, yaptıkları çalışmalara etkin olarak katılmaktansa verilen hizmetleri edilgen bir tavırla kabul etmeye teşvik edilmektedirler. Bunun sonucunda, üniversitede okumakla diğer basamaklardaki okullara gitme arasında kavramsal farklılık belirsizleşmiştir (Furedi, 2010: 126).

Postmodern dönemde bilginin eğitimsel ve politik değeri; yönetsel, diplomatik, askeri stratejilerle para dolaşımını belirleyen ekonomik stratejiler içinde, aynı ağları kullanarak dolaşıma tabi tutulur. Yeni ekonomik değere sahip olan bilgi üretimi piyasa mekanizmaları tarafından metalaştırarak kullanıma sokulur. Bilgi maddi olmayan bir ürün olmasına karşın satılan bir metadır:

Ürün olarak algılandığında, bilginin kendi kültürel ve entelektüel kökeniyle ilişkisi belirsiz hale gelir. Bilgi giderek insani bir entelektüel çalışmadan çok teknik bir sürecin ürünüymiş gibi görülmektedir. Bu nedenle post modernist Jean François Lyotard, '*profesörün ölmekte olduğunu*' dile getirmektedir. Lyotard, profesörün, '*birtakım yerleşik bilgileri aktaran hafıza bankaları ağından daha yetkin olmadığını*' belirtir. Sık sık '*yazarın ölümü*'nden, '*kitabın ölümü*'nden veya '*konunun ölümü*'nden bahsetmenin epey revaçta olduğu bir zamanda, bilgi ile bilginin entelektüel kökeni arasındaki ilişki, giderek daha silik bir hal almaktadır (Furedi, 2017: 15).

Üniversiteler araştırma endüstrileri büyük şirketlerin ARGE departmanları tarafından yaratılan yapay değer; bilginin üretilmesinde oluşan maliyetin üzerine bilginin kullanım pratikliği eklenerek satış fiyatı belirlenir. Böyle bir bilgi stratejisinde entelektüele atfedilen hiçbir hümanist değerden söz edilemez. Bilginin en büyük üretim gücü olduğu bir çağda, entelektüellerin bulunduğu konum ironik bir tarihsel duruma işaret eder.

Bilginin ekonomik bir kaynak haline geldiği çağımızda bu kaynağın finansal sermayeye dönüşmesi kaçınılmazdı. Yalnızca bilgiyi temel olarak bu finansal sermayeye entelektüel sermaye denilmesi mümkün olmuştur. Böyle bir bakış açısı bilgi üreticilerinin statülerinin de yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılar. Entelektüeller kaçınılmaz olarak ekonomik öz belirleme ile karşı karşıya kalırlar. Bu

durumda entelektüellerin tarihsel oluşumunu izleyen kavramlarla yeni bilgi üretici olan yaratıcı sınıf olarak nitelendirilen bilgi üreticilerinin analizi olanaksız hale gelir.

Söz konusu gelişmeler ya entelektüel kavramını bütünüyle ortadan kaldıracak; ya da bu kavramın içeriğini yeniden günümüz koşullarına göre düzenlenmesi sağlanacaktır. Günümüz kültür sermayesi bağlamında geleneksel entelektüel kavramını tartışmak olanaklı değildir. Sonuç olarak entelektüeller genel ekonomik üretim sürecine dâhil edilerek yeni bir çalışan kesiminin oluşturacaklardır.

Tüm bu eleştirilere karşın entelektüellerin bir kısmını ekonomi bürokrasisi ile buluşturan pozisyonu arka arkaya yaşanan gerek toplum gerekse devlet tarafından dışlanmış entelektüellerin profesyonel araçları ile yeniden toplumla bağ kurma talepleri olarak değerlendirmek de mümkündür. Entelektüellerde alternatif kariyer fırsatı sağlayan yeni gelişmeler, entelektüelleri bu katılıma zorlamış olabilir.

Post-endüstriyel dönemde çok sayıda teorisyen bilgi kavramını yeniden tartıştı. Bir üretim faktörü olarak bilginin temsilcilerinin pozisyonları ve statüleri tartışma konusu edildi. Bilimsel yetkinliklere sahip olan bireylerin toplumsal hiyerarşide güçlerinin ne olduğu tartışmanın ana noktasını oluşturuyordu. Yeni bir üst sınıf olgusu tartışılırken bilginin en demokratik güç kaynağı olduğu fikri kabul görüyordu. Böylece modern dünya da ilk kez kapitalist olmayan baskın bir sınıfın varlığı tartışılıyor olması entelektüeller açısından ilginç bulunuyor olabilir.

Günümüz endüstrisinin teknolojik seviyesinde yaşanan büyüme ABD gibi ülkelerde milli gelir dağılımını değiştirmiştir. Örneğin 1900'lerde yüzde elliden fazla büyük şirketlerin sermayesi ulusal geliri oluştururken, 1980'lerde büyük şirket gelirleri ulusal gelirin yüzde beşini oluşturmaktadır. Bu göstergeler milli gelirin yüzde atmışının doğrudan bilginin kullanıldığı '*bilgi endüstrisi*' üretimleriyle gerçekleştiği tespit edilmektedir. Söz konusu veriler sanayi sonrası toplumda bilgi topluluğuna sınıf statüsü verilmesini haklı gösterebilir. Bu nedenle bilim sınıfı temsilcilerinin temel özellikleri, toplam iş gücünü oluşturan vatandaşların çoğunluğu bağlamında önemli fark yaratması; bilginin ekonomiyle bağını güçlendirmiş; geleneksel mülkiyet tanımlamalarını değiştirmiştir. Böylece günümüzde gelişmiş toplumlarda devredilmez bilgiye sahip olma, üretim araçları sahipleri ile eşit ortakları

olan, bir sınıf olarak sömürülen bir yeni işçi katmanı ortaya çıkarmıştır. Bilgi işçileri nitel olarak bu yeni katmanı temsil ederler. Ancak henüz çözülmeyen bu bilgi işçilerin arasında bir entelektüel sınıf çıkıp çıkamayacağıdır.

Bugünkü toplum, kim olduğu sorusuna cevap verme kapasitesini yitirmiş gözükmektedir. Bu eğilimin bir belirtisi, kimliklerin siyasallaşmasıdır. Amerikalı yorumcu Jedediah Purdy'nin belirttiği gibi, '*cinsiyete, türdeşliğe ve çoğunlukla da etnisiteye dayanan kimlik siyaseti, siyasetin eğitim ve meslek sağlamak gibi işlerden çok bir kabul ve tanınma sağlaması gerektiğini öne sürmektedir*' der. Kimlik siyasetinin artması ve sonrasında gelen tanınma talebi, günümüzün siyasal söylemi ve siyasi karar süreçlerine önemli bir etkide bulunmuştur. Sosyal katılım politikası, bu talebe bir cevap verme ve talebi daha ileri götürerek işleme teşebbüsüdür (Furedi, 2010: 137).

Amerika Birleşik Devletlerinin en zengin yirmi kişisinden on beşi son on beş yılda ortaya çıkan bilgi teknolojilerini üreten şirketlerin sahibidir. Bir başka deyişle geleneksel üretim alanları, yerini bilgi teknolojisinin ürettiği alanlara bırakırken üretici sınıfta yer alan çalışanların niteliği de giderek en seçkin olanlara yönelmiştir. Sıklıkla Amerika verilerinin kullanıldığı olduğu günümüz tartışmalarında bilgi toplumunun büyük nüfusunun Amerika'da yer almasıyla ilişkisi vardır.

Post-sanayiciliğin temelleri oluşturuldukça, bilgi ana üretim kaynağı oldu ve insan bilgisi ve yetenekleri toplumun en önemli varlığına dönüştü. Teknolojik ilerlemenin, şirketlerin rekabetçiliğini sağlamadaki ana faktör olduğu durumlarda, nitelikli uzmanlar için ödemelerde tasarruf kabul edilemez bir şekilde tehlikeli hale gelmiştir; kazançları hızla artmaya başladı ve J. K. Galbraith'in çok başarılı bir şekilde adlandırdığı bu işçi kategorilerinin gelir düzeyindeki bilgi çalışanlarının aksine tüketim işçilerinin azaldığı görüldü²³ (Inozemtsev, 2006).

Ekonomik, politik bilimsel ve teknik süreçlerle gerçekleşen küreselleşmenin aksine entelektüel varoluş henüz küreselleşme eğilimi ya da küreselleşmenin ahlaki ve psikolojik dayanaklarına uyum göstermedikleri görülmektedir. Bunun temel nedeni; küreselleşen unsurlar (ekonomi, teknoloji, politika) ortak bir çıkar çevresinde kolayca toplanabilirken; dünya entelektüellerini bir araya toplayacak ortak bir yol haritasının olmamasıdır.

Burada ilginç bir paradoks gözlenir; entelektüel düşünme stratejileri ve yorumlarıyla dünya genelini seslenmek ister; ancak aynı çabada olan diğer

²³ Inozemtsev, V. L. (2006), Владислав Леонидович Иноземцев: «Класс Интеллектуалов» В Постиндустриальном Обществе (Vladislav Leonidovich Inozemtsev: Sanayi Sonrası Bir Toplumda "Entelektüellerin Sınıfı), <https://gtmarket.ru/laboratory/expertize/5138>, (Erişim Tarihi: 07.05.2019)

entelektüellerle ortak bir çıkar bağı oluşturamaz. Bunun temel nedeni entelektüel kimliğin vazgeçilmez unsuru olan özgünlük ve özgürlük ayrımıdır. Aynı hedefleri eylemleri için gerekli gören entelektüeli yöntem ve stratejileri çoğunlukla aynılaşamaz. Ancak bu saptama geleceği de bağlayan bir saptama değildir. Özellikle yapay zekâ çalışmalarının yoğunlaşması insani değer ve semboller bağlamında bir evrenselleşmeye doğru ilerlemenin ipuçlarını vermektedir. Yakın gelecekte insan bilinç alanı dışında kalan yapılandırılmış yeni zihinlerin üretimleriyle karşılaştıkça bir araya geliş stratejilerini de büyük oranda değiştirerek evrensel insanın öz-bilinçliliğine uyum sağlaması beklenmektedir. Kuşkusuz bu gelişmeler bir yandan entelektüele olan toplumsal gereksinimi artırırken diğer yandan entelektüellerin de küresel dayanışma içinde kendilerini kültürel bir alanda konumlamaları şaşırtıcı olmayacaktır. Ancak bu sürecin, tarihsel takvimin ne kadar süreceği ön görülmemektedir.

Çok sayıda bilgi teknolojisi, her geçen gün genişleyen bilgi işçileri çemberini yaratmıştır. Bu çemberin ürettiği bilgi ürünleri bir yandan iş gücü piyasasını dönüştürürken diğer yandan uluslararası bağlamda bilgi ihracatını arttırmıştır. Bilginin kişisel bir mülk olduğu ya da devredilemeyecek bir mülk olduğu teorilerinden yola çıkılarak yorumlanırsa sanayi sonrası toplumlarda bilgi kaçınılmaz olarak temel bir mülkiyet olarak kabul edilmektedir. Bu durumda bu temel mülkiyeti yaratan bireylerin sosyal hiyerarşi içindeki yapısal durumu yeniden yorumlamak zorundadır. Bilgi işçileri artık geleneksel yöntemlerle kontrol edilememektedir. Sosyal ilişkiler bürokratik düzenlemeler yerine kişisel özlemlerin alanı olarak düzenlenmektedir. İnsanın hayal gücü ve potansiyeli yeni görevleri çözmek için sınırsız bir kavrama dönüşürken; toplumsal değerlerin uyumluluğu oldukça tartışmalı bir noktaya gelmiştir.

Yüksek vasıflı bilgi işçilerinin sanayi sonrası toplumdaki konumlarının geleneksel olarak anlaşılan sömürü sisteminin dışında kaldığı düşünülürse, yani bilgi işçilerinin sınıf olarak sömürdüklerini hissetmedikleri günümüzde bu sınıfın toplumun diğer tabakalarıyla ilişkileri bağlamını yorumladığımızda yeni bilgi sınıfı kendi kendini kopyalayan kapalı bir topluluk haline geldiğini söylemek gerekir.

SONUÇ

Dünya düşünce tarihi bir anlamda entelektüellerle hesaplaşma tarihinin anlatım metinleri gibidir. Ortaçağda din ile hesaplaşan entelektüel, modern çağda ekonomik çıkarlarla hesaplaşmış, günümüzde ise çoğalan toplumsal çelişkilerle bilimle de hesaplaşmak zorunda kalmıştır.

19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren entelektüeller için sosyal düşünce esas olarak iki konumu gerekli kıldı. Diğer sosyal olgular bu iki konum arkasında varlık gösterir duruma gelmişti. Bu konumlardan birincisi devlet gücü karşısında yer alan konum, devlete karşı geliştirilen güç olmuştur. Tarihsel deneyimler, dünya devletlerinin tarihinde entelektüellerin tüm işlevlerinin yanı sıra politik ve idari sistemlerde reformlar yaptığını göstermektedir. Ancak 19.Yüzyılın ikinci yarısından sonra gerek Avrupa’da yaşanan gerilimli savaş ortamı gerekse demokrasinin zaafı entelektüelleri bu konumdan birinin seçmeye zorlamıştır. Entelektüeller pratik ve sosyal yüzleşme düzleminin en yoğun biçimde bu dönemde yaşamışlardır. Çünkü gerek sosyo ekonomik durum gerek uluslar arası politik dönüşümler sosyal gelişme süreçlerinde yoğun çatışmaların yaşandığı bir ortamı yaratmıştır. Bu ortamda entelektüelin kendisi de çatışmanın bir parçası olarak toplumla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Entelektüellerin halktan oldukça kopuk eğitim seviyeleriyle, oluşturdukları öngörüler ya halka karşı bir tutum ya da sosyal aktivizm içinde hükümete karşı bir tutum olarak değerlendirilmiştir.

Entelektüellerin topluma nasıl davranmaları gerektiği, halkla ilişkilerini nasıl düzenlemeleri gerektiği dikte ettirmek istenir. Talep edilen davranış ve yöntemler görülmediğinde entelektüellin topluma karşı bir tehlike olarak görülmesi kaçınılmaz eleştiri biçimine dönüşür. Başka bir anlamda entelektüellerin tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de topyekûn olarak (öteki, düşman, yabancı, tehlikeli) değerlendirmeleri sorgulanmadığı gibi, söz konusu bu değerlendirmeler toplumsal bir hak olarak, kamu özgürlüğü olarak görülmeye başlanmıştır. Örneğin; 11 Eylül’den sonra ABD’de Amerikan entelektüelleri, şiddetle eleştirilmiş, vatanseverlik karşıtı tutumları olduğu söylenerek entelektüellerin toplumun listesinden silindiği

yazılmıştır. Hatta bütünüyle toplum karşıtı olarak görülmelerini tartışan yayınlar yapılmıştır.

Entelektüellerle ilgili tartışmaların artması politik rollerin kritik işlevlerin gerçekleşmesi ile ilişkilidir. Bu nedenle toplum yeni yönergelere ihtiyaç duyduğu noktalarda, kriz dönemleri yaşarlar. Bu kriz dönemlerinde entelektüellerin kılavuzluklarına ihtiyaç duyarlar. Ancak kılavuzluğuna başvurduğu entelektüellerin sosyal sorumluluğunun yalnızca kendi talepleri ile sınırlı kalmasını isterler. Entelektüel bu sınırı ihlal ettiğinde düşünsel anlamda yok edilirler.

Entelektüellerin yabancılaşmasının, standart bir durum olmadığı ancak böyle algılandığına ilişkin çok sayıda örneğin modernizmin süreçlerinde yaşandığını ifade etmiştir. Hatta entelektüellerin üstü kapalı olarak alt bilinçlerinde kendilerini toplumun zirvesinde olan bir konumda gördükleri bile söylenmiştir. Söz konusu eleştiriler toplumsal katmalardan geldiği sürece entelektüelin üretim süreçlerini etkilemeyen sosyal bir eleştiri olarak düşünülebilir. Ancak entelektüellerin topluma yabancılaşmasına ilişkin yöneltilen bu eleştirilerin yönetim kadrolarınca, yani devlet tarafından yapıldığı zaman entelektüele karşı yaptırımlar gelişir. Orta Çağ'da cezalandırma biçiminde olan yaptırım modernist süreçlerde sansür olarak ortaya çıkmıştır. Entelektüellerin fikir üretimlerini aktif olarak topluma ileten aracı kurum medyadır. Bu nedenle entelektüelin ürettiği fikirleri, eleştirel düşünceleri, öngörülerini devlet tarafından devlet ideolojisi bağlamında tehlikeli bulunduğu bu fikirlerin toplumsal kesimlere ulaştırılan kanalların kapatılması seçilir. Sansür olarak değerlendirilen bu durum aslında medyaya yapılmamıştır. Entelektüelin düşünce ve yorumlarının topluma ulaşmasını engelleme biçimi olarak entelektüele yapılmıştır. Çok sayıda toplumda entelektüellere uygulanan sansür süreçlerinin uzaması entelektüelin topluma yabancılaşmasını güçlendirir. Entelektüelin ürettiği fikirler düşünce dünyasında asla bütünüyle yok edilemez. Ancak entelektüeli fikrin üretimi ile eş zamanlı olarak toplumla bağ kurması engellenir. Sansür olgusu entelektüellere karşı zaman zaman da toplumsal karmaşaların ya da çatışmaların çoğaldığı dönemlerde gerçekleşir. Göreceli aşırı üretim olarak değerlendirilen bu dönemler farklı entelektüel kesimlerin karşılıklı tartıştıkları, fikir ileri sürdüğü düşünce akışının hızlandığı dönemlerdir. Böyle dönemlerde bir entelektüel başka bir entelektüel

karşısında haklılığını savunmak adına yoğun fikir üretimi dönemleri yaşayabilir. Bu dönemler, gerek toplum gerekse devlet tarafından kafa karıştırıcı ya da çözümlayici olmayan tartışma yoğunluğu olarak algılanabilir. Böyle durumlarda doğrudan bile sansür uygulanmasa da entelektüel dille yapılan karşılıklı tartışmalar toplumun ilgisini azalmasına neden olur. Bu azalma, medyanın da entelektüel tartışmalardan uzaklaşmasına neden olur.

Entelektüel tartışmalar toplumun güncel hayatının uzağında görüldüğü için, aynı zamanda ileri sürülen fikir ve yorumların analizleri toplum ve devlet tarafından kolayca yapılamadığı için entelektüel fikirler toplum gerçekliği dışında kabul edilir. Toplumun çoğunluğunu temsil eden seçkinler '*halk böyle istiyor*' gerekçesiyle entelektüel düşünce akışını kısa bir süre için sansürlemiş olur.

Modern toplum artan okuryazar, uzman, araştırmacı, bilim insanı sayısı ile artık entelektüel aktöre ihtiyaç kalmadığını, onun işlevlerinin sosyal bilimlerle ilgilenen bilimcilerin üstlenebileceğini düşünenlerin sayısı artmıştır. Ancak bu görüş entelektüelin toplumsal işlevselliğini göz ardı eden eksik bir görüştür. Entelektüelin politik ve ideolojik sorumlulukları kabul edilsin ya da edilmesin entelektüel sayılan uzmanların üstlenemeyeceği; sosyal etik ve hümanist değerlere sahiptir. Hatta teknoloji ve bilimin insan türü yararın kullanıma yönelmesi yorumlarda bilim çevrelerinden değil, entelektüellerden gelir. Çünkü entelektüel bilim dünyasına bütüncül bir çatıdan bakar, bilimin ve teknolojinin uygulama alanına sokulduktan sonraki yaratacağı sonuçlar toplu bir yarar ve öngörüyle değerlendirebilir. Dolayısıyla bilim insanları ve teknoloji yeni etik sorumluluklar vermek yerine bilim ve teknolojinin üretimlerini eleştirel bağlamda yorumlayabilen entelektüeli desteklemek, insan ve toplum yararına bir tutum olacaktır.

Entelektüellerin politik anlamda mevcut düzeni sarsacağı korkusu, onu bütünüyle etkisizleştirme dünya kültürel yaşantısına yönelik tehlikeli bir girişimi başlatır. Nitekim dünya tarihinde farklı dönemlerde gerçekleştiren benzer girişimler toplumların gelişmesini durdurmuş ve yavaşlatmıştır.

Entelektüeller eleştirel düşünce ve tartışma yaklaşımlarıyla, ne sosyalist proje içinde ne de Avrupa demokrasinin ulus-devlet kimliğinde özgürce yer

alamamışlardır. Sosyalist rejimlerde entelektüeller kontrol altına alınırken, Batılı ulus-devlet kimliğinde eleştirileri devlete yönelik ise sansürlenerek; yok sayılmışlardır. Böyle durumlarda entelektüeller; eleştirel tutumlarına sınırlama getirmeyi seçmek zorunda kalmışlardır. Entelektüel davranışın; her iki yapıyla da olan çelişkileri; Batıda burjuvazi ile sosyalist ülkelerde ise özgürlüklerinden özveri de bulunarak, uzlaşma yolu seçmeleri sağlanmıştır.

Kuşkusuz bu uzlaşma eğilimine uyum sağlamayan, hayal kırıklıklarını, özgürlük fikirlerini yüksek sesle ifade eden entelektüellerin varlığını göz ardı etmek mümkün değildir. Karşılıklı çelişki ve uzlaşmaların arka arkaya gerçekleştiği dönemlerin ardından; Batının bütün özgürlük söylemine karşın; entelektüeller yerine burjuvazinin konuşması kayda değer özgürlük olarak algılanmıştır. Bu gelişmeler burjuvazinin etelizimden kurtuluşu olarak görülmüştür.

Entelektüellerin giderek apolitik bilimsel sığınaklarda kendilerine yaşam alanı yarattıkları, demokrasinin başarısızlıklarını yalnızca yönetici erklerin başarısızlığı sayarak kendi sorumluklarından uzaklaştığı eleştirisi yapılmıştır. Böylece 1990'ların dünyasında artık dünya tarihine biçim veren entelektüellerin olmayacağı ilan edilmiştir. Bu eleştiri yalnızca Batı toplumlarında değil Asya, Ortadoğu ve Uzak Doğu toplumlarında da yapılmıştır. Afrika ülkelerinde sadece eğitimli olan az sayıdaki kişi entelektüel olarak kabul edilip eleştirilmiştir. Entelektüelin çevrelerindeki toplumsal değerlerin benimseyememeli, bu değerlere yabancılaşmaları onların giderek toplumsal sorumlulardan uzaklaştığı yorumları yapılmıştır.

Endüstri sonrası günümüz toplumunda entelektüellerin konumu, diğer sosyal tabakalar ve gruplarla etkileşimi, bu ilişkilerin gerçekleşme dönemlerin ortaya çıkabilecek sosyal çatışma olasılığını arttırmıştır. Günümüze değin devlet karşısında, baskın ideoloji karşısında, ekonomik sömürü karşısında tutum alan entelektüel; bir bilgi sınıfı içinde yer alması durumunda, potansiyel sınıf çatışması karmaşası yaşaması beklentisini doğurmuştur.

Ayrıca sanayi sonrası toplum koşullarında değışen sınıfsal muhalefetin yer değıştirmesi; bilgi sınıfının üretim biçimlerini giderek maddi araçlara dönüştürmesi

riskini yaratmaktadır. Yeniden üretilemez toprağa bağlı sermayeyle, yaratıcı sınıfın sermayesi bilgi değerlerinin yeniden tartışılmasına neden olacaktır.

Bu gelişmeler artan sosyal servetin eşit dağılımı ilkelerini ihlal etmeden refah düzeyini sağlama olanaklarını azaltan yeni bir çatışma türü yaratacaktır. Çünkü yeryüzünde ilk defa tarım ya da sanayide bir mülkiyete sahip olmadan toplumun temel maddi zenginliğini kontrol edebilen insanlar ortaya çıkmıştır. Bilgi topluluğunu oluşturan bu insanlar mülkiyetin yeniden paylaşılmasını sorununu çözmeden gelecekteki sosyal problemlere çözemeyeceği açıktır.

Entelektüel kendisini ve dünyayı anlamak için hayatını ve olup bitenleri geniş yorumunu aynı bağlamda değerlendiren kişidir. Evrensel hedeflere odaklanan, birbirleriyle etkileşime giren ve işbirliği yapabileceği birleşik kültür, değer ve ortak değerler tarafından motive edilmeyi seçen entelektüel; günümüz entelektüel tiplemesine uygun bir betimlemeyi ortaya koyar. Ortega Gasset'e atıfta bulunarak; belki de yakın gelecekte, başkaları için entelektüel olmaksızın; belki para kazanmak, ama daha çok toplumun fırtınalı denizinde kendini kurtarmak için yani kendisi için birey entelektüel olabilir.

KAYNAKLAR

- Aydın, S., Erdal, S. (2012). *Antropoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bağa, E. (2005). *İslam'da Entelektüel Gelenekler*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2006). *Entelektüellerin Sorumluluğu*. (Çev. Nuri Ersoy). İstanbul: Bgst Yayınları.
- Chomsky, N. ve Harper P; Revised edition (May1,2007) ISBN-10: 9780061253171, London, (e-Kitap) https://www.academia.edu/12009844/Intellectuals_From_Marx_and_Tolstoy_to_Sartre_and_Chomsky_by_Paul_Johnson (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- Çağan, K. (2015). *Entelektüel ve İktidar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Esgin, A. (2005). *Batı Sosyolojisinin Gündemindeki Entelektüel İlgiler ve Antony Giddens*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fadeeval, A. (2012). Discussions on intellectuals in the context of the Western political history (Batı siyasî tarihi bağlamında entelektüeller üzerine tartışmalar) http://roii.ru/publications/dialogue/article/41_6/fadeeva_l.a./discussions-on-intellectuals-in-the-context-of-the-western-political-history (Erişim Tarihi: 09.04.2019).
- Furedi, F. (2010). *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?* (2.Baskı). (Çev. A. Erkan Koca). İstanbul: Avangard Yayınları.
- Gönen, M. (2006). "Felsefe, Politika ve Aydın İkilemi". *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 35, 27-29.
- Gutorovv, A. (2014). К вопросу О Теоретических Трансформациях Современного Консерватизма, (Modern Muhafazakârlığın Teorik Dönüşümleri Sorunu), <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-teoreticheskikh-transformatsiyah-sovremennogo-konservatizma> (Erişim Tarihi: 09.04.2019).
- Johnnson, P. (2007). Intellectuals: From Marx and Tolstoy to Sartre and CHOMSKY, Harper Perennial; Revised edition (May 1, 2007) ISBN-10: 9780061253171, London.
- Kellner, D. (2006). *Kültürel Marksizim Ve Kültürel Çalışmalar*. (Çev. Fatih Tezcan). Felsefe Ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, 132-151.

- Kurenny, V. (2018). Мы Рос Энтелектенция И История И Теория Интеллектуалов (Biz entelektentsia ve entelektüellerin tarihi ve teorisi), <http://www.new.pdfm.ru/35istoriya/139125-2-sl-ro-istoriya-teoriya-intelligencii-intellektualov-pod-redakciey-vitaliya-kurenogo-redakcionniy.php> (Erişim Tarihi:09.04. 2019).
- Kustarev, A. (2009). Интеллигенция и общество. Интеллектуалы и власть (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html, (Erişim Tarihi: 03.04.2019).
- Kustarev, A. (2009). Александр Кустарев; Интеллигенция И Общество. Интеллектуалы И Власть, (Aydınlar ve toplum. Aydınlar ve güç), (глава в книге "Мыслящая Россия: история и теория интеллигенции и интеллектуалов (под редакцией В.Куренного). Наследие Евразии. М, 2009) ("Düşünmek Rusya: Entelektüellerin ve Entelektüellerin Tarihi ve Teorisi" kitabındaki bölüm (V. Kurenny tarafından düzenlenmiştir). Eurasia Heritage. M, 2009) http://aldonkustbunker.blogspot.com/p/blog-page_5.html (Erişim tarihi: 07.05.2019).
- Lapinhttps, N. Y. (2016). Взаимодействие Элитных Групп Во Франции, (Fransa'da Elit Grupların Etkileşimi) DOI: <https://doi.org/10.3Sh9/pe.2016.3.2>, <https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimodeystvie-elitnyh-grupp-vo-frantsii> (Erişim Tarihi: 09.03.2019).
- Le Goff, J. (2014). *Ortaçağ'da Entelektüeller*. (2. Baskı). (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lorasdağı, B. K., İnce, H. O. (2006). "Marjinallikten Non-Konformizme Entelektüel". *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 37, 63-67.
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ogurtsov, A. P. Gurtsov, A. P. Bernstein, V. S. Simonov A.N. (2019). Политика, (Politika), <https://gtmarket.ru/concepts/6865> (Erişim tarihi: 09.03.2019).
- Özcan, Z. (2006). "Sosyo-Kültürel Fenomen Olarak Entelektüeller". *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 36, 42-47.
- Özmen, C. Ö. (2006). "Hassasiyetler Çatışması". *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 36, 86-94.
- Rifat, M. (2012). *Entelektüel Anlatıyı Mı Savunuyorum?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Said, E. (2017). *Entelektüel*. (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tarback, D. G. (2006). "On Sekizinci Yüzyıl Britanyası Entelektüelleri: Tanımlar ve Platformlar". *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 35, 201-205.

Vasina, E. E. (2008). Становление и развитие системы подготовки инженерно-технических и научных кадров СССР в 1928 - июне 1941 годов: на примере химической промышленности (1928 - Haziran 1941'de SSCB'nin mühendislik, teknik ve bilimsel personeli için eğitim sisteminin oluşturulması ve geliştirilmesi: örnek olarak kimya endüstrisi) <https://www.dissercat.com/content/stanovlenie-i-razvitie-sistemy-podgotovki-inzhenerno-tekhnicheskikh-i-nauchnykh-kadrov-sssr-> (Erişim Tarihi: 12.03.2019).

WOOLF, L. (2019). *History of Socialism*. <https://spartacuseducational.com/TUwoolf.htm> (Erişim Tarihi: 28.09.2019).

www.tdk.gov.tr. (Erişim Tarihi: 28.09.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Yıldırım Sedat
Uyuğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 09.05.1992 / Çaldıran
Telefon : 05353271338
Faks : ---
E-mail : yildirimsedat856@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Sosyal ve Kültürel Antropoloji	20.06.2016
Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Antropoloji Bölümü	

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
.....

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okumak, gezmek, futbol oynamak, tartışma programlarını dinlemek vb.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

13.../09.../2019

Tez Başlığı / Konusu:

KÜLTÜR TARİHİ BAĞLAMINDA ENTELEKTÜELLERİN TOPLUMSAL
ALGILANMASINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİM SÜRECİ

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 13.../09/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin.....intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5..... (yüzde beş.....) dır.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

13.../09.../2019
Sedat YILDIRIM
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Sedat YILDIRIM

Öğrenci No : 169218033

Anabilim Dalı : ANTRPOLOJİ ANABİLİM DALI

Programı : SOSYAL VE KÜLTÜREL ANTRPOLOJİ

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Handan Cengiz

...../...../201.....

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

...../...../201.....

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü